

Znanje je ključ...

Količina vseh vrst znanja se zelo naglo večja. Mnoga dovčerajsnja znanja postajajo že danes in bodo jutri še bolj nezadostna ali celo neuporabna. Kljub relativnemu zaostajanju na področju družbenih ved vendarle znanjamo precejšnje polemike, ki se kažejo tako v raziskovalnem delu, študijah, izdajanju družboslovnih del, revijah, tisku itd. Ali vse to izkoristimo, ali spoznavamo potrebo, da se stalno izobražujemo? To je zahteva, pred katero stoji celotna družba, vsak zaposlen in seveda še posebej komunisti.

Komunist — 13. XI. 1970

»Nad« odločitvami sodišča

Občina Ljubljana—Šiška je v preloženju, da ji bo vložena sredstva povrnil Cestni sklad SRS, pred šestimi leti financirala rekonstrukcijo Celovške ceste. Celovška cesta je namreč vse do letošnje »vojne med Cestnim skladom in ljubljanskimi občinami« veljala za mestno vpadnico, katere vzdrževanje in rekonstrukcija se financira iz republiškega proračuna. Ker je Cestni sklad ostal gluha na vsa opozarjanja, da povrne vložene 4 milijone, ga je občina tožila.

Tožbo je dobila, denarja pa še danes ne.

Odločitve sodišča torej za republiške organe ne veljajo!

Dnevnik — 14. XI. 1970

Transakcije na tržišču

V ilustracijo navajamo transakcije na našem tržišču z devizami in uvoznim blagom.

Po prijavi o zaključenih poslih ugotovljenih v Poslovnem združenju tekstilne industrije v Ljubljani sta bili uporabni deviz »Volnenka« in Tovarna dekorativnih tkanin iz Ljubljane. Toda blago je namesto letih prejelo podjetje »Unija« iz Zagreba, kar je bilo ugotovljeno s pregledom računov. »Volnenka« in Tovarna dekorativnih tkanin so bili dostavljeni ponarejeni računi.

Poslovno združenje tekstilne industrije je po podatkih uvozilo za potrebe »Volnenke« razno tekstilno blago v vrednosti 21 tisoč zahodnonemških mark, kar skupaj s carino in prevozom znaša 68.578 dinarjev. To blago so prodali »Uniji« in to direktno od tujega dobavitelja za 92.798 dinarjev, dalje je bilo prodano podjetju »Feniks« v Zagrebu za 118.080 dinarjev. To podjetje je blago kot uvoženo prodajalo občanom. »Volnenka« je pri tem dobila 36 odstotkov razlike, »Unija« 27, a »Feniks« od 27 do 90 odstotkov, odvisno od vrste blaga.

Borba — 15. XI. 1970

Kam z denarjem

Na zadnji seji predsedstva Mestnega sindikalnega sveta so obravnavali tudi finančno poslovanje ljubljanskih sindikatov. Predsednik nadzornega odbora je poročal, da je to poslovanje naravnost vzorno. Bolj kot to, so zbudili pozornost podatki, da je ljubljanski Mestni sindikalni svet v devetih mesecih letos prihranil nič manj kot 94 milijonov starih dinarjev, ki se na ta naslov stekajo iz sindikalne članarine in da ima 60 milijonov starih dinarjev že oročenih pri banki.

Medtem ko so za slednjih 60 milijonov starih dinarjev takoj pojasnili, da so to »rezervirana« sredstva za razreševanje problematike otroškega varstva v Ljubljani, nikakor niso mogli najti odgovora, kam s 94 milijoni starih dinarjev. Morda jih bodo deležni brezposelnosti?

Delavska enotnost — 14. XI. 1970

Znanost in carina

Znanstvene ustanove so oproščene carine za stroje, ki so potrebni za znanstveno delo. Toda, ko je pred kratkim neka beograjska znanstvena ustanova zaprosila carino za oprostitve carinskih pristojbin za pisalni stroj so ji odgovorili negativno in to utemeljili takole:

»... Raziskovalno delo se mora namreč končati prej, tako da se pretpokladijo rezultati teh raziskav ne more smatrati kot del znanstvenega dela«.

Večernje novice — 13. XI. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIČ

ODGOVORNI UREDNIK
CRATOMIR SINKOVEC

LETO VIII.
STEV.: 48—49
25. XI. 1970

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

Srebrni jubilej republike

Devetindvajseti november je praznik nove Jugoslavije. Na ta dan se spominjamo dveh zgodovinskih dogodkov.

Dne 29. novembra 1943 je bilo v Jajcu zgodovinsko II. zasedanje Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije, na katerem je bil ta svet — AVNOJ — proglašen za vrhovno zakonodajno in izvršno telo Jugoslavije, hkrati pa je bila Jugoslaviji začrtana demokratsko-federativna smer državne ureditve, ki naj bi jo po svobodnih volitvah uzakonila ustavodajna skupščina.

Volitve v ustavodajno skupščino so bile izvedene v novembru leta 1945. Izvoljena ustavodajna skupščina je 29. novembra 1945 dokončno odpravila kraljevino in proglasila Jugoslavijo za demokratično in federativno republiko.

Jugoslavija torej obhaja kot republika četrtoletni jubilej. To obdobje bo ostalo zapisano v njeni zgodovini kot vzpon iz zaostalosti in ruševin, vzpon prek neštetihih ovir k blagostanju,

ki nam ga zagotavlja samoupravni socializem.

Ozrmo se nazaj in primerjamo današnjo Jugoslavijo z nekdanjo! Pod bleščečo kraljevsko krono je životarila balkanska dežela z vsemi lastnostmi klasične zaostalosti, polkoloni na dežela, ki je svet skoraj ni poznal. Njena industrija v svetovnem merilu skoraj ni bila omembe vredna, pa še ta je bila zvečine v rokah tujega kapitala...

Današnja Jugoslavija pa je dežela napredka, neodvisna država, ki je v letih po osvoboditvi odločno odstranila ovire za svoj razvoj in si z lastnimi močmi utrla pot v svetovni prostor. Na vse kontinentih jo poznajo — ne samo po herojski borbi njenih narodov proti fašističnim zavojevalcem, temveč tudi po njeni revoluciji in smelih korakih v svetlejšo zarje, po njeni nagli uveljavitvi in ugledu na mednarodnem odru.

Naj živi Jugoslavija, socialistična dežela enakopravnih narodov!

F. S.

Pred petindvajsetimi leti, natančno dve leti po zgodovinskem II. zasedanju AVNOJ v Jajcu, so se v Beogradu zbrali ljudski poslanci na prvem zasedanju ustavodajne skupščine. Uvodne besede je spregovoril Moša Pijade in prisotne seznanil z delom AVNOJ od 29. novembra 1943 do 29. novembra 1945. Dr. Siniša Stanković pa je prebral deklaracijo o proglasitvi Federativne ljudske republike Jugoslavije.

Nekatere gmotne zadeve udeležencev NOB

— Pod naslovi »Nekaj odlomkov iz poročila o delu ZZB NOV Slovenije« in »Pisana torba dejavnosti« smo že v prejšnji številki »TV-15« priobčili precejšnji del ugotovitev poročila, o katerem je 16. 11. razpravljalo predsedstvo republiškega odbora. Nadaljnje poglavje v tem poročilu se nanaša na nekatere materialno-ekonomske zadeve borcev NOV. Iz tega poglavja posnemamo:

● Za udeležence NOV v Sloveniji je še posebno pomemben

zakon o posebnem dodatku za zaposlene udeležence NOV, na osnovi katerega je izboljššan materialni položaj številnim borcev. Z republiškim zakonom o zdravstvenem varstvu kmetov—borcev NOV je republika zagotovila zdravstveno varstvo le-tim in jim izboljšala zdravstveni položaj in socialno stanje. Zelo pozitiven ukrep je tudi odločitev izvršnega sveta SRS, da je uredil in povečal pokojnine narodnim herojem in še nekaterim drugim organizatorjem revolucije. Povečali so republiške priznavalnine predvojnim revolucionarjem, nosilcem drugim zaslužnim organizatorjem »Partizanske spomenice 1941« in revolucije. Takšna politična usmerjenost republike je veliko pripomogla, da so tudi občinske skupščine posvečale urejanju materialnih zadev borcev potrebno pozornost.

Sledi ugotovitev, da so sicer občinske skupščine ZZB NOV največ razpravljale o splošnih družbeno-političnih in gospodarskih zadevah.

Nadaljevanje na 2. strani

S SEJE PREDSEDSTVA ZZB NOV JUGOSLAVIJE

Smo za stabilizacijske ukrepe vendar zaskrbljeni, da ne bi ostalo le pri besedah

Najožje vodstvo Zveze združenj borcev, predsedstvo zveznega odbora, je imelo 19. novembra v Beogradu redno sejo. Dnevni red je bil zelo obširen. Pomembna je bila zlasti prva točka, iz katere povzemamo osnovne misli.

Delovni ljudje iz vse Jugoslavije so že dolgo zaskrbljeni zaradi težav, ki jih imamo v našem gospodarstvu. V zadnjih nekaj letih, ko so se te težave začele pojavljati in ko smo jih zaznali, je naše vodstvo že večkrat ukrepalo. Najbolj znan tak ukrep je bila gospodarska reforma, ki so jo slovesno proglasili in tudi sprejeli, toda kot se zdi samo načelno. Upali smo, da se bo stanje po reformi temeljito spremenilo in razmere naglo izboljšale. Nekaj časa je tako tudi kazalo, potem pa je najprej vzemirljivo narasla stopnja razvrednotenja dinarja kot znak, da reforma ni imela učinka, kot smo si ga želeli.

Članj Zveze združenj borcev so tisti, ki so pred vojno, med njo in po njej največ naredili za to, da bi bila Jugoslavija vzor drugim narodom na vseh področjih človeške dejavnosti. Zato so tudi najbolj zaskrbljeni nad splošnim pojavom, ko se mnogi sprejeti sklepi izkažejo kot napačni, ker se niso izkazali kot učinkoviti ali ker jih mnogi izigravajo.

Gospodarstvo je tesno povezano s politično ureditvijo. Po marksistični teoriji je politika sploh zgo-

ščeno gospodarstvo. Zato smo že zdavnaj, predvsem pa po oklicu reforme, pri nas začeli zahtevati spremembe tudi glede politične ureditve. Nismo sicer zahtevali — razen brezupne manjšine — vračanja k etatizmu in njegovim oblikam administrativnega urejanja vseh nasprotij, k centralizmu in podobno. Nasprotno, uveljavila naj bi se v mnogo večjem obsegu decentralizacija, spremenili naj bi odnos republika-federacija ter še bolj izpopolnili in utrdili delavsko in družbeno samoupravljanje.

Globoko demokratična vsebina naše revolucije, zaupanje njenih ustvarjalcev v lastne sile in s tem njihova odkritosrčnost pri obravnavanju raznih napak se odražata tudi pri delu ZZB. Zato je mnenje ZZB zelo pomembno, saj je ogromna večina članov še vedno v ospredju političnega delovanja od krajevnih skupnosti do zveznih ustanov.

Zaradi vsega tega se je razprave o prvi točki, kjer so člani predsedstva razpravljali o vseh teh rečeh, udeležil tudi tovariš Edvard Kardelj, član sveta federacije, drugače pa eden izmed najvidnejših družbenopolitičnih delavcev pri nas.

Najprej so člani predsedstva govorili o svojih ugotovitvah in o tem, kaj mislijo o nekaterih pojavih člani ZZB, posebno tisti, ki delajo v združenjih. Na splošno so vsi potrdili veliko pripravlje-

nost članstva za podporo vsem ukrepom, ki bodo postavili reči na pravo mesto, tudi za ceno odrekovanja in žrtve. Mnoge pa skrbi, da spet ne bi ostali samo pri besedah, saj bi to pomenilo velik neuspeh, pa ne samo gospodarski, ampak tudi politični. Nekateri so zaskrbljeni zaradi posameznih pojavov, kot je odhajanje najbolj delovnih in sposobnih ljudi na delo v tujino ali pojavi šovinizma, in ker odgovorni za posamezne napake zanje ne odgovarjajo pred javnostjo. Značilna je tudi izjava tovariša Janka Rudolfa, ki je med drugim dejal, da so v Sloveniji bivši borci pogostoma enotni z mladino, kadar gre za boj proti raznim nepravilnostim.

V obširnem govoru je nazadnje tovariš Kardelj navzoče seznanil z ugotovitvami najvišjega političnega vodstva o posameznih družbenih vprašanjih in z nekaterimi načrti za njihovo ureditev. Dotaknil se je vrste pojavov, lahko rečemo skoraj vseh, ki jih štejemo za pereče. Zato bo zvezni odbor njegov govor razmnožil in poslal organizacijam. Med drugim je tudi obširno seznanil predsedstvo s svojimi stališči o današnji vlogi ZZB.

Predsedstvo je razpravljalo tudi o delu časopisno-založniškega podjetja »4 jula« in o vsebini časopisa z istim imenom, ki potrebuje materialno in moralno podporo.

MP

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likoarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARISA«
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPECA«

Dogodki tedna

● Na posvetu republiškega izvršnega sveta s predsedniki občin so obravnavali predlog ekonomske politike za l. 1971, ki ga je izvršni svet predložil skupščini. Posvetovanje je vodil predsednik Stane Kavčič. Predsedniki občin so podprli splošno usmeritev predlaganega dokumenta, ki odseva stališča izvršnega sveta do stabilizacije.

● V Zvezni skupščini so se sešli vsi zbori. Na njej pa je predsednik republike Josip Broz Tito prebral ekspoze o jugoslovanski zunanji politiki. Predsednik Tito je ob tej priložnosti podal pregled mednarodne aktivnosti Jugoslavije. Glavna pozornost njegovega ekspozeja je veljala vsekakor politiki nevtrščanja, konferenci v Lusaki in mednarodnem delovanju Jugoslavije glede na sklepe, ki so bili sprejeti na 3. sestanku šefov nevtrščenih držav. Predsednik Tito je govoril tudi o jugoslovanski aktivnosti v Evropi.

● V okviru redne izmenjave mnenj so se sestali v Trstu predstavniki ZKJ in KP Italije ter razpravljali o aktualnih mednarodnih problemih, o medsebojnih odnosih in sodelovanju. Sodelovali so član izvršnega biroja predsedstva ZKJ Mika Tripalo, predsednik mednarodne komisije CK ZK Slovenije Franc Popit in načelnik oddelka za mednarodne odnose in zveze predsedstva ZKJ Ignac Golob. Od Italijanov so sodelovali član direktije CK KP Italije Gerardo Chiaromonte, načelnik oddelka za mednarodne odnose Sergio Segre, sekretar pokrajinskega komiteja za Furlanijo in Julijsko krajino Silvano Bacich in sekretar tržaške federacije KP Italije Antonio Cufaro.

● Direktor biroja za mednarodno pomoč pri mednarodnem RK Robert Tissot je izjavil, da je zaradi ciklona in visoke plime v vzhodnem Pakistanu ostalo brez strehe 2 do 3 milijone ljudi ali pa še več. Mednarodna organizacija RK je pred tremi leti instalirala v Pakistanu naprave za odkrivanje ciklonov in alarmne naprave, vendar ne vemo, je dejal Tissot, če je sistem funkcionalen. Tudi če so cikloni napovedali, pa ni bilo mogoče napovedati tako visoke plime, je opozoril predstavnik RK. — Že 36 ur po prvem pozivu je 15 držav iz Evrope, Azije in Amerike poslalo prek RK pomoč prizadetim. Pošiljke še vedno prihajajo, vendar je položaj še zelo resen, je pristavil Tissot. — Po poročilih iz Kalkute število žrtev katastrofe v vzhodnem Pakistanu še vedno narašča. Radijska postaja je objavila število 41.000, neuradne ocene pa se gibljejo od 300.000 do 500.000 žrtev. — Direktor italijanskega geofizičnega observatorija prof. Bendandi trdi, da so magnetni viharji, ki so nastali zaradi pretirane aktivnosti na soncu, krivi za katastrofo stoletja v Pakistanu.

● 42 držav, med njimi tudi Jugoslavija, je predložilo resolucijo generalni skupščini, da bi proučili vprašanje, poziva vsem državam sveta, da bi dale »splošni prispevek za pomoč žrtvam katastrofe v vzhodnem Pakistanu.« Fond za pomoč, ki ga ima na razpolago generalni sekretar U Tant, je omejen na 20.000 dolarjev. Resolucija pa se zavzema, da bi se generalna skupščina izjasnila, da so dosedanje ukrepi neustrezni za pomoč pri velikih nesrečah.

● V vzhodnem Pakistanu se je na področju, ki ga je povsem opustošil potres, pojavila še kolera. Na opustošenem področju leži na desetstisoče mrtvih ljudi in živali, ki že razpadajo, tako da je nevarnost še za druge epidemije. V Karachiju neuradno pravi, da utegne biti do 700.000 mrtvih, od tega pol milijona samo na področju Bhola. Neuradno poročilo pravi, da je do dva milijona žrtev. Boje se tudi, da bi mnogi, ki ne bodo pravočasno dobili zdravlil in hrane, ne bodo preživeli katastrofe, kakršne svet skorajda še ni doživel.

● V Rimu se je začela konferenca ob 25-letnici ustanovitve organizacije za prehrano in kmetijstvo OZN (FAO). Že v začetku konference so opozorili, da svet vse doslej ni znal odpraviti nerazvitosti. Konference se udeležujejo predstavniki iz 119 držav članic organizacije in delegacij dveh pridruženih članic.

● Britanski zunanji minister Alec Douglas Home je izjavil, da je invazija »Gvineje primer oboroženih sil v zadeve drugih držav«. — Douglas Home pa je dodal, da Britanija nasprotuje akciji varnostnega sveta, preden bi ugotovili dejstva.

● V Beogradu je bilo pod vodstvom pomočnika državnega sekretarja za narodno obrambo generalpodpolkovnika Nenada Drakulića posvetovanje o aktualnih problemih in nadaljnjem razvoju listov »Narodna armija« in »Front«.

● Radio Damask je prvič potrdil, da je v vrhovih vladajoče stranke Baas prišlo do velikih sprememb. Po uradnem sporočilu, ki je bilo objavljeno, so sestavili novo začasno vodstvo stranke Baas v Siriji, ki bo pripravilo načrt za prehodno obdobje do volitve novega stalnega vodstva. V sporočilu obojajo prejšnjo skupino na oblasti, ki jo je vodil dr. Nuredin Atasi kot neodgovorno skupino.

● Izraelska predsednica Golda Meir je pozvala, naj določijo pogoje, ki bi omogočili nadaljevanje mirovnih pogovorov na Srednjem vzhodu v skladu z Jarringovo mislijo, pri tem pa ni omenila kot prvega pogoja umika egiptovskih raket.

● Predsednik ZAR Sadat je podpisal dekret o ustanovitvi nove egiptovske vlade pod predsedstvom dr. Mahmuda Favzija. Vlada je že zaprisegla. V njej so štirje podpredsedniki: dr. Aziz Sidki, Sajed Marei, Mahmud Riad in Šaravi Mohamed Goma.

● Kitajski premier Ču En Laj je sprejel novega sovjetskega veleposlanika v Pekingu Vasilija Tolstikova. Sestanka so se udeležili kitajski namestnik zunanjega ministra Čao Kuan Hua in novi kitajski veleposlanik v Sovjetski zvezi Liu Hasin Cuan, šef oddelka za Sovjetsko zvezo in vzhodnoevropske države v kitajskem zunanjem ministrstvu Ju Čan in funkcionarji sovjetskega veleposlaništva v Pekingu.

● Generalni sekretar atlantskega pakta Manilo Brosio je zahteval od zahodnoevropskih vlad, naj zvišajo za 5 odstotkov vojaške letne proračune zaradi »nenehne krepitve vojaških sil sovjetskega tabora«. Brosio se je na skupščini zahodnoevropske unije, v kateri so članice EGS in Britanija, zavzel proti »enostranskemu« umiku ameriških oboroženih sil iz Evrope. Dejal je, da mu je predsednik Nixon zagotovil, da se ZDA ne bodo enostransko odločile za tak korak.

● Britanski premier Heath je izjavil, da bo njegova vlada kljub vsem kritikam še nadalje prodajala orožje rasističnemu režimu. Po njegovih besedah je v interesu Velike Britanije varovati pomorske poti po Indijskem oceanu okrog Rta dobre nade. Dejal je tudi, da bo njegova vlada pri svoji politiki upoštevala britanske interese na Srednjem vzhodu, prošnjo za sprejem Britanije v EGS in interese v NATO ter odnose med Vzhodom in Zahodom.

Nekatere gmotne zadeve udeležencev NOB

Nadaljevanje s 1. strani

vah, a delegati so pozitivno ocenili napore družbe za izboljšanje materialnega položaja borcev, po drugi strani pa je padlo precej kritičnih pripomb na račun gospodarskih anomalij, pojavov korupcije ter drugih nezakonitosti in nepravilnosti.

Za razumevanje gmotnega položaja upokojenih udeležencev NOB so v poročilu navedeni tile podatki:

● Do začetka leta 1970 je bilo v Sloveniji upokojenih 39.871 udeležencev NOV. Od tega jih je 25.124 udeležencev NOV do 9. 9. 1943, a 536 udeležencev NOV iz Primorske, ki so vstopili v NOV do 13. 10. 1943 in 12.962 udeležencev NOB po 9. 9. 1943 oziroma 13. 10. 1943.

Precej je borcev s sorazmerno nizko pokojnino. Zato prejema zvezni dodatek 12.792 borcev, republiški dodatek pa 17.719 upokojenih udeležencev NOV.

Tisti borci, ki prejema pri pokojnini tudi dodatek za borce, čeprav so upokojeni iz prejšnjih let, ne dobijo zaradi višjih vskladitev (na primer 23 odstotkov in 40 dinarjev v letu 1970) za toliko povečane pokojnine, temveč le pokojnino izračunano od osnove dodatka za borce, kar pa je v odstotku manj kot so dobili drugi upokojeni.

● Na temelju zveznega in republiškega zakona o dodatku za zaposlene udeležence NOV prejema v SR Sloveniji letos 3.786 zaposlenih borcev NOV razliko do zagotovljenega minimalnega osebnega dohodka za borce NOV, ki znaša 1270 dinarjev.

Republiške priznave podlaga ljujejo predvojnimi revolucionarnim, udeležencem španske državljanske vojne, nosilcem »Partizanske spomenice 1941« in še nekaterim drugim zaslužnim revolucijam.

Smo za hitro stabilizacijo

Po petih letih majave reforme je zvezna vlada le spregovorila, kakor je treba, in zavrla gospodarstvu pot, ki jo je predvsem zadnjih nekaj mesecev ubralo zelo samosvoje: kot uvod v stabilizacijski program je zamrznila cene, zmanjšala potrošniške kredite in omejila uvoz z obveznim dinarskim pologom.

Kaj hitro lahko ugotovimo posledice teh ukrepov: zamrzovanje cen bo povzročilo pomanjkanje iskanega blaga in zmanjšanje njegove proizvodnje, umetno pa bo na trgovinskih policah ostalo blago, ki ga danes potrošnik ne potrebuje. Omejitev potrošniških kreditov bo prav tako povzročilo zmanjšanje rasti proizvodnje in njene preusmeritve v smer, ki jo zahteva tržišče. Pomanjkanje reprodukcijskega materiala v zvezi z zmanjševanjem uvoza bo nujno vplivalo na zmanjšanje proizvodnje tako za domače kot za inozemsko tržišče. Proizvodnja je zadnje mesece nazadovala, vsaj kar zadeva stopnjo njene rasti.

Očitno je, da so ti ukrepi lahko le začasno nujno zlo. Če bo ostalo le pri njih, brez nadaljnjih radikalnih posegov v sporna sistematska vprašanja, bo učinek sedanjih ukrepov kratkotrajen in ne bo prišlo do stabilizacije gospodarstva.

Nedavna prva konferenca ZKJ je določila prave vzroke gospodarskih težav. Gospodarstvu pa moramo nujno dati življenjski prostor za oživljanje proizvodnje. Iz težav nas ne bo izvelko zamrzovanje cen, temveč blokada tistih stroškov in dajatev, ki smo jih vključili v cene, to pa so investicijske in proračunske obveznosti raznih vrst.

Kaj nas torej čaka na področju cen? Prepoved podražitev je le začasna, saj ne želimo, da bi se zamrzovanje cen sprevrglo v nezaželeno zamrzovanje gospodarstvenih tokov. Iz gospodarstva že pri-

cionarjem. Letos prejema republiško priznavnino od 150 do 600 dinarjev mesečno 1128 upravičencev.

● Stalne družbene pomoči materialno ogroženim borcem NOV podeljujejo občinske skupščine na osnovi posebnih skupščinskih odlokov. Lansko leto je prejemale take pomoči 7.102 upravičencev. Mimo tega pa so občinske skupščine podelile še 6.310 enkratnih družbenih pomoči. Pri podeljevanju občinskih priznavnin upoštevajo predvsem socialni položaj in gmotno stanje družine ter čas udeležbe v NOV.

● Zavodi za socialno zavarovanje imajo v svoji evidenci še vedno nekaj manj kot 4.000 zahtevkov za priznanje posebne dobe. Pri reševanju le teh povzroča največ težav časovna odmaknjenost od NOB in je zato s pričami težko ugotavljati materialno resnico. Socialno zavarovanje predvideva, da bo večino teh zahtevkov mogoče rešiti že letos.

● Spričo tega, ker so na večini občinskih skupščin ZZZB delegati zelo obširno razpravljali o potrebi izboljšanja zdravstvenega varstva v zvezi z novim zakonom in ker so z več skupščin k temu poslali tudi konkretne predloge, je republiški odbor ZZZB NOV Slovenije obravnaval predlog zakona in izvršnemu svetu SR poslal pismeni predlog za razširitev nekaterih pravic zdravcev NOV pred 9. 9. 1943. Ker pa vseh predlogov niso v celoti upoštevali, je pričakovati, da bo ob izvajanju tega zakona prišlo med obolenimi borci NOV do ostre kritike.

● Anketa izvedena med kmeti — borci NOV pred 9. 9. 1943 je pokazala, da je od skupnega števila 3.394 anketiranih 2.307 moških in 1.087 žensk, ki skupno preživljajo že 1.700 nepreskrblje-

nih otrok. Od tega jih je 2/3 starih nad šestdeset let, a precejšnje število teh je starih tudi že nad 80 let. Po ugotovitvah ankete pa živi v slabih socialnih in zdravstvenih razmer 2.160 kmetov-borcev, kar zahteva čimprejšnjo družbeno intervencijo, da bi izboljšali slabo socialno in zdravstveno stanje prizadetih.

● Na koncu poročila je še ugotovitev, da je bilo v Sloveniji v zadnjih desetih letih urejenih 19.000 stanovanjskih primerov borcev NOV. Je pa še vedno precej neurejenih stanovanjskih zadev in to predvsem v nekaterih mestih in industrijskih središčih, v katerih se preseljujejo tudi borci NOV zaradi vedno večje možnosti zaposlitve ter šolanja in zaposlovanja svojih otrok.

● Ta del poročila se končuje z ugotovitvijo, da vse navedeno terjaa, da ostane še nadalje specializirana služba za borce in invalide NOV v okviru republiškega sekretariata za zdravstvo in socialno varstvo ali pa kot posebna samostojna služba, ki pa jo je treba kadrovske izpopolniti tako v občinah kakor tudi v republiškem sekretariatu.

V. M.

Poizvedba

Prosim tovarišico Julko Stefančič, ki je bila v avgustu leta 1942 skupaj z menoj zajeta v Zagradcu in odpeljana na Rab, da mi javi svoj naslov. Potrebna mi je njena izjava k moji vlogi za uveljavitev dvojne dobe

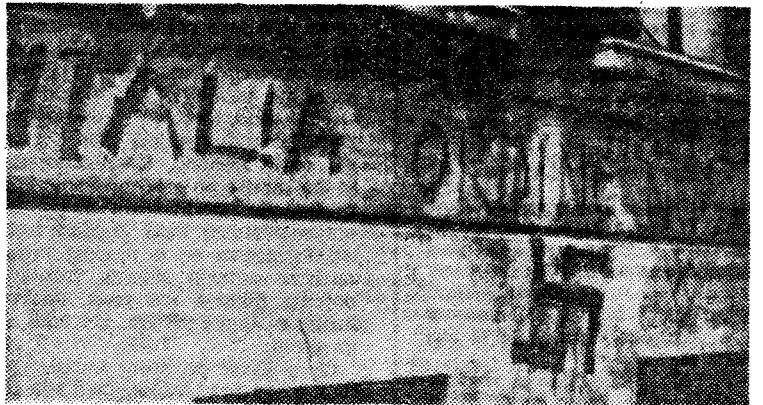
STEFKA KAPELJ
Pivka
Pod nasipom 8

Zvišanje invalidnin za leto 1970

Zvezni svet za zdravstvo in socialno politiko je na svoji seji 20. novembra sprejel uredbo o zvišanju invalidnin. Po tej uredbi so osebne invalidnine, ki so uveljavcem pripadale 31. oktobra letos, zvišane za pet odstotkov, a zvišanje bo izplačano od 1. januarja letos — torej za vse leto za nazaj.

Po istih merilih se zvišujejo in izplačajo za nazaj tudi dodatki za nego in tujo pomoč, ortopedski dodatki, posebni invalidski dodatki in družinski dodatki.

To zvišanje invalidnin in dodatkov se bo upoštevalo pri usklajevanju osebnih invalidnin in dodatkov z letos zvišanimi življenjskimi stroški in pri zvišanju invalidskih prejemkov v letu 1971.

Z začudenjem so si dijaki slovenske nižje srednje šole, osnovne šole in otroškega vrta prejšnji ponedeljek ogledovali nacistični napis na pročelju šolskega poslopja v Ulici Randaccio v Gorici. Neznanci so namreč ponoči s katranom narisali tri kljukaste križe in le-tim dodali napis »W Italia« in »Ordine nuovo«. Kaj ima napis »W Italia« skupnega s kljukastimi križi in z nazivom nekakšnega fašističnega »Ordine nuovo«? se vprašuje avtor zapisa o tem neljubem dogodku, objavljenem v »Primorskem dnevniku«.

Besede naših dopisnikov

KOPER

Prva obalna skupščina ZZZ NOV

V soboto, 14. novembra 1970, je bila v Kopru prva obalna skupščina ZZZ NOV. Skupščino sestavlja po 20 delegatov iz vsake skupščine ZZZ NOV občine Piran, Izola in Kopra. Poleg delegatov so skupščini prisostvovali tudi številni gostje, med njimi predsednik republiškega odbora ZZZ NOV Janko Rudolf, poslanci republiške skupščine s tega območja, sekretar komiteja obalne konference ZK Tomaž Bizajl, predsednik obalnega sindikalnega sveta Tihomir Javoršek, predsedniki občinskih skupščin Koper, Izola in Pirana Miro Kocjan, Jernej Humar in Jolanda Kos, predstavniki obalnega odbora zveze rezervnih vojaških starešin (ZRVŠ) ter predstavniki drugih družbeno političnih organizacij obalnega območja.

Vsi delegati so vnaprej dobili poročila o opravljenem delu v posameznih občinah in se tako seznanili z delom in uspehi organizacij ZZZ na obalnem območju.

Predsednik obalnega odbora ZZZ NOV Lojze Morel pa je prebral poročilo o neposrednih nalogah organizacij ZZZ na obalnem območju in še zlasti nalogah 15-članskega obalnega odbora ter komisij, ki delujejo pri obalnem odboru ZZZ NOV.

Iz njegovega referata povzamemo samo nekaj misli.

Naloge organizacij ZZZ NOV izhajajo predvsem iz sklepov VI. kongresa ZZZ NOV Jugoslavije, sklepov tretje skupščine ZZZ NOV Slovenije in iz konkretnih problemov, ki vznikajo pred našo socialistično družbo in pred organizacijami borcev.

Organizacijo ZZZ zanima predvsem nadaljnji razvoj naše družbe in njen samoupravni socializem. Napredek na kateremkoli področju družbenega življenja je življenjski interes organizacije ZZZ. Glede na to mora biti ZZZ vedno tam, kjer ima možnost odločilno vplivati na oblikovanje stališč, od katerih je odvisen nadaljnji razvoj situacije pri nas.

V sedanjih razmerah je pri nas

OBVESTILO NAROČNIKOM

Današnja številka »TV 15« je dvojna (48 — 49). Zaradi tehničnih ovir — ker med prazniki tiskarna ne obratuje — bo naslednja številka izšla šele v sredo, 9. decembra.

Uredništvo »TV 15«

(je nadaljeval v referatu tovariš Morel) najvažnejše, da se dobro seznanimo s sklepi zadnje konference ZZZ, predvsem glede stabilizacije našega gospodarstva.

Organizacija ZZZ na obali si bo zlasti prizadevala za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij NOB pri mladini, za organiziranje priprav na vsesplošni ljudski odpor ter za stike z bojevniki organizacijami v sosednji Istri in v zamejstvu.

Po zelo plodni in živahni razpravi je skupščina sprejela tudi nekaj konkretnih nalog. Glasilo obč. odbora ZZZ NOV Piran »Naši borci« naj bi postalo glasilo borčevskih organizacij obalnega območja. Delegati so podprli prizadevanja skupščine občine Koper za razširitev in dopolnitev oddelka NOB, pokrajinskega muzeja v Kopru. Tja naj bi prišla razmeram tega območja prilagojena razstava »25-letnica splošne ljudske vstaje Primorske«, ki jo je svoj čas pripravil muzej ljudske revolucije iz Ljubljane.

Tudi oddelki NOB v pokrajinskem arhivu v Kopru naj bi se čim prej uredili in opremlili tako, da bi ustrezno zgodovinsko gradivo bilo na razpolago zainteresiranim strankam in še zlasti mladini, ki si je za maturitetno nalogo izbrala temo iz našega narodnoosvobodilnega boja.

Prihodnje leto, ko bomo praznovali 30-letnico vstaje slovenskega naroda, bodo na obalnem območju dve osrednji proslavi. Prva bo meseca maja v Marezigah v spomin na dogodke pred 50 leti, ko se je naše ljudstvo uprlo fašistični diktaturi. Drugo prireditve pa naj bi pripravili v Piranu pod naslovom »Srečanje slovenskih partizanskih pomorščakov«. Do takrat naj bi izšla kronika »Slovenski partizanski pomorščaki« ki jo pripravlja kontreadmiral Janez Tomšič ob pomoči odbora pomorščakov.

Tudi borci Istrskega odreda in istrskega vojnega področja bodo pripravili srečanje. Do takrat bo izšla v Knjižnici NOV in POS monografija »Istrski odred« izpod peresa Milka Štolfe.

Na koncu je obalna skupščina sprejela pravilnik za delo obalne ga odbora ZZZ NOV, ki naj bi povezoval dejavnost občinskih odborov ZZZ ter se zavzemal za enotna stališča o vprašanih skupnega pomena in urejanja zadev borcev NOV v treh obalnih občinah.

ALBERT KLUN

PIRAN

Izlet v partizanske kraje

Vojaški vojni invalidi in njihovi sivojci iz Pirana smo priredili izlet v partizanske kraje na Dolenjskem.

V Žužemberku smo položili venec pri spomeniku padlih za svobodo. Od tu pa smo nadaljevali pot skozi Podturen, Črmošnjice in Semič do Črnomlja. Na tem delu poti nam je razlagal pomem-

bne partizanske točke znani kurir s »TV-15« Jože Fuks. V Črnomlju nas je v imenu Zveze združenj borcev pozdravil Lojze Stariha. Ko smo ob tamkajšnjem spomeniku na griču položili venec, nam je povedal marsikak dogodek iz svojih spominov na partizanske čase. Za njegova izvajanja in za sprejem se mu je zahvalil predsednik ZZZ Piran.

Bilo nas je 94 udeležencev izleta in v dveh avtobusih smo nadaljevali pot do Novega mesta, kjer sta nas sprejela predsednik in tajnik občinskega odbora ZZZ Novo mesto. Po ogledu spomenika in njegove okolice smo se odpeljali v Dolenjske Toplice, kjer smo prenočevali. Naslednji dan pa smo nadaljevali pot do Kumrovcia in si ogledali rojstni kraj predsednika Tita.

V Piran smo se vračali skozi Rogaško Slatino in Celje zelo zadovoljni, kajti izlet je bil res lepo organiziran, zato si vsi njegovi udeleženci želijo še mnogo takih potovanj v partizanske kraje.

STOJAN TROHA

LOŽ

Borci Kovinoplastike o svojem delu

Po treh letih so se te dni zopet zbrali borci Kovinoplastike Lož. Udeležba na sestanku je bila dokaj dobra, saj so se ga poleg 35 borcev, udeležili tudi odgovorni funkcionarji podjetja.

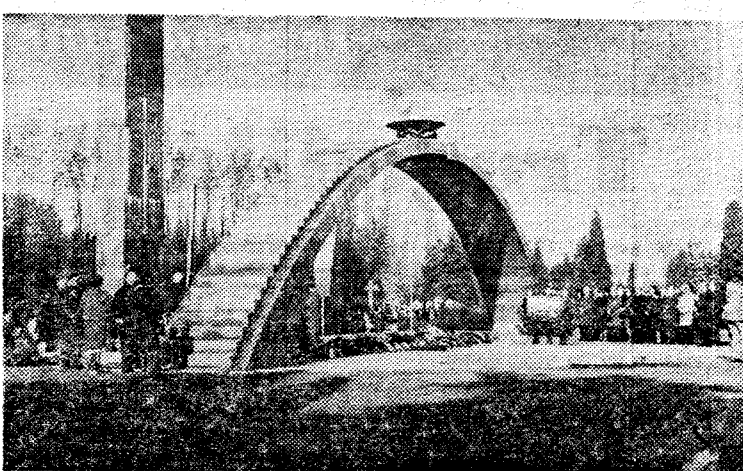
Iz poročila predsednika aktivna Lada Znidaršiča izhaja, da aktiv šteje 42 članov, ki imajo priznana dvojna leta pred 9. 9. 1943 in petnajst drugih članov. V zadnjih treh letih se je njihovo število zmanjšalo za osem članov. Sedem jih je šlo v pokoj, eden pa je umrl. Republiški dodatek prejema šestnajst članov, štirje ne izpolnjujejo pogojev, drugi pa imajo višje osebne dohodke. Člani ZB so dobro zastopani v organih samoupravljanja in v organizacijah v podjetju.

Njihovo aktivnost potrjujejo tudi tile podatki: na dan borca leta 1968 so organizirali komemoracijo pred spominsko ploščo pri Sv. Ani, kjer so padli borci Notranjskega odreda, leta 1969 so priredili izlet članstva po Gorenjski, a letos spomladi so odšli na izlet v Celovec, Gosposvetsko polje, Beljak in Trbiž. Po pravilniku o delovnih razmerjih imajo v njihovem podjetju borci poleg rednega dopusta še izredni dopust do štirih dni, kar je odvisno od let sodelovanja v NOB.

Aktiv ZB Kovinoplastike Lož obstaja že deseto leto. V tem času je skupno s samoupravnimi organi in drugimi organizacijami ter vodstvom podjetja sporazumno uredil že vrsto zadev, ki so se tikale borcev.

Razprava na občnem zboru je bila zelo živahna. Sprejeli so tudi več sklepov, ki se nanašajo na njihovo delo v prihodnjem obdobju.

Izvolili so devetčlanski odbor aktivna, ki mu bo predsedoval Tone

Spomenik padlim žrtvam v Gradcu

Prevec, dosedanjemu predsedniku Ladu Znidaršiču, ki odhaja v po-ko, pa so podarili kip borca.

SLAVKO BERGLEZ

POLJE OB SOTLI

Praznovali so in se spominjali

V spomin na 11. november leta 1941, ko je okupator odpeljal v razna taborišča širo po Nemčiji vse prebivalce tega kraja, praznujejo občani na ta dan svoj krajevni praznik. Letošnje praznovanje je bilo kar se da slovesno, saj je bilo združeno z petindvajseto obletnico osvoboditve. V nedeljo zvečer je bila v združenem domu kulturna prireditev, v kateri so se še posebno izkazali učenci tamkajšnje osnovne šole. Občanom je spregovoril sekretar občinskega odbora SZDL Jože Gajtan iz Šmarja. Po proslavi je bila prsta zabava, ki jo je izpolnilo obujanje spominov na tiste težavne dni in na vse tiste tovariše, ki se niso nikoli več vrnili v domovino.

M. K.

STARA OSELICA

Spominska plošča

Združenje borcev NOV Trebija bo na dan republike, 29. novembra, odkrilo spominsko ploščo v Stari Oselici, kjer je 17. novembra 1943 v boju z Nemci padlo 8 borcev NOV in domačin aktivist Franc Klemenčič. Slavnost se bo začela 29. t. m. ob 10. uri dopoldne v Stari Oselici pri Preskarju. Iz Trebije bo v Staro Oselico ob 9. uri dopoldne vozil poseben avtobus in seveda po proslavi tudi nazaj.

Borci in aktivisti NOV, pridite na odkritje! Posebno so vabljeni vsi svojci padlih z območja Idrije in Zirov.

Počastili smo spomin padlih v Gradcu

Vsako leto ob dnevu mrtvih organizira ZB NOV Hrastnik obisk udeležencev na komemoraciji v

Gradcu, v Avstriji. Tako so se letos svoji in predstavniki ZB Hrastnik že petindvajsetič po osvoboditvi poklonili spominu padlih.

V zgodnjih jutranjih urah 1. novembra so se odpeljali na proslavo v Gradec skupaj s člani pevskega zbora Svoboda II iz Hrastnika. Prvi postanek smo imeli pri spomeniku v Frankolovem. Pevci so zapeli dve žalostinki, drugi pa so položili šopke svežih rož in prižgali sveče.

V Mariboru smo se ustavili pri spomeniku padlih. Zopet so zadovoljni akordi žalostink in zagorele so svečke, a mi smo v lepem sončnem jutru drveli proti Gradcu.

Pri spomeniku je bilo že zelo veliko ljudi, čeprav se je komemoracija začela šele ob 10. uri. Položili smo vence na grobove žrtv vojne, člani pevskega zbora pa so izvajali svoj program. Ganljiv trenutek je bil, ko so pevci odpeli zadnjo žalostinko, se oddaljili od spomenika in je pristopil k njim sivolasi starček. S solzami v očeh se je vsakemu posebej zahvaljeval za izvajanje programa. Pozneje smo izvedeli, da je Slovenec, doma nekje s Pohorja. Verjetno počiva na tem velikem grobišču nekdo, ki ga je v življenju imel rad.

Vseh 53 udeležencev iz Hrastnika je ostalo pri spomeniku do konca komemoracije, ki sta se je med drugim udeležila tudi graški nadžupan ing. Gustav Scherbaum in podpredsednik občinske skupščine iz Maribora Stojan Požar. Slavnosti so se udeležili tudi mnogi obiskovalci iz drugih krajev Slovenije in številni domačini.

Grobišče na graškem pokopališču je delček naše domovine. Tam je shranjeno, kar nam je drago zaradi nacionalnega ponosa, miroljubnosti in svobodoljubnosti. — Tam so naši borci pokopani skupaj s pripadniki 11 narodov. Med pokopanimi je 1216 Slovencev, okrog 1300 pa je Avstrijcev in pripadnikov drugih narodnosti. Med Slovenci so žrtve, ki so jih streljali v Mariboru, Celju, Šoštanj, Trbovljah, Begunjah, Dragi, Smedniku in drugod. Žrtve so vozili v Gradec kjer so jih do aprila 1942 upepeljevali, pozneje pa pokopavali na graškem pokopališču. Tu so pokopani tudi vsi junaški borci Pohorskega bataljona.

Po končani slovesnosti smo se ob napovedani uri zbrali in odpeljali proti domu polni lepih vtisov.

JOZE GERHAR

VABILO

Vabimo Vas na proslavo Dneva republike in podelitev značk transverzale kurirjev in vezistov NOB Slovenije.

ki bo 25. novembra 1970 ob 19. uri v dvorani Zavoda za socialno zavarovanje v Ljubljani, Miklošičeva cesta 24 (stavba na dvorišču).

PROGRAM
— Venček partizanskih pesmi
— Uvodna beseda
— Recital partizanske lirike in splet partizanskih pesmi
— Podelitev značk transverzale kurirjev in vezistov NOB Slovenije
— Partizanske koračnice

Program izvajajo: godba na pihala prosvetnega društva Pošta iz Ljubljane, moški pevski zbor prosvetnega društva Pošta iz Maribora, mladina Izobraževalnega ptt centra iz Ljubljane, Pokroviteljski odbor nad kurirji in vezisti NOB Slovenije

Družbeno politične organizacije PTT Ljubljane

Ob tabornem ognju

In tako moramo naprej, po strmih stezah, zdaj po kame-nju, zdaj po blatu. Nekje grmijo topovi, prasketajo letalske bombe.

Danes so z nami ranjenci in bolniki, jutri bodo pred nami ali za nami, da odidejo kdo ve kam. Njim je zmeraj huje, če-

Človek na soncu

prav je treba najti zanje ko-nje, nosila, hrano. Ubija jih pot. Mnogi izmed njih slutijo in tudi vedo, da zanje ni rešitve. In prav ti ne zahtevajo ničesar več; molče ali mirno govorijo; umirajo malodušno, ne pritožujejo se nad ničemer in nad nikomer. Ob poteh, skozi katere hodimo skozi gozdove

premični, s sklonjenimi glava-mi, na pol zaprtih očih, umirajo v nekakem polsnu in nejevoljni so, če drezamo vanje.

Naletel sem na nekoga, o ka-terem sem mislil, da še ni tako blizu konca.

Zlezel sem s konja in sto-pil k njemu.

»Tovariš, tifus?«

»Ne!« je šepnil.

Sedel sem in vprašal.

»Kaj pa?«

»Rana se je odprla. Ko da se mi je prelomila hrbtenica. Ne morem več.«

Snel sem čutaro in mu jo ponudil.

»V njej je slabo žganje. Po-kusi.«

S težavo je naredil požirek, a takoj izpljunil. Dušil ga je kašelj.

»Jo, pusti me!«

»Naj te dvignem na konja?«

»Ne, sploh ne!«

»Kaj pa?«

Molčal je. Nenadoma pa:

»Prenesi me tja, na sonce.«

Moj dečko je znesel nekaj vejic in suhega listja; pripravil je ležišče, kamor smo ga počasi prenesli.

Zdaj je ležal na soncu in še tesneje zatisnil oči.

Nekaj sem mu hotel reči, toda šepnil je z muko:

»Pojd! Tako je najbolje.« In bil je tudi že čas, da odidem; bal sem se, da popolnoma ne izgubim zvež s kolono.

Odšel sem. Pa če bi tudi še posedel ob njem, se ne bi izgu-bil v tem kraju.

Trupla konj in ljudi so nam kazala pot.

VLADIMIR NAZOR,
S PARTIZANI
(prev. Cvetko Zagorski)

PRIPIS UREDNIŠTVA:

Pred dnevom republike, 29. novembrom, ponatiskujemo gor-nji odlomek iz V. sovražne ofenzive, ker nam v kratkih be-sedah podaja pretresljivo sli-ko velikega žrtvovanja, brez katerega ne bi bilo nove, soci-alistične Jugoslavije.

Is zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Tragedija Bizjakovih na Predmeji

V 46. številki (TV 15) smo na 5. strani objavili sestavek Alojza Velikonja »Skrupulci spomenikov zaslužijo kazene«, v katerem je omenjen oskrbnjen spomenik šestčlanski Bizjakovi družini na pokopališču na Otlici. Kdo so bili Bizjakovi in kako zverinsko in krvočno so se nad njimi razdivjali italijanski fašisti, nam govori članek Lide Bezlaže, ki ga na tem mestu objavljamo.

Kar beremo o narodnoosvobodilnem boju se nam vse dozdeva izbrano, kakor kretnje bronastega junaka na spomenikih tega boja. Narod se je boril, na pretek je bilo junakov. Tisti, ki so vse to preživeli, se spominjajo veličastnosti dobe. Okoli mrtvih pa se spleta mit. Delali so malodane čumi besedami, bodrilnimi in preroškimi na ustih. Za navadne ljudi, za vsakega človeka čustva, za tihe tragedije, pa kakor da je zmanjkalo prostora v tem velikem obdobju. In vendar so morali tudi junaki trpeti, dvorniti, obupavati, skratka čutiti človeško, drugače bi niti ne bili junaki, ampak megleni polbogovi iz antične mitologije.

Tridesetletni partizan Slavko Bizjak iz Predmeje gotovo ni bil junak, ki bi o njem govorile šolske čitanke. Bil je samo polproletarski slovenski kmet, ki se je pridružil Vojkovi četi. O njegovih osebnih junaških podvigih ne vemo prav nič, toda saj je bila vsa

četa junak. Njegova zgodba se začne in konča tisti dan, ko je brez dovoljenja zapustil svojo četo in stoji nad pogoriščem svoje hiše poslušal podrobnosti, kako so drug za drugim padali pod streljo oči in mati, brat, sin in žena s še nerojenim in zato posebej prestreljenim detetom v sebi.

To je bilo v tistih težkih časih, v zgodnji spomladi 1943, ko je bilo celo plaho upanje marsikdaj zelo neobljeno. Bilo je komaj mesec dni po Vojkovi smrti in za četo, kot je bila Vojkova, bi težko rekli, da ni mislila in čustvovala kot en sam človek. Takrat je bil organizem, ki se ga je dotaknila usoda. Kjer je bil še do nedavnega Vojko, je bila sedaj samo globoka rana s tisoč skrbmi in težavami.

Pot k partizanom takrat za primorskega človeka ni bila lahka. Doma je pustil svojce za talce in v svojih starih mejah se je italijanski fašizem neprimerno huje izživljal, kakor se je mogel v na-

novo okupirani ljubljanski provinci. Če je slovenski fant na tistem pristan, da se gre boriti v goščo, je bilo treba njegov odhod skrbno zakriti, treba je bilo ustvariti videz, da je bil prisilno mobiliziran, da so ga »ribellu« nasilno odvlekli s seboj. Predmeja je majhna vasica na robu Trnovskega gozda in kamuflača za odhod Slavka Bizjaka k partizanom je bila nekoliko površno opravljena. Našel se je človek, verjetno zaman upamo, da ni bil Slovenec, ki je to naznanil italijanskim oblastem.

Ze 24. februarja 1943 leta zvečer so Italijani začeli streljati v Bizjakovo hišo. Okrog polnoči so vdrl v hišo. Na vsak način so hoteli od domačih izsiliti priznanje, da je odšel Slavko v partizane prostovoljno. Vsem so grozili s smrtjo. Verjetno zato, da bi rešil še ne dve leti starega Slavkovega sina Branka, ga je eden izmed vojakov odvzel materi in odvedel pred hišo, češ da bi ga rad posvojil. Toda otrok je zunal jok, kajal za materjo in poročnik Gallo ga je ukazal privedi nazaj. Preden se je moglo dete jokajče začeti v materino naročje, ga je Gallo s strelom za vedno pomiril. Mati Ivanka je dvignila drobno trupelce s tal in ga nemočno stisnila k sebi. Bilo je prvič, da je dete zaman pričakovalo pomoči od nje. Slavkovega očeta Stefana so ustrelili v kuhinji, brat Milko se je skušal rešiti skozi okno, toda ranjen je obvisel na okenski polici. Ženo Ivanko, ki je že sedem mesecev nosila v sebi novo življenje, je Gallo ukazal ustreliti v trebuh. Smrtonosna cev se je obrnila proti poslednji žrtvi — materi Brigiti. Še ranjena se je dvignila s tal in z golimi rokami planila v poročnika. Gallo je izdal povelje, da se ji odsekajo roki v zapestju. Nato je sam zadnjič ustrelil vanjo. Preden so hišo požgali, so jo izropali in odvedli živino. Milka so ranjenega potegnili iz hiše. Mučili so ga do jutra, ko je strel dokončal poslednjo iskro življenja v njem. Njegovo truplo je še ves naslednji dan zastraženo ležalo ob cesti, preden so ga zmagoslavno odpeljali v Go-

rico, kjer je pokopan. Ljudem so trdili, da so ga ujeli na poti k partizanom, ko jim je na hrbtu nesel vrečo moke. Tudi hiša je bila ves dan zastražena in vojaki so skrbno pazili, da bi ogenj ne ugasnil, dokler ne bo plamen za vedno izbrisal sledove mučenja na mrtvih telesih.

Ko je hiša gorela, niso nikogar pustili blizu. Slavkova sestra Iza je zaman poskušala izvedeti od vojakov, kaj je z njenimi domačimi. Odšla je k sekretarju fašistov Petru Gallu v šolo, tam je od njegove tašče zvedela, da so kot upornike vse pobili. V trgovini pri Likarjevih, ki so bili tesneje povezani z Italijani, je prosila za dovoljenje, da sme pokopati ostanke pogorelih svojcev. Dovoljenje je Likar izposloval, dal ji je tudi zaboj od testenin, v katerem naj jih pokopije. Vendar razen nje ni smel nihče za pogrebom in strogo so ji prepovedali jokati. Pogreb je spremljala skupina karabinjerjev, sovaščani so pa le od daleč gledali za žalostnim sprevodom. Kaj se je tisto strašno noč godilo pri Bizjakovih, so vaščani zvedeli od italijanskega vojaka Angela Sebardija, ki pretesen nad zločinom, ni mogel vedno molčati. Ko so Slavkovi tovariši to zvedeli, so sklenili, da mu teh strahot ne morejo povedati. Toda kadar se je kdo ozrl vanj, so mu potemnele oči in Slavko je čutil, da je nekaj narobe. Toda kaj? Domov ga niso pustili. Neko noč pa so Slavka med počitkom iz polsna zdravila besede tovariša: »Slavko spi, ko bi vedel, kaj se je zgodilo doma, bi ne spal!« Zaman je skušal od soborcev zvedeti resnico. Šel je h komandirju toda tudi ta se je izmikal pogovoru. Dejal je le, da so zažgali hišo enega izmed predmejskih partizanov. Slavko ni več zdržal. Gnan od zle slutnje je brez dovoljenja zapustil četo. Ustavil se je šele na obronku pred Predmejo in se zazrl v pogorišče svojega doma. Prav tedaj sta prišli v gozd po drva dve vaščanki Marija Bratina in Franciška Bizjak. Povedali sta mu! Poslal ju je po Čibež Marico, ki mu je skušala

vrniti spet nekaj vere v življenje. Ponudila se je, da ga spremi nazaj v četo. Obljubil je, da se sam vrne k tovarišem.

Ko je Slavko ostal sam, so se mu pred očmi zvrstile slike najdražjih. Je videl morda mater, ki mu reže kruh? Očeta, ki sključen stopa za brazdo ali ženo z detetom v naročju? Vsi, ki jih je ljubil, so mrtvi, seme, ki ga je sejal, je bilo že v kali zatrto. On pa je stal sam in nemočen nad pogoriščem, kot bi stal nad globokim breznom, na dnu katerega so pokopani vsi svetli upi bodočnosti. Čez mesec dni so nedaleč stran našli njegovo truplo in listič s vprašanjem, ki si ga je zastavljalo toliko Slovencev: »Zakaj ste to storili?«

Se so gorele hiše v Predmeji, še so pod udarci in strelji padale nedolžne žrtve. Toda to so druge zgodbe, ki nimajo s Slavkom Bizjakom nič opraviti. Morda pa le! Kri rodi kri, in nasilje rodi upor. Zastraiti je mogoče posameznika, precej težje pa že celo vas, pa čeprav je to samo majhna vasica bogu za hrbtom. Lahko si predstavljamo, kako se je Slavkova resignacija zagrizla v zavest sosedov, kako so jim kriki pobitih žensk in otrok kratili spanje, kako so se onesveščeni, osveščali. Posameznik resignira, toda kolektiv se upre. Slavko Bizjak ni vstopil v zgodovino, ni pustil za seboj spomina junaka, pa vendar ni brez veličine. Čimbolj se oddaljuje od nas tisti razburkani čas, tembolj raste v nas razumevanje za njegovo človeško vsebino. Danes poslušamo spomine starih borcev o njihovih junaških neprizadeto, včasih morda celo s sledjo ironije. Vsak nekaj pozabi in nekaj doda. Kadar pa se srečamo z grozo obupa, s človeškim zlomom, z brezobzirnostjo posameznika, zazari tisti čas pred nami v jarki luči in tedaj šele moremo razumeti, kako so se rojevali junaki, iz takihle Slavkov Bizjakov, iz pomorjenih otrok, iz onemelega ženskega joka, celo iz izgubljene vere.

LIDA BEZLAJ

Fotografija z vprašajem

Fotografija, ki jo vidimo, spada med enega izmed prisrčnih partizanskih posnetkov, nastalih v kdove kateri osvobodjeni vasi poleti 1943. Po težki zimi in hudih bojih se je brigada nekeje ustavila na kratke počitke, da bi se politično in vojaško pripravila za nadaljnje naloge. Zakaj sklepamo, da fotografija prikazuje skupino borcev iz kake brigade poleti 1943? Triglavke so nosili naši borci v razdobju od 1942 do jeseni 1943. Listje na drevju in tovariš brez srajce so dokazi, da je fotografija nastala poleti. Orožje pa kaže, da so bili borci iz brigad... Glede »fotografije z vprašajem« v 45. številki (4. november 1970) nam je poslal pojasnilo Maks Burgar iz Ljubljane. V pismu piše, da je slika nastala v Kočevskih Poljanah pri Dolenjskih Toplicah jeseni 1943, kmalu po italijanski kapitulaciji. Partizani na fotografiji so pripadniki ki kurirske postaje »TV-15«. Prvi od leve proti desni je Matija Černivec-Miha (umrl po vojni). Drugi je sam Maks Burgar, tretji je Albin Barle-Zoran (zdaj polkovnik JLA). Ostali so pripadniki 14. brigade (železničarske), njihovih imen in priimkov se Burgar ne spominja. — Poleg prejšnjih smo glede »fotografije z vprašajem« v 44. številki prejeli še dve pojasnili. Pisala sta nam Angelca Istenič iz vasi Luvreci pri Apačah ter Oto Cimerman iz Mihel pri Kozini. Cimerman piše, da je prvi od leve proti desni Stane, takrat član obveščevalne točke GS Slovenije, drugače pa potrjuje trditve drugih. Angelca Istenič pa trdi, da je prvi z leve proti desni Tone Vincenc iz Sajevec pri Kostanjevici. Glede drugih pa se strinja s tistim, kar je pisalo v prejšnji številki. Nato opisuje usodo Srpičeve družine iz Planine (tudi sama je Srpičeva in je skupaj z drugimi živela v Kordičih, vendar je slučajno ni na fotografiji). Očeta so jim ustaši leta 1942 skupaj z drugimi moškimi iz vasi ubili, mater in devet otrok pa so belogardisti stalno preganjali zaradi brata Jožeta, ki je bil partizan. Neke noči so črnorokci divje streljali v prazno hišo in prestrelili vse stene, nato pa se je družina umaknila na osvobodeno ozemlje.

Preganjale so ga policije treh držav

Pogovor s človekom, ki je dve leti demonstrativno nosil titovko

Bil je vojak, bi dejali po naslovu sodeč. Morda nezadovoljen partizan, bi dodali drugi. Ne bo veljalo niti prvo niti drugo, ampak nam bo tovariš Franc Grbec, predsednik združenja borcev v vasi Tolče pri Tolminu kar sam odgovarjal na vprašanja:

»Znano nam je, da ste po vojni dve leti demonstrativno nosili titovko na glavi, čeprav takrat niste bili več vojak? Čemu ta protest in zakaj ste izbrali takšno obliko izraza nezadovoljstva?«

»Res je, da sem po vojni dve leti v domači vasi Volče nosil iz protesta titovko na glavi. Titovka je bila na glavi doma v kuhinji, na delu v hlevu, na cesti, na polju, skratka povsod. Poglejte, poleg naše vasi teče reka Soča. To stran Soče so bili po vojni dve leti Angleži in Američani, onstran Soče pa se je porajala nova Jugoslavija. V Volčah ni bilo niti ene italijanske družine, temveč samo Slovenci. Želel sem nekdanjim zaveznikom in kasnejšim okupatorjem svoje rojstne vasi pokazati, da sem za Jugoslavijo, za Tita. Da mi ne bi bilo potrebno vedno o tem govoriti, sem nosil titovko s petokrako zvezo in trobojnico. Zato pa angleške okupacijske oblasti niso hotele dati živilske karte za mojo družino.«

»Pred vojno so vas preganjale policije treh držav. Kako ste se izmazali iz teh težav?«

»Po prvi svetovni vojni so bili naši kraji priključeni Italiji, kjer je kmalu prišel na oblast fašizem. Sledilo je splošno zatiranje Slovencev. Temu smo se uprli. Od 1926 do 1929. leta sem bil član

organizacije TIGR, to je tajne slovenske nacionalistične organizacije, ki si je ime nadela po prvih črkah mest Trsta, Istre, Gorice in Reke. Leta 1928 sem emigriral v Jugoslavijo. Tam sem bil že leta 1929 sprejet v članstvo komunistične partije Jugoslavije. Jugoslovanska policija me je aretirala. Ljubljansko sodišče me je obsojilo zaradi protidržavne dejavnosti (tako kot vse komuniste) na leto dni zapora in pet let preganjanja. Po prestopu zaporu mi je policija dala izbiro: vrniti se nazaj v Italijo ali pa emigrirati v Avstrijo. Odločil sem se za Avstrijo. Na prošnjo svojega očeta, ki je bil na smrtni postelji, sem se vrnil domov. Oče je kmalu nato umrl. Fašistična policija me je spet aretirala in obsojila na več let zapora. Prav tiste dni pa se je princ Umberto rodil sin in v počastitev tega dogodka v kraljevski družini je bilo pomiloščeno več zapornikov, med njimi sem bil tudi jaz.«

»Kaj bi lahko še povedali o domači vasi?«

»Veliko! Sedim na dva tisoč let starem rimskem vodnjaku, ki še vedno ni usahnil. Tod so počivale in si žejo gasile rimske legije, potem pa vse vojske do današnjih dni, med njimi tudi Napoleonova vojska. Vas Volče je bila v prvi svetovni vojni popolnoma porušena, saj je bila več kot leto dni na sredi bojne črte med avstro-ogorsko in italijansko vojsko.«

V drugi svetovni vojni je bilo do tal porušeni 13 hiš, deloma pa še 22 hiš. Vsi vaščani smo složno sodelovali s partizani, pa

Franc Gobec sedi na dva tisoč let starem rimskem vodnjaku, ki še vedno opravlja svoje poslanstvo...

čeprav je bila v naši vasi močna sovražna posadka.

Se zdaj še čudite, da sem po vojni s titovko na glavi demonstriral po vasi?«

Tovariš Grbec, zdaj se pa res temu več ne čudimo. Vam in vaščanom Volče želimo obilo uspeha v nadaljnjem delu in zasebnem življenju.

JOŽE VIDIC

Utrinki in odmevi

Avguštin Okroglič — sedemdesetletnik

Na jesen svojega življenja si je v Novi Gorici uredil prijazen dom, v katerem sprejema prijatelje na znanje in si v miru ureja svoje spomine. Njegovo življenje je polno dogodkov. Vrstijo se odločitve in dejanja, vreda, da se jih ob njegovem 70-letnem jubileju vsaj bežno spomnimo.

Rodil se je 19. novembra 1900 v Kalu nad Kanalom. Razmere po prvi svetovni vojni so ga postavile na pot gradbenca. Te poti se je držal vse življenje do upokojitve. Kakor drugi kraji v Posočju je bil tudi Kal nad Kanalom v letih 1915-1918 porušen. Naš Okroglič je bil tedaj že v tisti delovni zidarski skupini, ki je obnovljala porušene kraje in vasi. Leta 1924 je pobegnil v Jugoslavijo. V Novem mestu in v Ljubljani na Tehniški srednji šoli je uspešno opravil gradbeno delovodsko šolo. V Novem mestu je ustanovil lastno gradbeno podjetje, ki ga je vodil vse do spomladi 1942, ko so ga aretirali, zaprli in konfinirali. V Novem mestu se je tovariš Okroglič vsestransko udeleževal tudi zunaj gradbene dejavnosti. Bil je član emigrantskega društva »Soča«, sokolskega telovadnega društva »Soča« in planinske podružnice. Član upravnega odbora je bil v: Avtomoto zvezi za Dolenjsko, Aeroklubu jadralcev Novo mesto in strelski družini.

Spomladi 1941 je bil mobiliziran v jugoslovansko vojsko, iz katere se je kmalu vrnil. Italijanska okupacija Novega mesta je tudi njega potegnila v aktivno politično življenje. Vključil se je v OF in že jeseni 1941 postal zelo aktiven ilegalce, eden izmed organizatorjev odpora.

Iz tega obdobja so zanj, kakor za zgodovinarje Novega mesta v NOB posebno važni dogodki, ki so vezani na njegovo aktivnost. Sprejel je na stanovanje Jožeta Sinkoviča, ki je bil ilegalni mladinski aktivist. V okviru svojega podjetja in stanovanja mu je omogočil organizacijsko in propagandno dejavnost. Iz tega delovanja je menda še sedaj na podstrešju bivše Okrogličeve hiše skrivni bunker ob dimniku. Kakor v mnogih drugih podjetjih tako je bilo tudi v Okrogličevem gradbenem podjetju že od jeseni 1941 lepo organizirano plačevanje »davka OF«. To delo je v tem podjetju opravljala računovodkinja Danica Mišigaj. Tretja važna dejavnost, ki jo je opravljal tovariš Okroglič kot član mestnega OF odbora, je bilo nabavljanje orožja in vojaške opreme. Tako je bila že proti koncu leta 1941 novomeška četa opremljena in oborožena. Ta je decembra 1941 izvršila svojo prvo oboroženo akcijo v Bučki in je kmalu zatem imele prve večje žrtve na Lazcu.

Tovariš Okroglič se spominja nekaterih Novomeščanov, ki so bili člani rajonskega OF odbora

za območje Novega mesta na levem bregu Krke. To so bili: profesor Lojze Grbec, ki je bil sekretar tega OF odbora, člani pa: profesor Jože Maček, prometnik na železniški postaji Valter Sušteršič, železničar Franc Kic in še nekateri drugi tovariši.

Zaradi vse večje aktivnosti, poudarjene pozornosti okupacijske oblasti in nekaterih domačih ovaduhov je bilo 20. marca 1942 zvečer v Novem mestu aretiranih precej Novomeščanov in med njimi skoraj vsi člani rajonskega odbora OF. Ko so bili aretiranci mesec dni v preiskovalnem zaporu v Novem mestu, so jih deset odbrali in poslali v Ljubljano v zaporo na Miklošičevi cesti. To so bili: Rudi Klošič, Marjan Vovoda, Dušan Uderman, Cene Polajnar, Lojze Grbec, Jože Maček, Franc Laknar, Slavko Mure, krojač Zupančič iz Kandije in Avguštin Okroglič. V Ljubljani so jih imeli za talce, saj so prav ta čas od tu vzeli sodniškega pripravnika Dušana Udermana in ga pri Radohovi vasi ustrelili. Ob koncu avgusta 1942 je bila ta novomeška skupina, skupaj s številnimi drugimi zaporniki prepeljana v taborišče Gonars. Februarja 1943 so od tu ponovno odbrali večjo skupino internirancev, med njimi tudi Okrogliča, in jih premestili v taborišče pri Novari. Od tod so manjšo skupino, v kateri je bil tudi Okroglič, kmalu premestili v taborišče Gravelona Toce, ki je že blizu švicarske meje. Tu je skupina dočakala razpad bivše Italije, enega interniranca pa so tu pokopali.

Z Okrogličevo aretacijo se je pričelo težko življenje tudi za njegovo ženo in sina, ki mu je bilo tedaj komaj 15 let. To pa je že druga zgodba.

Po razpadu Italije si je Okroglič pomagal do doma v Kalu nad Kanalom, kjer je gospodinjila njegova sestra. Sprva je delal v Ka-

lu kot izkušen aktivist, kmalu pa ga je sekretar Kanalskega okrožja tovariš Mirko Zimic-Sivi zaposlil v tem okrožju kot finančnega referenta. Iz tega obdobja so Okrogličevi spomini še posebej zanimivi, ker mu je znano, kako je bilo tedaj organizirano pobiranje »posojila narodne osvoboditve« na območju tega okrožja in posebno v dolini Soče od Plav do Podsel.

Komandant IX. Korpusa je bil tedaj Lado Ambrožič — Novljan, ki je Okrogliča dobro poznal že iz Novega mesta, kjer sta večkrat skupaj delala, na primer v Aero klubu jadralcev. Brž ko je zvedel za tovariša Okrogliča, ga je takoj pritegnil na delo v štab korpusa, kjer je postal referent inženirsko-tehnične službe v operativnem oddelku. V tedanjih razmerah je bilo to delo še najbolj sorodno njegovi gradbeni stroki. Iz tega obdobja si je tovariš Okroglič ohranil nekaj dokumentov, ki so prav sedaj izredne važnosti, saj lepo dokazujejo, kako so se enote IX. korpusa tudi na ta način znale uspešno zavarovati pri izvajanju svojih borbenih akcij in kako so ovirale tehnično znatno boljše opremljenega sovražnika, da jim ni mogel do živga.

Iz enot NOVGRAD, ki so bile ustanovljene pri zalednih enotah IX. korpusa, se je takoj po vojni razvilo nekaj delovnih organizacij, ki so prevzele obnovo porušenega podeželja. Tudi v tem organizacijskem delu je v veliki meri Okrogličev delež. Od maja do decembra 1945 je bil šef prometno-tehničnega oddelka tržaškega oziroma vipavskega vojnega področja. Leta 1946 je postal vodja tehničnega oddelka za gradbeništvo pri PNOO, ki je imel tedaj sedež v Ajdovščini. Ta oddelkec je tedaj ustanovil Splošno gradbeno podjetje »Primorje«, cestne baze v Ajdovščini, Postojni in Kopru in še dve tehnični (gradbeni) bazi v Ajdovščini in Čepovanu.

V letih 1947 in 1948 je tovariš Okroglič delal v Ljubljani. Na ministrstvu za komunale zadeve je bil načelnik uprave za komunale gradnje in naselja. Spomladi 1949 je spet prišel na Primorsko. Pri Oblastnem ljudskem odboru, ki je bil tedaj v Postojni, je postal poverjenik za gradnje. Na njegovo pobudo je bilo že 15. jun. 1949 ustanovljeno SGP »Soča« z nalogo, da se izključno usmeri na gradnjo Nove Gorice. Po ukinitvi OBLO je postal marca 1951 poverjenik za gradnje pri okrajnem ljudskem odboru Gorica. Na službenih dolžnostih v Postojni in zatem v Gorici ni skrbel le za gradnjo Nove Gorice, temveč tudi za obnovo podeželja. Decembra 1952 je postal direktor SGP Gorica. Razvoj in rast tega velikega delovnega kolektiva sta v veliki meri povezana z Okrogličevimi delovnimi napori in organizacijskimi sposobnostmi. Celih 14 let je uspešno nosil vso težo vodenja tega podjetja, ki je imelo svoja gradbišča od Jesenic do Kopra. Prav v tem obdobju je to podjetje skladno s plošnim družbenim razvojem dobivalo vse boljše oblike samoupravnega vodenja, pri čemer je tudi tovariš

Okroglič precej doprinesel. Z vso pravico ga je moč uvrstiti med tiste zaslužne može, ki so poleg številnih rednih delovnih dolžnosti kar največ naredili za nastanek in rast Nove Gorice.

Ob 70-letnici želimo tovarišu Okrogliču prijetno praznovanje. Želimo mu zdravja, dober pogled in mirno roko, da bi bil uspešen tudi kot lovec in si tako v naravi nabiral novih moči za življenje in delo v pokojju.

CIRIL ZUPANČ

Jih je domovina pozabila?

Čas je neizprosno in teče svojo pot. Prav tako so tudi ljudje vsak dan bolj stari. Mnogo je ljudi, ki so naše krvi, ki so se v najhujših dneh krvavo bili s sovražniki na naših tleh, a jih je po vojni zanesla usoda na vse kontinente sveta. Mnogi med njimi so v tujini že umrli, a drugi imajo tam nov dom, družine, a v mislih so vedno doma. Pred očmi jim je vedno tisti stari rojstni dom, ki ga ne bodo pozabili nikoli, ker to je nemogoče. Vsi imajo vedno pred očmi svojo rojstno hišo, polje, njive, da, celo svojo gmajno, kjer pozimi razsajajo viharji in snežni meteži itd. Domovina je samo ena!

Na žalost pa ugotavljam, da je tem ljudem naša domovina postala mačeha. Prav letos je prišel po dolgih letih na obisk svoje rojstne domovine moj vaščan, ki je sicer v Avstraliji. Pripovedoval mi je je to in ono. V času NOB se je kot takratni italijanski vojak angloameriški ujetnik takoj na poziv maršala Tita pridružil naši vojski in se boril po vsej Dalmaciji z vsemi vrstami sovražnika. O tem mi je sam pripovedoval že takoj po končani vojni in sam sem ga videl v partizanski uniformi. Torej je resnica.

Povedal mi je, v kakšnih silnih borbah je bil in kje. Bil je celo ranjen. Ko je bil letos spet doma, sem ga vprašal, če je dobil kakšno moralno priznanje. Dejal mi je, da ničesar. Verjemite mi, da me je bilo sram.

Ker je takih ljudi v tujini zelo veliko, predlagam, da pristojni organi predlagajo, da ti ljudje dobe moralno priznanje v obliki odlikovanja. Saj ti ljudje danes ne potrebujejo nič denarja, veseli pa bodo, ko bodo videli, da jih lastna domovina ni pozabila. Seveda tu pridejo v poštev samo tisti borci, ki so odšli v tuj svet ne da bi kršili naše zakone.

Zelo rad bi videl, da bi mi na to vprašanje kdo odgovoril, kaj se jer v tej zvezi ukrenulo in kaj se še bo.

ALBIN VIDMAR

Čuden odnos do našega dopisnika

Uredništvo »TV-15« je pred kratkim prejelo pismo od enega izmed svojih zvestih dopisnikov, čigar ime bralci dobro poznajo. V pismu se pritožuje nad čudnim odnosom tajnika in predsednika občinskega odbora ZZB NOV do njega. Med drugim pravi:

»Na partizanski proslavi... sta mi predsednik in tajnik... javno očitala, da pišem le zaradi honorarja... Predsednik in tajnik sta mi postavila zahtevo, da, če bom kdaj pisal kaj o njihovih borcih, moram priti k njim po informacije in dovoljenje, če bom hotel kaj v časopisu objaviti. Ker pišem članke le na podlagi listin, ki mi jih dajo prizadeti na vpogled, menim, da je to nekaka cenzura občinskih organov... Ker za resničnost članka odgovarjam sam, ne priznam nobene diktature, še manj pa cenzuro...«

Dalje navaja, da je sprito takšnega odnosa sklenil, da za območje tiste občine ne bo več pisal. Uredništvo »TV-15« je primorano priskočiti omenjenemu tovarišu na pomoč, ker je prepričano, da se mu godi krivica. Že o čitek, da piše samo zaradi honorarja, je vse obsodbe vredno. Res je, da vsak, ki kaj napiše in je potem objavljeno, dobi od uredništva honorar, saj ima do njega pravico po avtorskem pravu. Toda honorarji pri »TV-15« še zdaleč niso tako visoki, da bi smel kdo

komu kaj očitati. Tovariši, ki stalno dopisujejo v naš list, so pošteni tovariši, idealisti. Več kot jasno je, da pišejo bolj iz zavesti kot pa zaradi honorarja! Sicer pa tistemu, ki prihaja na dan s takimi očitki, lahko vsak dopisnik mirne duše zabrusi: »Zakaj pa ne pišeš ti, če misliš, da se splašča zaradi honorarja?«

Dalje lahko zapišemo, da bi bilo v diametralnem nasprotju z našim demokratičnim sistemom, če bi morali dopisniki nositi članke v cenzuro raznim funkcionarjem. Pač pa bi bilo prav, če bi jim funkcionarji pomagali, če bi imeli z njimi stalne, konstruktivne stike.

Neradi, toda resnici na ljubo moramo zapisati še to, da si marsikateri dopisnik ne upa pisati o nepravilnostih občinskih organov, ker se pač boji posledic. Enega izmed naših dopisnikov je občinski organ zaradi kritike nekake postopke pregovoril (boljši izraz bi bil: prisilil), da je počasi spokorniško izjavo, ki bi jo lahko primerjali s samokritiko na kitajski način. Izjave seveda nismo objavili, ker tega v smislu zakona o tisku nismo dolžni!

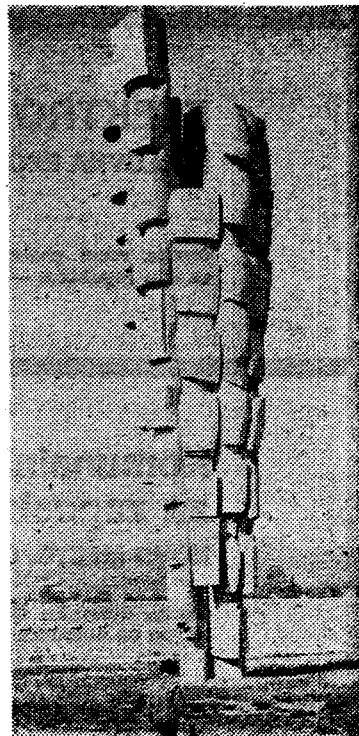
Tovariši, ki imajo tak odnos do dopisnikov na terenu, naj se zaveda, da bi bilo hudo zgrešeno, če bi bil naš list nekakšno muzejsko glasilo, ki bi objavljalo samo spomine na vojna leta, in sicer tako, da »bi bil volk sit in koza celav«. Naš list ima prav tako pravico objavljati družbeno kritiko kot vsak drug. Kar pa zadeva preteklost, je že čas, da objavljamo resnico, in sicer tako, kakršna je bila, neolepšano! Pripovedna romantika se je v spominih na NOV že preživela, obsoja jo zlasti mladina, ki si želi samo čistega vima!

Ko govorimo o odnosih do naših dopisnikov, pa moramo hkrati priznati, da gre za posamezne primere in da imajo mnogi občinski organi drugačen, boljše odnos do njih. Te naj bi posnemali tudi drugi!

UREDNIŠTVO »TV-15«

Spomenik na Grobnickem polju

Ob cesti Delnice—Sušak na Grobnickem polju stoji nov spomenik žrtvam fašizma, ki po svoji velikosti in impozantnosti zbujajo zanimanje. Spomenik so odkrili lani v spomin na 91 fantov in mož v starosti od 16 do 60 let, ki so jih na tem kraju ustrelili fašisti 12. julija 1942. Spomenik stoji sredi velikega, z zidom obzidanega kroga. Ob njem sta v pesku dve

umetniško oblikovani betonski jami, ob njih toliko betonskih kock, kolikor je bilo žrtev. Imena ustrelenih pa so znotraj obodnega zidu, in sicer po skupinah oziroma enakih priimkih. Tako je Petrovičev kar 13... Med ograjenim prostorom in cesto Delnice—Reka je velik asfaltiran parkirni prostor. Ob takem spomeniku žrtvam se mnogi radi ustavijo, številni venci in sveže cvetje pa tudi pričajo, da žrtve niso pozabljene.

P. ROMANIČ

Pravna posvetovalnica

Dodatek za borce

M. P. iz Podlipa. Prosite za pojasnilo ali vam pripada borčevski dodatek, ker boste kmalu imeli 15 let pokojninske dobe. Imate priznani tudi dvojno štetje od 15. 2. 1942 do 15. 5. 1945. Zaposleni ste bili od avgusta 1945 pa do leta 1950, ko ste zaradi družinskih razmer službo prekinili. Od 1. 1959 ste ponovno zaposleni. Ste v rednem delovnem razmerju toda z nepolnim delovnim časom in znašajo vaši osebni dohodki 490 din. Ali vam bo pripadal dodatek, ko boste izpolnili pogoj petnajstletne zaposlitve? Kdo ga bo izplačeval? Šola na kateri ste zaposleni ali pa se dodatek izplačuje iz posebnega sklada?

Po odločbah zakona o dodatku za borce pripada dodatek za borce tistim zaposlenim, ki imajo priznано udeležbo v NOV pred 9. 9. 1943, ki imajo najmanj 15 let pokojninske dobe, od tega 10 let zavarovalne dobe in so seveda v red-

nem delovnem razmerju s polnim delovnim časom. Ker izhaja iz podatkov vašega pisma, da ste sicer v rednem delovnem razmerju toda z nepolnim delovnim časom, ne izpolnujete pogojev za prejemanje dodatka za borce, čeprav so vaši osebni dohodki daleč pod minimumom, ki je določen kot osnova za izračun dodatka za borce. Dodatek za borce izplačuje sicer ustanova oz. podjetje, ki pa dobi sredstva refundirana od občine.

Najnižja pokojnina in varstveni dodatek

A. J. Ljubljana — Berete o pokojninah in njih povečanju, pa bi radi vedeli koliko znaša najnižja pokojnina in kako se za tiste, ki ne dosegajo minimalne pokojnine obračunava varstveni dodatek?

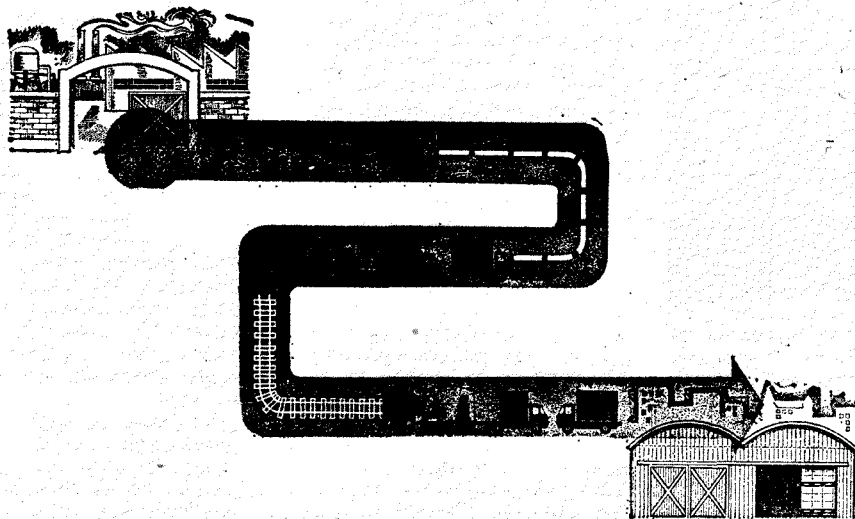
Starostnim upokojencem, ki so uveljavili pokojnino po izpolnitvi pogojev za starostno pokojnino, je

zagotovljen varstveni dodatek, če njihova, po zakonu o pokojninskem zavarovanju odmerjena pokojnina, ne dosega predpisane mejnega zneska najnižjih pokojninskih prejemkov in če niti sami upokojenci niti člani njegovega gospodinjstva nimajo drugih dohodkov, ki bi zadoščali za preživljanje. Za leto 1970 znaša mejni znesek najnižjih pokojninskih prejemkov 463 din. To je znesek, ki pa se uporablja za izračunavanje varstvenega dodatka. Ta pa je lahko različen in je odvisen od pokojninske dobe in pa seveda od dohodkov in premoženja. Tako pripada upokojencu, ki ima 15 let pokojninske dobe ali nanj 60 odst. razlike med njegovo pokojnino in mejnim zneskom, za vsako leto pa se ta razlika poveča. Zavisli pa seveda tudi od dohodkov in premoženja upokojenca in družinskih članov in lahko tudi povsem odpade, če so sicer kljub nizki pokojnini premoženjske prilike upokojenca ugodne.

ZDRUŽENO ŽELEZNIŠKO TRANSPORTNO PODJETJE LJUBLJANA TRANSPORTNO PODJETJE POSTOJNA

opravlja dostavo pošilk kosovnega blaga na dom
in odvoz z doma v naslednjih krajih;

Nova Gorica
Vrtojba
Miren
Solkan
Volčja draga
Šempeter pri Gorici
Ajdovščina
Vipava

Gostinsko podjetje
Hotel PUGLED
KOČEVJE

s svojimi gostinski obrati:

gostilno »Pugled«, gostilno »Pri kmetu«, gostilno »Rog«, gostilno »Pri lovcu«, gostilno »Pri kolo-dvoru«, bifejem »Salka vas« in kavarno »Zvezda«.

Čestita delovnim ljudem in po-slovnim prijateljem za dan re-publike in se priporoča.

Mizarstvo ISTOK

MIREN PRI GORICI

izdeluje kvalitetne spalnice LEA 3 D, LEA 4 D,
TRIGLAV 3 D in samske spalnice EDA
Sestavljenost — praktičnost — enostavna montaža;
kvaliteta — eleganca — cenenost
to so odlike našega pohištva

Prisrčne čestitke ob dnevu republike!

KOMUNALNO OBRATNO PODJETJE

K O P — Hrastnik

— kovinska delavnica
— betonarna
— mizarska delavnica
Obrtno komunalne usluge

Za 29. november prisrčno čestitamo vsem delovnim ljudem!

ELEKTRO CELJE

POSLOVNA ENOTA SLOVENJ GRADEC

čestita vsem poslovnim prijateljem in delovnim ljudem
za dan republike — 29. november

Komunalni zavod za zaposlovanje

NOVO MESTO, Glavni trg 7

čestita delovnim ljudem, kolektivom in poslovnim prija-
teljem ob obletnici proglasitve republike

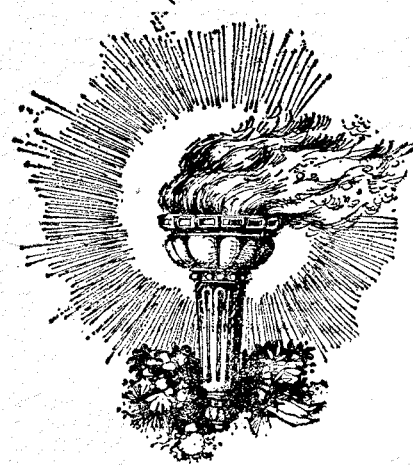
TOVARNA POZAMENTERIJE

T R A K

M E N G E Š

izdelujemo:

raznovrstne tkane, pletene, plastične in neelastične trakove
Prisrčno čestitamo za dan republike.

Cestno podjetje Kranj

JEZERSKA CESTA 20

- vzdrževanje cest I. II. in III. reda
- gradnja novih cest z asfaltno prevleko
- rekonstrukcije

Ob vsejugoslovanskem prazniku — dnevu republike naše
prisrčne čestitke in pozdrave vsem delovnim ljudem,
kolektivom in poslovnim prijateljem.

SLAMNIK

OBRATNA ZADRUGA

M E N G E Š

čestita delovnim ljudem in poslovnim prijateljem ob
petindvajsetem jubileju proglasitve republike

Kulturni obzorik

Spominski zapis o Tonetu Čufarju

Zadnji dve leti pred vojno si lahko srečeval v vrvežu mariborskih ulic kdaj pa kdaj nekoliko nenavadno pojavo, ki ji na prvi pogled nisi mogel določiti stanu: za meščana je bila nekoliko prerobata in preveč skromno oblečena, za delavca spet preveč sproščenih korakov; kvečjemu bi bil lahko napol pomešanjeni študent, ki je zavlekel svoj študij tja čez trideseta leta, pa si še ni otresel vse prsti s svojih hlač. V njegovi hoji, gibih, na obrazu je bilo nekaj nemirnega, neugnanega. Bil je visok, nekoliko slok in hodil je naglo in bolj sproščeno od drugih, ko da mu je potrebno več prostora. Med hojo je precej na široko opletal z nekoliko predolgimi rokami. V obrazu je bil koščen in podolgovat, z visokim čelom, ki se je že daljšalo navzgor v plešo. Lica med izrazitimi čeljustnimi in ličnimi kostmi so bila bledikasta, a drobne, iskrene in pozorne rjave oči s sivim odtinkom so se nemirno, po mišje svetlikale iz globokih očesnih jamic. Posebno izrazite so bile ustnice pod ravnim nosom: med tremi jamicami — za vsako na eni strani in eno v bradi — se je nenehno poigraval na njih smehljaj, ki je bil zdaj brezskrbno prešeren, zdaj rahlo ironičen, zdaj hudomušno poreden, ko da pravi: jaz pa nekaj vem, česar vi ne veste! Jaz pa nekaj vidim, česar vi ne vidite!

Takega sem spoznal Čufarja, ko se je naselil v Mariboru, ker se po ječi ni hotel več vrniti v meščansko Ljubljano, pa tudi na Jesenice ne, kjer je bil vsem preveč na očeh, posebno orožnikom, in se ne bi mogel mirno ukvarjati s pisanjem, ki mu je bilo poglavitna življenjska naloga in tudi največje veselje.

Maribor je imel za Čufarja več prednosti: bil je eno slovenskih kulturnih središč, bolj sproščen in nepotvorjen kot Ljubljana; bil

je izrazilo delavski in prav v teh letih zaradi socialnih in nacionalnih trenj najbolj vroča tla na Slovenskem: širile so se tekstilne stavke, ki so se jim pridruževali zidarji, kovinarji, peki... v pouličnih praskah z obnovljeno policijo (mesta prejšnjih kolikor toliko liberalnih policajev so prevzemali mladi, šolani klerofašisti) je tekla po ulicah delavska kri... Teh spopadov se Čufar neposredno, na ulici, ni udeleževal: kot človek, ki se je maloprej vrnil iz ječe, in kot že preskušeni in idejno podkovan komunist je imel druge naloge, pa tudi sla po pisanju ga je mamila bolj v položaj nevidnega opazovalca, ki želi mimo videza prodreti globlje pod kožo. Partija ga je v tem tudi razumela, kakor je razumela takrat vse nas, levičarske kulturnike; razumela je specifičnost našega dela in nas prav s tem razumevanjem moralno podpirala, zaradi česar si je pridobivala simpatije domala vse slovenske kulturne srenje, ki je postala ob delavstvu njena najtrdnjša opora.

Želim povedati predvsem to, da se je Čufar v Mariboru imenito počutil. Živel je na Pobrežju, med preprostimi in gostoljubnimi ljudmi, v predmestju, kjer so tam okrog Mejne ulice prevladovali delavske in nameščenske hišice, v podstrešni sobici, kjer je lahko v miru delal, premišljal in sprejemal obiskovalce; okolje je bilo podobno jeseniškemu v Kurji vasi, le da je bilo širše in bolj zračno, bolj zeleno, brez bližine tovarniških dimnikov, za Čufarjevo občutljiva pljuča bolj zdravo. Njegova vsakdanja družba so bili študentje, tekstilci, železniški in drugi delavci, člani pevskih, športnih in drugih delavskih društev in pollegalnih odborov, ki so širili levičarski tisk, organizirali različne akcije — vsa tista množica, ki je v svojih nedrjih varovala partijske celice, nosilke novih

idej in predstav o humani, pravični družbi. Prav v bližini Čufarja je stanoval na primer predlani umrli Vilko Čizmek, nenavadno plemenit, bister in podjeten človek, organizator protidržajnih in protivojnih demonstracij, ljudskih tribun, vesel družabnik in človekoljub. Zal ni peresa, ki bi moglo naštet, kaj šele orisati like številnih Čufarjevih prijateljev, tovarišev in znancev, čudovitih ljudi, kakršne lahko oblikuje in jih med seboj poveže le skupna človečanska ideja. Omenim naj skromnega, tihega, pri srčnega inženirja Jožeta Hermana-Jakoba, narodnega heroja, ustreljenega na dvorišču mariborske jetnišnice, pa delavca Miloša Zidanišča, prav tako narodnega heroja, ki je padel kot partizanski poveljnik; nadalje prof. Črneka, študenta Durjavo, dijaka Destovnika-Kajuha... kdo bi jih prešteli! Čufar je vzdrževal stike z levo usmerjenimi književniki v Ljubljani, v Sarajevu, Zagrebu; med slednjimi naj omenim Ivana Gorana-Kovačiča, poznejšega pesnika slovitih pesnitve »Jama« in ustaške žrtve; Goran je o Čufarju poročal v reviji »Književnik« in ga primerjal z izrazitimi proletarskimi pesniki drugod po svetu.

V družbi levičarskih študentov se je zblizal Čufar s Silvijo Tomasini, kar je še posebej pripomoglo, da se je v Mariboru dobro počutil. Malo pred vojno je moral silvira kot profesorica za kruhom v Kosovsko Mitrovico, od koder se ni več vrnila: kot organizatorica upora je bila ustreljena le tri dni po Čufarjevi smrti in po vojni proglašena za narodnega heroja. Kakšna igra slučajev: Kosovska Mitrovica — šentvid nad Ljubljano — kot dva mejnika, vsak na drugem koncu države!

Čufarju je ustrezal Maribor tudi v gmotnem pogledu: po novicah, ki jih je bil dobival z Jesenic, je pisal v »Toti list« šaljiva poročila, v katerih je bičal vodstvo tovarne, oblasti, strankarstvo, podrepanike in nemčurje; za dnevnik »Večernik« je pisal črtice, za revijo »Obzorja« novele...

Nekaj mladincev me je vprašalo pred kratkim, kakšen je bil Čufar po značaju. Zadržim naj se le ob dveh Čufarjevih lastnostih: pri njegovi skromnosti in večni dobri volji. Njegove gmotne potrebe so bile minimalne, prav nasprotno njegovi nenasitni lakoti po knjigah, gledališču, da, v gledališče je hodil na galerijo, kjer se je z glavno skoraj dotikal stropa, a kar se tiče dobre volje, se ne spominjam, da bi ga kdaj videl nejevoljnega, jeznega, zaskrbljenega ali celo obupanega. In vendar je bilo njegovo življenje težko — od komaj pismenega delavca se je prebil do pisatelja, nadlegovale so ga bolezni, pogosto ni vedel, kje bo spal in kaj jedel, zasledovala ga je policija. V posebno prijetnem spominu, pa tudi značilno za Čufarja mi je ostalo srečanje z njim, po-

Tone Čufar v upodobitvi akad. slikarja Jake Torkarja

tem ko sem objavil v reviji »Obzorja« pesem »Pesnik in smrt«. Druga kritika v njej se je glasila takole: Če kot razbojnik na križi bom razpet, / majhen, opljuvan in zasramovan, / boj z mojo smrtjo ne bo še končan, / tudi brez mene se bo sukal planet... Hotel sem pač povedati, da bo šel razvoj naprej, tudi če mene več ne bo. Čufar me je s svojim značilnim, hudomušnim smehljajem vprašal: »Pa misliš, da se bo potem res še sukal planet?« Pri tem me je poredno pogledal. Zadel je v živo, v moj meščanski solipsizem, ko človek meri ves svet po sebi, vendar pa v njegovi »kritiki« ni bilo nič žaljivega. Bil je dober človek.

Nič drugačen ni bil Čufar, ko sem ga spet srečal v Ljubljani kmalu po začetku vojne. Živel je ilegalno, s tujim imenom, in zdaj je bil zaposlen predvsem z delom v OF, pisateljske načrte pa je odložil na poznejši čas. Sestajala sva se le skrivaj in tedaj se je izkazal Čufar tudi kot preudaren konspirator: naročal mi je, naj se točno po tej in tej polni uri odpeljem iz mesta proti Mostam, na tramvaj pa naj skočim zadnji hip, tako da ne bom vlekel za sabo kakega repa. Na eni izmed postaj je prav tako skočil na tramvaj Čufar, in ko je izstopil tudi Čufar, sem izstopil tudi jaz in šel za njim, dokler se ni v kakli mirni ulici ustavil in mi smehljaje se pokimal. A še prav posebno mi je ostal v spominu illegalni kulturniški sestanek v stanovanju nekih Kmetov na Gosposvetski cesti. Za mizo je sedelo razen naju s Čufarjem več ljudi, ki jih dotlej še nisem poznal. Ko sva se s Čufarjem naslednjič sestala, se ni mogel premagati, da ne bi prekršil strogih pravil konspiracije; vprašal me je: »Pa veš, kdo je bil tisti plečati mož, ki je sedel zraven tebe?« Pomolčal je, toliko da se je napasel na mojem začudenem, pričakujočem obrazu, potem pa na svoje vprašanje sam odgovoril: »Prežihov Voranc.«

Naj končam ta spominski zapisek z željo, da bi se s Čufarjem še srečevali. Najlepše srečanje z njim pa bi bilo v zborniku, ki bi obsegal dobro pretehtan izbor njegovih pesmi, proze, dramatične in člankov ter dokumentov. Čufarjeve knjige, ki so izšle po vojni, namreč ne podajajo celotne podobe njegovega dela. Roman »Pod kladirom« iz leta 1950 je bil brez komentarja svojevoljno »popravljen«, izbor »Nova gaz« 1958 vsebuje le del proze. Naj nam ostane v svojem delu tak, kakršen je bil s svojo prizadevnostjo, s svojo zvestobo, s čutom za vse človeško, s svojim hudomušnim nasmehom, iskrimi očmi, z dobro namerjeno, prav nič hudobno zbadljivko, s svojimi plejavami rokami, s katerimi je znal kot čarovnik na hitro opraviti z ovirami in tegobami, pa usmeriti korak naprej k naslednji nalogi.

CVETKO ZAGORSKI

Zanimivosti

Plošče za primorske otroke

Izdajanje gramofonskih plošč je najnovejša dejavnost založniških hiš. Tako je na primer Mladinska knjiga doslej izdala že 49 govornih in 40 glasbenih plošč. Nekaj izmed njih je namenjenih tudi zamejski na Tržaškem in Gorškem. Na prvi plošči so predstavljeni Črtomir Sinkovec, Igo Gruden, Srečko Kosovel, France Bevk, Tone Seliskar, Venčeslav Winkler in Branka Jurca. Na drugi plošči so zastopani: Oton Zupančič, Dragotin Kette, Fran Milčinski, Mile Klopčič, Srečko Kosovel in Ivan Cankar. Na tretji so s svojimi deli predstavljeni Ivan Cankar, Matej Bor, Anton Askero, Ciril Kosmač, Fran Milčinski; na zadnji pa: Simon Gregorčič, Pavel Golia, Srečko Kosovel, Mile Klopčič, Oton Zupančič, Fran S. Finžgar, Ljudez Krakar in Anton Askero. Tekste recitirajo člani Slovenskega narodnega gledališča in Trsta.

Obsojena književnost

Sovjetski pisatelj Andrej Amalrih, ki je znan v svetovni javnosti po sporni knjigi »Ali bo ZSSR obstajala leta 1984« — objavljeni najprej v Ameriki, zatem pa v drugih zahodnih državah — je bil nedolgo tega v Sverdlovsku obsojen na tri leta strogega zapora s prisilnim delom.

Trg z de Gaullovim imenom

Predlog degoliziranja poslanca Pierra Charlesa Kriega, da bi trg Etienne v Parizu poimenovali po generalu de Gaulleu, so sprejeli. Najznamenitejši pariški trg sredi katerega stoji Slavolok znane se bo torej poslej imenoval Trg Charlesa de Gaulle! S tem se Francozi priznajo de Gaulleu to, kar se glede tega pariškega trga odklonili Napoleonu in Clemenceauju.

Lotos za pisano besedo

Znani južnoafriški pisatelj Alex La Guma, ki živi v Londonu, je prejel nagrado Lotos za književnost, ki mu jo je podelilo Združenje pisateljev afriško-azijskega gibanja solidarnosti. To je prvi podelitev omenjenega priznanja. Predvidevajo, da mu bo nagrado predala Indira Gandhi na četrti konferenci afriško-azijskih piscev, ki bo v tem mesecu v New Delhiju.

Zamenjani himni

Pred začetkom srečanja namiznotenjskih reprezentanc Japonske in Jugoslavije, ki je bilo 3. novembra v Zagrebu, se je namesto uradne državne himne »Hej Slovani« oglasila s magnetofonskega traku hrvaška narodna himna »Lepa naša domovina«. O tem so spregovorili malodane vsi jugoslovanski časniki. »Pomotoma zamenjani magnetofonski trakovi« so opravičujejo organizatorji.

Največja knjiga na svetu

Ena največjih knjig na svetu je prav gotovo atlas Mauritius, saj tehtata 125 kilogramov in je visok 170 centimetrov. Ogledate si ga lahko v vzhodnonemški državni knjižnici. Znanstvena založba v Leipzigu in neka založba v Stuttgartu bosta skušali izdelati faksimile vseh strani. Tako bodo v obeh Nemčijah našteli skupaj 750 izvodov »Mauritiusa«, le v manjšem formatu. Tehtal bo »samo« petdeset kilogramov! Izvod bo stal okoli 150.000 dinarjev.

Teodorakis — izdajalec

Grški skladatelj Mikis Teodorakis je obljubil mlademu makedonskemu režiserju Kirilu Cenevskemu, da bo za njegov film »Crno semec« napisal glasbo. Film je komaj posnet, v Grčiji pa so film — posebno še Teodorakis — hudo napadli. Pravi, da je to protigrški film, Teodorakis pa izdajalec. Trenutno se še ne ve, če bo znan grški skladatelj držal obljube.

Odprto pismo Rastropoviča

Znani sovjetski umetnik čelist Rastropovič brani letošnjega Nobelovega nagajenca Aleksandra Solženicina. V odprtem pismu, ki ga je poslal vsem glavnim listom v Sovjetski zvezi, je med drugim poudaril, da ima vsak človek pravico misliti svobodno ter brez strahu in govoriti o vsem, kar mu je znanega. »Poznam veliko Solženicinovih del, rad jih imam in mislim, da mu je njegovo trpljenje dalo pravico, da piše resnico.« je dejal Rastropovič.

Milena Dravić in Miodrag Petrović-Čkalja v »Kolesarjih«, filmu o židovskem dekletu Sari...

Partizanska ljudska pesem

Interniranec

V kvadratih prepletajo trdne se žice,
Zlobno sršijo na njih bodice.
v kvadratih, v kvadratih, v kvadratih...
O, onstran teh oken so morda cvetice,
je listje zeleno, ki v žarkih zlatih
sokove kopiči, življenje snuje...

A meni tu kita za kito splahuje.
Raztrgal bi mrežo, razdril bi to ječo,
da planem v svobodo, v svobodo in srečo —!
Ne morem. Nikdar ne bom mogel. Gineva

telo mi brezplodno in omaga
v razhojeni pesek brez odmeva.

Ne bom se s tiranom okrutnim več kregal
in v žico bodočo ne bom več segal —
samó na brezkončno dom mrežo kvadratno
napisal obtožnico dolgo, škrlatno.
Nove zanjo vzel bom pismenke,
ne izrezljane, ne izklesane:
razgaljene svoje kosti in členke!
Napisal, napisal do zvezd vdaljivo
obtožnico z njimi bom, neumiljivo.
Ne bo obležala kje po arhivih;
do konca sveta
bo vpila zoper zločin do neba:
obtožnica nas vseh — mrličev živih...

JOŽA STRMEC

Vojaška reda in tehnika

Zahodnonemško vojno letalstvo

Zahodna Nemčija ima zelo močno vojno letalstvo. Kopenska vojska je imela konec prejšnjega leta skupno 223 bojnih letal in 815 helikopterjev (izmed teh 300 francoskih helikopterjev alouette II 1 204 ameriške helikopterje bell UH-1 D), v vojni mornarici pa je bilo 168 letal in 23 helikopterjev. Največ jih je seveda v vojnem letalstvu, ki šteje skupno 1001 bojno letalo (največ ameriških F-104 in italijanskih G-91), 345 transportnih letal in 167 helikopterjev.

Zahodna Nemčija je skupno imela 754 letal F-104, izmed njih pa jih je v zadnjih letih zaradi napak v konstrukciji strmoglavilo kar 125. Izgub pa ne bodo nadomeščali z letali iste vrste, ampak z ameriškiimi phantomi, ki so jih sprva naročili 88, kasneje pa so naročilo povečali na dvesto letal.

Naš novi topniški sistem

Naše obalno topništvo je dobilo nov sistem, s katerim je mogoče avtomatično obstreljevati vse plovne objekte. Sistem je tako napravljen, da poteka izračunavanje elementov za obstreljevanje in njihovo prenašanje od merilne naprave do topa avtomatično. Cilje je mogoče obstreljevati tako podnevi kot ponoči in ob slabi vidljivosti.

Posadka pri topu ima zelo lahko opravilo, ki se omejuje le na spremljanje ustreznih signalov in številk, polnitev cevi in izstrelitev celo v primeru, ko ne vidi cilja. S temi napravami za avtomatično obstreljevanje se je naše obalno topništvo uvrstilo med obalna topništva v tehničnem oziru najmodernejših armad. Uspeh je toliko večji, ker je ves sistem delo naših ljudi in naše industrije.

Zadnje ameriško oporišče v Severni Afriki

Ameriške oblasti so dolgo skrivale pred javnostjo podatke o svojem oporišču v Kenitri, na atlantskih obalah Maroka. Še pred kratkim so zatrjevale, da je edina naloga ameriške posadke v tem oporišču urjenje maroških vojakov. S tem so želele kralja Hasana obvarovati pred kritiko in napadi s strani drugih arabskih dežel.

Tekmovanje v raketah ne popušča

Na sestanku skupine za jedrsko načrtovanje NATO je ameriški obrambni minister Laird izjavil, da ima Sovjetska zveza že tristo izstrelkov tipa SS-9, ki so največji na svetu, in da bo do leta 1974 dohitela ZDA tudi v številu podmornic, oboroženih z raketami.

Člani ameriške delegacije so v zvezi z omenjenimi raketami sporočili novinarjem tudi nekaj podrobnosti. Povedali so, da so rakete SS-9, SS-11 in SS-13 v prejšnjem letu precej izpopolnili. Tako na primer znaša moč izstrelka SS-9 petindvajset megaton, njegov uničevalni učinek pa zajema površino 8.000 kvadratnih kilometrov. Izstrelka SS-11 in SS-13 je mogoče primerjati z ameriško raketo minuteman, njuna moč pa je približno za polovico manjša od SS-9.

Sovjetska zveza bo kmalu imela 1.400 medcelinskih balističnih izstrelkov raznih tipov, torej že kar precej več od Američanov, ki imajo »le« 1054 takih raket.

Vojaški stroški se zmanjšujejo

Po letnem poročilu inštituta za raziskovanje miru v svetu, ki ga je pred štirimi leti ustanovila švedska vlada, se vojaški stroški lani v primerjavi s prejšnjim letom niso povečali, letos pa bodo celo nekoliko nižji kot v lanskem letu. Precej se bodo znižali v ZDA, nekoliko večji kot lani pa bodo v ZSSR. Medtem ko so ti stroški v obdobju od 1966 do 1968 porasli za 30 odst., se bodo letos zmanjšali za 2 odst. To sicer ni mnogo, vendar je spodbudno.

Zanimivo je, da stroški za vojaške namene v nerazvitih deželah, čeprav so v primerjavi z vojaškimi izdatki razvitih dežel neznatni, naraščajo mnogo hitreje kot pa v razvitejših državah.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

„Narodna armija“ o delu ZRVS Slovenije

V »Narodni armiji« je 13. novembra izšel obširen razgovor dopisnika tega lista s člani ožjega vodstva Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. Odgovarjali so predsednik ing. Slavko Korbar, sekretar Jože Merlak, Franc Kranjc in Stanko Petelin. »Narodna armija« je pogovoru dala naslov »Leto uspehov«. Zaradi pomanjkanja prostora vsebino pogovora podajamo v izveščku.

Kot prvo članek obravnava vprašanje povezave Zveze z JLA, skupščinski organi narodne obrambe ter vodstvi družbenopolitičnih skupnosti. Zveza prek svojih najvišjih predstavnikov z vsi temi stalno vzdržuje zelo tesne stike, saj se zaveda, da samo skupaj lahko naredijo kar največ. Tako obliko ne moremo več imenovati samo sodelovanje, ampak že skupno dogovarjanje.

O tem, kako se je Zveza vključila v teoretično in praktično delo okoli ugotavljanja načelnih zadev o naši obrambi, so odgovarjali Franc Kranjc, ing. Slavko Korbar ter Stanko Petelin. »Naša obramba«, strokovni list ZRVS, je doslej objavila že nad 400 strani originalnih del domačih piscev teoretičnega značaja. Prav množičnost pri teoretičnih raziskavah je zelo pomembna. Tudi pri posvetovanjih na raznih ravneh, tudi v združenjih, veliko razpravljajo o načelnih zadevah naše obrambe.

Zveza se je tako uveljavila, da pristojni vedno upoštevajo njeno mnenje, ko gre za različne ukrepe. To velja tudi glede sprejemanja raznih predpisov in zakonov.

Posebno važna je dejavnost Zveze glede urjenja rezervnih starešin. Glede tega se Zveza dogovarja z vsemi dejavniki, ki bi lahko kaj storili.

Glede vključevanja članov ZRVS v razne strokovne in športne organizacije je govoril Stanko Petelin. Povedal je, kako Zveza podpira ustanavljanje aktivov rezervnih starešin po šolah. Člani ZRVS se trudijo, da bi bile kar najbolj

množične organizacije tabornikov, strelcev, planinska zveza in radioamaterji ter še nekatere in da bi prirejali kar se da več raznih pohodov ter sodelujejo v odborih teh organizacij.

Kot poseben uspeh Zveze velja poudariti, da je v občinskih odborih Zveze v Sloveniji že nad polovico povojnih rezervnih starešin. Seveda je bilo za to potrebnih precej naporov.

Zanimiv je podatek, da je v Sloveniji le kakih 7 odstotkov rezervnih starešin, ki niso člani Zveze, toda kljub temu jih Zveza veže nase z obveznim urjenjem.

O tem, kako zveza skrbi za upokojene vojaške starešine, je spregovoril Jože Merlak. Predvsem je republiški odbor organiziral anketo med njimi ter sklical posvetovanja po večjih krajih. Sekretariat in sam odbor je večkrat razpravljal o vojaških upokojencih, pa tudi komisije so. Nazadnje je republiški odbor poslal vsem pristojnim obširno in dokumentirano poročilo s predlogi za ureditev stanja.

Plačevanje stroškov za dejavnost ZRVS je bilo prav tako predmet radovednosti »Narodne armije«. Zanimivo je, da pri nas v Sloveniji ni bilo niti ene občine, kjer ZRVS ne bi dobila dovolj za svoje delo. Važno pa je to, da organizacije ZRVS od družbenopolitičnih skupnosti ne dobe denarja za svoje delo na splošno, ampak na podlagi zelo natančnih delovnih načrtov, ki morajo biti tudi stvarni. Ing. Korbar pa meni, da ni dobro, ker ZRVS zahteva denar na podlagi predračuna. Bolje bi bilo, če bi ves denar za potrebe obrambe dobivala SZDL in ga nato delila v skladu z dejavnostjo posameznih organizacij.

METODE SODOBNEGA VOHUNSTVA

Poročilo v zlatem zobu

Če osebi, za katero vas zanima, kakšne pogovore ima z drugimi, kot po naključju stresete na obleko ali čevlje kak miligram elektromagnetnega prahu, ste s tem že vzpostavili zanesljiv način prisluškovanja njenim pogovorom. »Prah«, ki ste ga stresli na nje, ne hlače ali krilo, bo v primeru, če nanj delujejo ultra kratki valovi, reagiral z impulzi, ki se bodo vračali v vašo aparaturo. Tam bodo posneti na trak, s posebnimi in precej zamotanimi napravami pa jih je mogoče v za to opremljenem elektronskem laboratoriju spreminjati v govor.

IZDAL GA JE »NAVADEN« PRAH
Elektromagnetni prah skupno z aparatom, ki dejansko pomeni zadnjo besedo sodobne elektronike v službi protiobveščevalcev, je odigral pred kratkim v neki vohunski aferi zelo pomembno vlogo.

Nekemu ameriškem znanstveniku nemškega rodu se je posrečilo odgovoriti iz ZDA z zelo pomembnimi formulami s področja atomistike, ki so jih takrat imeli še za državno skrivnost. Ko so to zvedeli v posebnem atomskem oddelku FBI, so tajne formule bile že na poti prek Atlantskega oceana proti atomskemu razvojnemu središču zahodnonemške vojske, in sicer v štirimotornem reaktivcu, ki redno vozi na progi New York—Pariz. Brž ko se je znanstvenik, ki se je za vedno vračal v svojo staro domovino, na pariškem letališču Orly izkrcal, so ga prek Francozov »vljudno« aretirali. Medtem pa je tudi iz New Yorka odpotoval v Pariz agent FBI, »oborožen« z napravo za prisluškovanje od daleč in z elektromagnetnim prahom.

Francozi so znanstvenikovo prtljago natančno pregledali in ga prijazno pozvali, naj noč prebije v prefekturi. Pri njemu pa kljub temu niso odkrili prav nobene stvari, ki bi ga izdajala.

Naslednje jutro je predstavnik FBI zahteval, naj ga še zadrže, vendar Francozi tega niso storili. Nemški znanstvenik je odpotoval naravnost na letališče in si kupil letalsko vozovnico za neko mesto v Zvezni republiki Nemčiji. Da pa le ni mogel vstopiti v letalo, ki bi ga odpeljalo domov, je bil kriv polurni pogovor, ki mu je agent FBI lahko prisluškoval samo zato, ker mu je bil poprej na obleko stresel nekaj malega elektromagnetnega prahu.

Francozi so bili na vso moč presenečeni in so le s težavo ugodili agentovi zahtevi, naj Nemca z letališča spet pripeljejo nazaj v prefekturo. Agent FBI je namreč s svojim prisluškovalnim aparatom prestregel v tem primeru usodne Nemčeve besede, ki jih je bil nekemu zamrmral: »Nič niso našli.«

Spet so ga natančno preiskali, ne da bi kaj našli. Toda predstavnik FBI še ni hotel odnehati. Od policijskega zobnega zdravnika je zahteval, naj znanstveniku pregleda zobovje. In zares, pod neko plombo so odkrili ne eno, temveč kar dve »mikro piki«.

Čeprav je to na prvi pogled neverjetno, se je zares tako zgodilo.

LAŽNI ALARM

Pred kratkim so neki osebi, ki so jo osumili, da je prišla v Ameriko z vohunskimi nameni, po čevljih potresli nekaj elektromagnetnega prahu. Lastnik čevljev je bil registriran kot »agent R-1001«. Ko se je zvečer vrnil v svojo hotelsko sobo, ni niti najmanj slutil, da bo FBI vedela za vsak njegov pogovor. Kmalu zatem je dežurni prisluškovalec posnel naslednji pogovor:

»Torej se strinjaš? Jutri ob devetih.«

»Kje pa?« je povprašal ženski glas.

»V tretji aveniji, poleg Lincolnovega spomenika...«

Tam so postavili zasedo, ki pa ni bila uspešna. Na sestanek tujega agenta R-1001 sploh ni bilo. Videli so le nekega fanta, ki se je ob devetih pred spomenikom se-

stal s svojim dekletom. Po napornem in pospešenem delu vse ekipe, ki je štela dvajset uslužbencev FBI, so naposled le ugotovili, da elektromagnetni prah ni zatajil in da je pravilno posnel pogovor.

Prah je sicer padel na čevlje osumljenca, ki pa jih je zvečer pustil pred svojimi vrati. Hotel-ski boy jih je odnesel v klet, da bi jih tam očistil. Tja pa je prišla tudi njegova ljubezen, sobarica v istem hotelu. Medtem ko je fant čistil čevlje »tujega agenta R-1001«, sta se dogovarjala za sestanek pri Lincolnovem spomeniku. To pa je bilo tisto, kar je s pomočjo elektromagnetnega prahu registrirala prisluškovalna naprava.

Naša obramba 1970-71

Naj naštejemo po vrsti, kaj vsebuje zadnja številka »Naše obrambe«:

Ob 25. obletnici Organizacije združenih narodov je Ivan Franko—iztok napisal »Razorožitev in sistem mednarodne varnosti«. Prispevek se bo nadaljeval tudi v prihodnji številki. Sledi odlomek iz knjige Srečka Vilharja in Alberta Kluna »Prvi dnevi prve prekomorske brigade«. Odlomek govori o dogodkih v novembru 1943. Jože Stok—Korotan pa je napisal »Eksplozija v Hrastniku«. V prispevku opisuje razstrelitev rudniških naprav in mobilizacijo rudarjev v našo vojsko. Miroslav Učar je ob svetovnem gimnastičnem prvenstvu, ki je bilo oktobra v Ljubljani, napisal sestanek »Soldat naj bo...« (če bo sposoben). V njem je pisal o tem, kako sodobna civilizacija tudi pri nas slabo vpliva na telesno zmogljivost ljudi in kakšen pomen ima zanjo telovadba. Tudi Slavko Tarman je napisal nekaj v zvezi s tem: Leon Stukelj, nekoli najbolj Jugoslovanski telovadelec, govori o svojem življenju. Sledi fotokronika, posvečena dogodkom v novembru 1942 v Severni Afriki. »Prihajajo Nemci« pa govori o dramatičnih trenutkih, ko so se Nemci pripravljali da vdre v Moskvo, saj so bili komaj še 15 km od Kremija. To je bilo novembra 1941.

»Zakaj Hitler ni uporabil bojnih strupov« nas seznaja z zadevo, ki nas sila k razmišljanju. Saj je Nemčija imela ogromno zalogo strupenih plinov in nacisti so bili brezobzirni kot nihče pred njimi! V rubriki »Najhuši letalski napadi med drugo svetovno vojno« je opis napada na Hamburg leta 1943. »Zadeva King Kong« je v tej številki zaključena, krivec se je sam zastrupil, mnogo skrivnosti pa je ostalo. Čeprav je King Kong v preiskavi veliko priznal. Kot vodjo odporniškega gibanja so ga nacisti pridobili za sodelovanje februarja 1944. Inž. Vlado Ribarič pa piše, kaj mislijo v SZ o NATO paktu in ameriški vojaški moči. Major Ivo Tominc piše o teritorialni eskadrili Ljubljana, Stane Peroci pa o cestnem podjetju Maribor v obrambni akciji pri Veržetu. Sledi rubrika »Zanimivosti iz vojaške tehnike«, v kateri najdemo mnoge fotografije. Diplomirani inž. Milivoj Jugin piše, do kam je človeštvo prišlo v astronomijo. Prof. Blanka Druškovič je napisala »Lov, toda ne za divje lovcе, pač v skladu z načrti za slovensko izvedenko knjige »Prehrana v naravi«. Na zadnji in predzadnji strani je krizanka ter pisna uradnost v odgovori.

V prilogi »Studijsko gradivo« zasledimo program strokovnega usposabljanja vojaških starešin v letu 1970—1971, prispevek polkovnika Miloša Petriča in Dušana Vilića »Od pete kolone do specialnega vojskovanja« ter opisi diverzij na letališčih kot dela splošnega ljudskega odpora. Sledijo sestavki Jožeta Jerića o sodobnem letalstvu. Poldeta Stuklja o osebnih opremi za radiacijsko, kemično in biološko zaščito ter obvestilo o izpitih rezervnih starešin, ki bodo januarja.

Posebej opozarjamo, da so v tej številki tudi izpitna vprašanja za te izpite. Ob koncu priloge je tudi kratko obvestilo o izvajanju obrambnih priprav in vzgoje nerazporejenega prebivalstva.

MP

Kako je Naser preprečil intervencijo v Jordaniji

»Ameriška težka transportna letala so tri tedne redno pristajala na jordanem puščavskem letališču Dawson's Field. Z njih so Američani poleg ostankov treh velikih potniških letal, ki so jih bili zažgali Palestinci, razkladali orožje in municijo za enote kralja Huseina,« piše ameriški časopis New York Times. Ob zadnji krizi v Jordaniji je grozila velika nevarnost, da se iz nje razvije mnogo obsežnejši spopad. Šele sedaj lahko razumemo, zakaj si je predsednik Naser kljub kritičnemu zdravstvenemu stanju tako zelo prizadeval, da bi se kralj Husein in palestinski komandosi pobotali.

Washington je pošiljal orožje v Jordanijo z izraelsko odobritvijo. To sedaj ni več nobena skrivnost. Edina zračna pot, za katero Američani niso potrebovali dovoljenja nobene arabske vlade, je peljala prek izraelskega ozemlja. Medtem ko so v Jordaniji divjali hudi boji, so ameriški in izraelski vojaški strokovnjaki pripravljali intervencijo.

Enaindvajsetega septembra je bil po nenehnih posvetovanjih med ameriškiimi in izraelskimi pooblaščenici, ki so jih imeli v Beli hiši, dokončan načrt ameriško-izraelskega vojaškega vmešavanja. Ker pa so se dogodki razvijali hitreje od priprav generalštabnih strokovnjakov, za podpis formalne pogodbe o vojaški zvezi med Izraelom in ZDA ni bilo več časa.

Američani in Izraelci so se strinjali, naj bi izraelska vojska napadla Jordanijo v naslednjih primerih:

— če bi Sirija poslala v Jordanijo še 700 svojih tankov z namenom, da okrepi tistih 250 tankov, ki so bili v severnem delu te dežele že v noči od 19. na 20. september;

— če bi Sirija poslala v boj proti Huseinovim enotam svojih 195 lovskih letal;

— če bi iraški korpus (18.000 vojakov in 200 tankov), ki se je zadrževal v severni Jordaniji, neposredno pomagal palestinskim komandosom.

V ameriško-izraelskem načrtu je bilo predvideno, naj bi Izraelci napadli sirske oklepne enote v Jordaniji, ameriško 6. ladjevje

in druge enote pa bi varovale boko in zaledje nove fronte pred egiptskim vmešavanjem iz smeri sueskega prekopu.

Ameriške vojne ladje so takrat že plule v vzhodno Sredozemlje, padalski bataljoni ameriške 8. divizije, ki je v Zahodni Nemčiji, pa so bili v stanju pripravljenosti. Hkrati s tem so v Jordanijo noč in dan pošiljali orožje in municijo.

Diplomatsko akcijo je neposredno vodil sam Nixon. Kritičnega dne, 21. septembra, so si vsi njegovi svetovalci bili edini v tem, da je intervencija nujna in da je le z njo mogoče rešiti jordanško monarhijo in talce iz potniških letal, ki so jih bili palestinski komandosi zadržali.

Washington je spremljal razvoj krize na Bližnjem vzhodu prek uradnih poročil, informacije pa so prihajale tudi iz Pentagona, štaba CIA, izraelske tajne službe in ameriških ambasad v Ammanu, Moskvi, Tel Avivu, Londonu, Bonu, Parizu...

»Možgani« te aktivnosti so bili v neki dvorani v pritličju Bele hiše, ki so jo bili pripravili Kennedyjevi svetovalci za nacionalno varnost že med kubansko krizo leta 1962.

Medtem pa so arabski voditelji v Kairu mrzlično iskali rešitev, ki bi zagotovila status quo v Jordaniji in odstranila neposredno vojno nevarnost na Bližnjem vzhodu. Naposled so se Husein in palestinski komandosi le sporazumeli. Takrat so se globoko oddahnili vsi — v Kairu in Tel Avivu, v Washingtonu in v Moskvi, Bagdadu in Damasku.

Več kot nerazumljivo

Že večkrat sem tu in tam prebral kakšen članek o problemu zaposlovanja upokojenih vojaških starešin, seveda predvsem tistih, ki so pred nekaj leti morali na ukaz zapustiti aktivno službo v naši armadi. Takrat je šlo v pokoj veliko število oficirjev. Kot rečeno sem le tu in tam prebral kakšno stvar ali tudi kje drugje zasledil besedo o tem. Vedno je ostalo le pri govorjenju prizadele, reševanje težav pa se do sedaj ni premaknilo nikamor. Skoroj sleherni članek, ki je bil objavljen v naših časopisih, predvsem v »TV 15«, so napisali pisci, ki jih to neposredno in v živo zadeva. Vsi članki, ki razpravljajo o tej problematiki, so resnični in pereči, poleg tega pa so izraz pričakovani, da se bo s tem reševanje premaknilo kam naprej in da bo tisti, ki je za to poklican, le prislusnil glasu kličečih v težavah. Vsa stvar te pogreje še toliko bolj, ko občutiš in se vedno znova prepričaš, da do odgovornih glas ljudi v tiski ne seže, kvečjemu da zbudi v prizadetih rahlo upanje, da bo reševanje teh vprašanj vendar že krenilo z mrtve točke. Prav gotovo ne bom napisal nič novega, kar ne bi bilo poznano že vsem od vrha do tal. Vseeno bom spregovoril nekaj besed, ker čutim, da ne morem in ne smem več molčati. Saj bi lahko napisal vrsto sestavkov, pa še ne bi zajel vsega, kar nas boli in teži glede nepravilnih in nesrečnih upokožitev.

Za začetek je treba poseči malo nazaj, v čase, ko sem bil še v aktivni službi. Kadar koli se spominim teh stvari, se mi v glavi nakopičuje hude misli, ki me tarejo in spravljajo v obup brez izhoda. O teh prvih besedah bo marsikdo dejal, in to se mi je že večkrat dogodilo, kaj vendar o tem toliko razmišljam, ko se s tem ne bo nič spremenilo. Največkrat mi tako odgovarjajo tisti, ki jih to ne tiče, ki so imeli toliko sreče, da so njihove probleme rešili in ki zato stiske drugih ne vidijo in ne občutijo. Prav gotovo problem ni samo v tem, ali dobiš pri pokojnini jurja ali dva več ali manj, temveč tiči globlje in je mnogo bolj občutljiv. Gre namreč za splošen odnos do teh ljudi, če lahko uporabim ta izraz. To ni samo vprašanje njihove zaposlitve, temveč zlasti občutka, da jih je družba odpisala in da se nobeden več ne zmenja zanje, poišče jih edinole še tisti, ki pobira članarino.

ŠE »HVALA« MI NI NIHČE REKEL

Poglejmo malo v pretekle čase. Le malo je tistih, ki so svoje službovanje širom po naši državi začeli in nadaljevali s kaj več kot s tistim, kar so imeli na sebi, in s svojo mesečno plačo, ki pa, kakor je vsem poznano, tudi ni bila velika. Posledica čestih premestitev med službovanjem je bila, da so morali ob vselitvi v stanovanje, kjer so se namenili preživeti pokoj, nabaviti vse od začetka do kraja nanovo. Tako se je skoraj vsakdo zadovoljil prav takrat, ko je zapustil aktivno službo v armadi. V takih razmerah se je skoraj vsak začel poganjati od vrat do vrat in iskati službo, ker se je pa skoraj vedno izkazalo za jalovo početje.

Najprej bom na kratko opisal svoj primer. Nič kaj dosti drugače se ni zasukalo okoli slehernega med nami. Še ko smo bili v armadi, se je začelo govoriti, da bo morala le-ta precej zmanjšati svojo starešinsko sestavo. Takrat so nastopili razni šefi, načelniki in komandantje. Med vsemi so bili najbolj vneti politični in partijski delavci in vsi so se na moč trudili, da bi bili v svojem opisanju položaja čim bolj prepričljivi, češ da je prišel čas, ko bo moralo toliko in toliko oficirjev zapustiti aktivno službo. S tem naj bi se odprla pot za razvite posebnost mlajšega starešinskega kadra. Popolnoma nerazumljivo. Vsak je bil prepričan, kako potrebno je to. Zlasti tisti, ki smo četrto stoletja preživeli v njenih vrstah, smo živo občutili, da mora priti do tega, saj mora vsaka armada imeti na nižjih položajih dovolj mlajših ljudi. To nas ni kaj več vznemirjalo, ker se s tem, da privolimo v odhod iz armade,

za nas nič ne menja. Ne na slabše, temveč na bolje se nam bo obrnilo, smo slišali. Še zdaj mi zvenijo v ušesih lepe vesede s kakšno materinsko skrbjo so govorili razni nadrejeni starešine, ki so sprejeli nalogo, da nam ta ukrep pojasni tako, da bi ga čim pravilneje razumeli. »Vi, ki zapuščate aktivno armadno sestavo, ne prekinjate dela, temveč samo menjate delovna mesta. S tem vas ne postavljamo v nadaljnjem življenju na slepi tir. Pokojnina, ki vam jo bo dala armada, je povračilo za vaše zasluge, ker ste neumorno in neoporečno delali za njeno zgraditev.« Prišlo tako so nam pojasnjevali. V armadi smo bili do zadnjega dneva preveč vpleteni v vsakodnevno delo in obloženi s tekočimi nalogami, da bi v zvezi s svojim bodočim položajem kaj več razmišljali, še manj pa je bilo vzrokov, da bi morda kdo le malce podvomil, da bi se po odhodu iz armade obljube ne izpolnile.

Takrat se ni nobeden od nas več spomnil, kako so nas na vse možne načine pripravljali in pritiskali na nas, preden smo šestindesetega leta podpisali izjave, da ostanemo v armadi nič manj in nič več kot do konca svoje delovne zmožnosti. Sedaj imamo več časa za razmišljanje, kako lahko miselno smo privolili.

Že ob slovesu sem požrl prvo grenko. Vse to, kar bom povedal, bo morda za marsikatero nepomembna stvar, ali v meni je slovo pustilo globoko sled, ko sem zadnjikrat potkal na vrata vojaških personalcev. Mlad vojaški uslužbenec nižjega ranga je bil edini prisoten, ko sem po petindvajsetih letih zapuščal našo armado. Pripravil je vse dokumente, ki sem jih moral vsakega posebej podpisati in s tem potrditi, da sem se z vsem razdolžil za večne čase. Hudi vojni čas in še enindvajset trdih delovnih let v armadi, to vendar ni tako majhna stvar. To je za vsakega človeka velika doba, na katero je lahko ponosen, da jo je verno in pošteno odslužil svoji domovini in njeni armadi. Seveda sem te stvari neke globoko v sebi le bolj občutil, kakor pa pričakoval, da mi drugi to priznajo. Pa še nekaj. Takrat se za mano niso zaprla le vrata vojašnice, temveč še marsikatera druga. Kakšen čuden in nerazumljiv občutek je legel na mojo notranjost, ko sem zapuščal komandno stavbo, pa ni nobeden od mojih nadrejenih imel za potrebno, da mi v zahvalo, ko sem vsa svoja mlada leta preživel in delal v armadi, stisne roko, in mi reče toplo in tovarniško besedo: »Hvala za vse!« in po kurirju naroči črno kavo, da bi jo še zadnjikrat skupaj srknili. Nič takega se ni zgodilo. Z grenkim občutkom sem zapustil komando in vojašnico. Zdelo se mi je prav tako, kot da sem prestal petindvajset let prisilnega dela in da si želim, da se me čimprej znebijo. No, moj primer ni bil osamljen. Še marsikdo se je na prav tak način poslovil od okolice, v kateri je pustil svojo mladost. Kljub vsemu sem hotel te boleče trenutke čim hitreje pozabiti in nekako razumeti, da pač povsod najdemo ljudi z majhnim, prav majhnim in občutljivim srcem, ki bi je le za tisto telo, v katerem čepi. Takih ljudi sem srečal potem še več in jih srečujem še zdaj v svojem civilnem življenju.

GRENKI OBČUTKI

Kakor sem že dejal, so nam takrat govorili in pojasnjevali, da so že pri vsakem republiškem iz-

vršnem svetu ustanovili komisijo, katere edina naloga je, da pripravi vse za zaposlitev upokojenih oficirjev. Ta ukrep se nam je zdel popolnoma v redu in nujno potreben, saj je bil v skladu s tistim, kar so nam pripovedovali, ko smo bili še aktivni. Vse je kazalo, kakor da nas že komaj čakajo, da nam podelijo razna odgovarjajoča službena mesta. Saj končno bi bilo tako prav. Ogromna večina nas je bilo poštenih, skromnih in pridnih fantov. Zraven tega pa še sorazmerno mladih. Ali grenkih občutkov, ki so se začeli nabirati na vsakem koraku, ni zmanjkalo. Ne vem, zakaj nam je bilo takrat potrebno govoriti in obljubljati, ko se je najbrž že takrat vedelo, da iz vsega ne bo nič. Verjetno je bila že takrat potrebna vaba, ki se bodo nanjo ulovili poslušni in disciplinirani ljudje. Ponovno moram poudariti, da si med nami prav zares ni nobeden mogel zamisliti, da se bo življenje zunaj armade z nami tako grdo poigralo. Komisija pri izvršnem svetu je bila resnično ustanovljena, ali dalje od tega niti koraka, čeprav so bili njeni člani in še posebej njen predsednik družbeno zelo vplivni ljudje. Vse je ostalo na mrtvi točki.

Navedel bom, kako sem se sam sprehajal po skrivljenih stezah, dokler nisem prišel do spoznanja, ki ga imam še danes. V veliki pisarni me je sprejel zelo poznan tovariš s smehom na obrazu. Že zaradi tega, sem pomislil, ker se dobro poznavam, natančno ve, kaj zmorem in kakšen sem, potem na poti do moje zaposlitve ne more biti kakšnih nepredvidenih ovir. Seveda sem tako mislil samo jaz, on pa je imel glede tega, kakor bomo videli, nekatere pomisleke in drugačno stališče. Kmalu sem za prejšnjimi moral pogoltniti še eno grenko. Ko sem mu razložil, zakaj sem prišel — poleg čisto tovariškega obiska — je nekam živčno zmigal z rameni. Iz obraza mu je zginil prejšnji smeh. Prav resno mi je povedal, da me popolnoma razume, kako pri petindvajsetih vendar ne morem ostati brez dela, ali da on tu ne more kdove koliko pomagati. Drobil je z besedami, pojasnjeval, da je vražje težko za kakšno službeno mesto, in kar naprej pomavljal, da brez visokih šol ne bo nič. »Šole, šole, moj dragi, drugače bo težko kaj.« Čeprav je natanko vedel, da sem nič manj kot dobrih pet let predsedel v klopih vojaških šol in da sem pred nedavnim bil še v vojašnici, je prav malo pomagal. Tudi njemu je bilo prekleto dobro poznano, kakšne kazni so doletele tiste oficirje, ki so hoteli poleg svojih službenih obveznosti in seveda na svoje stroške obiskovati še kakšno šolo zunaj armade. Samo šole in spet šole, nič drugega ni mogel spraviti iz sebe. Teh besed se je držal kot pijanec plota. Najbrž je imel tako direktivo, da bi sami lahko prišli do spoznanja, da se nehamo zagnjati za službami. V glavi mi je brenčalo, kakor da se od daleč približuje nevihta, ki ne prinaša nič dobrega. Nisem se dolgo časa zdrževal. »Pa mi povej za kakšno delo, ki ne zahteva ravno visokih šol,« sem kar precej trdo izustil. »Najbrž se ne bo dalo kaj takega najti,« je spet zaskrbljivo dejal. »Pa mi odstopi svoje mesto kot zvečan, da se na tem položaju zmore brez tolikšnih šol,« je kot ogenj zletelo iz mene. Namreč tisti možakar je strgal po šolskih

(Nadaljevanje na 20. strani)

Fran Štaudekar:

Ob 50. obletnici plebiscita na Koroškem

Angleški publicist Kenneth Syers, ki se je kot angleški kapetan med vojno spustil k jugoslovanskim partizanom, je kot povojni dopisnik »News Chronicle« proučeval razmere v Avstriji in Jugoslaviji in napisal študijo, iz katere je v tem poglavju mnogo povzega. Tako piše o ravnanju angleške vojaške zasedbene oblasti na Koroškem po letu 1945 med drugim: »Nobene potrebe ni bilo, da se ravna z ljudmi, ki so trpeli v nacističnih koncentracijskih taboriščih, sedaj na isti način, kakor so ravnali z njim nacisti. Nobenega razloga ni, zakaj naj bi nacisti obdržali svoj plen.«

Tukaj je treba vedeti, da je ob predaji nacistične oblasti Pieschevi vladi gauleiter Rainer javno pozval nacisti, da morajo podpirati vlado. Ta podpora je bila bistvena, ker nova vlada ni imela lastnih političnih sil. V teh dejstvih že vidimo bazo za vso »denacifikacijo« na Koroškem, ki je doživela popoln neuspeh. Kako so angleške zasedbene oblasti izvajale »denacifikacijo« v deželi, je novinar Kenneth Syers opisal na podlagi informacij, ki jih je takrat dobil v razgovoru s številnimi angleškimi oficirji v Celovcu. Ti so grajali zahteve koroških Slovencev, da se jim dovoli svobodno društveno delovanje, slovenski pouk v šolah in druge svoboščine. Poudarjali so, da mnogo govore o potrebi kaznovanja nacistov. Edina resna želja OF (Osvobodilna fronta koroških Slovencev, o.p.) je, da bi komunisti prišli do zaposlitve. Vsekakor Slovenci niso izučeni ali sposobni. Poglejte, kako malemu številu od njih se posreči dobiti važno zaposlitev. Zahtevajo slovenščino v šolah, potem pa ugovarjajo učiteljem, češ da so nacisti. Če bi odpustili vse učitelje, ki so bili organizirani nacisti, bi morali zapreti vse šole v deželi. Čeprav njim povzročajo nacisti zelo malo sitnosti; v splošnem zelo radi sodelujejo in se trudijo, da nam ne bi bili neprijetni. To pa je bilo tudi razumljivo, saj so imeli dovolj razloga za to, da so se priklopili Angležem. Angleški oficirji so takrat novinarju Kennethu Syersu tudi še povedali, da se koroški Slovenci pritožujejo čez nje, da pa bodo kmalu spoznali, kako zelo so se motili. Dodali so še: »da jih Avstriji stalno kritizirajo, da so predbori s Slovenci, ko pa bodo odšli (Angleži), bodo gotovo nanje navalili!« Torej so Angleži že takrat predvideli, da se bodo bivši nacisti po njihovem odhodu nad koroškimi Slovenci maščevali.

Zanimivo je pismo dr. Martina Wutteja, dolgoletnega »znanstvenega« predstavnika protislovenskega šovinizma na Koroškem, ki ga je 4. maja 1945, torej tik pred zlomom nacizma, pisal gauleiterju Rainerju, ki je Wutteja zelo spoštoval kot svojega profesorja in za katerega je ustanovil posebno »Wuttejevo nagrado« za znanstveno raziskovalno delo na tem področju. Pismo se glasi: »Vaš govor v četrtek, za katerega sem zvedel na žalost edino iz »Kärntner Zeitung«, je pojasnil, da gre danes zopet za to, kako naj se obvarujeta edinstvo in svoboda Koroške proti v tem slučaju boljševškemu in zato tem bolj nevarnemu slovenskemu jugovzhodu.« Dne 11. maja pa je pisal taisti dr. Martin Wutte novemu deželnemu glavarju Hansu Pieschu, »da se stavlja na razpolago novi deželni vladi, katere ustanovitev živo pozdravlja, ker se je zlomil nacional-socialistični režim!«

Garnitura za nadaljnje preganjanje in iztrebljanje koroških Slovencev je bila torej zopet popolna, in že preizkušeni delavci na tem področju so z delom lahko zopet začeli. Trn v peti jim je bila dvojezična šola, ki jo je deželna vlada oktobra 1945 s posebno uredbo zopet uvedla v šole na dvojezičnem ozemlju. Odprava te uredbe je bila prva naloga, ki so si jo zastavili bivši nacisti in velenemški šovinisti. Okrog leta 1950 so začeli s prvimi akcijami najprej v velikovškem okraju, nato pa še na drugih področjih. Začeli so z organizacijo šolskih stank. Šolske otroke so odvažali od šolskega obiska tako, da so postavljali svoje straže pred vhodom v šolo in pošiljali otroke domov, češ da ni pouka. Ker s temi stankami niso dosegli zaželenega uspeha, so organizirali po deželi »društva staršev za obvezo šole na Koroškem« (Elternvereinigungen für die Pflichtschulen Kärntens), ki so dobile nalogo, da z resolucijami na sestankih zahtevajo od vlade odpravo šolske uredbe iz leta 1945, ter novo ureditev manjšinskega šolstva.

S sklenitvijo avstrijske državne pogodbe 15. 5. 1955 — s tem dnem je prenehala zasedbena uprava Angležev na Koroškem — je bilo pričakovati, da bodo koroški Slovenci z določili člena 7. te pogodbe dobili vsaj najosnovnejše pravice do svojega obstoja. Na papirju jim je bilo to zajamčeno. Toda v resnici: RAVNO NASPROTNO! Peti odstavek 7. člena avstrijske državne pogodbe določa, da je treba prepovedati delovanje organizacij, ki delajo proti obstoju Hrvatov (v Gradiščanski) in Slovencev (na Koroškem) kot narodne manjšine. Toda namesto da bi se tega držali, so na Koroškem kmalu po podpisu ustanovili vrsto šovinističnih organizacij, med njimi »Heimatländische«, »Schulverein Südmärk«, »Kärntner Landmannschaft«, »Kärntner Abwehrkämpferbund« in še druge, ki so delovale že med vojnama in so se ob »Anschlussu« vključile v nacistično NSDAP. Statute so lepo prilagodile »novim pogojem«, ki izhajajo iz določil 7. člena mirovne pogodbe, v resnici pa je ostalo vse »PRI STAREM!« Združeno so udarili po koroških Slovencih. Že 10. septembra 1957 je avstrijska zvezna vlada na pritisk nemške nacionalnih organizacij odobrila načrt novega manjšinskega šolskega zakona, ki je potem zamenjal šolsko uredbo o dvojezičnih šolah na jezikovno mešanem ozemlju iz leta 1945. Stopnjevanemu pritisku nemške nacionalnih krogov je moral koroški deželni glavar Ferdinand Wedenik popustiti in 22. septembra 1958 je bila s posebnim odlokom opravljena dvojezična šola in uveden sistem prijavljanja učencev k dvojezičnemu pouku. To je bil eden najhujših udarcev, ki je zadel koroške Slovence s strani njihovih sodelavcev v vsej zgodovini njihove borbe za obstanek na rodni tleh.

Od podpisa avstrijske državne pogodbe in z njo združenega sprejema obveznosti po 7. členu pogodbe je minilo že 15 let. Toda od petih točk tega člena do danes še niti ena ni v celoti izpolnjena.

Lani septembra sta koroški »Heimatländische« in »Delovna skupnost za južno koroško« (Arbeitsgemeinschaft für Südkärnten) izdali daljši poziv vsej koroški, v katerem uvodoma poudarjajo za korektno zdržanje velesil tako leta 1920, kakor leta 1945, kar je onemogočilo, da bi južna Koroška bila priključena Jugoslaviji. V tem pozivu se obe koroški šovinistični organizaciji obračata zoper slovensko propagando v deželi, zlasti pa proti zahtevi za ponovno uvedbo dvojezičnega šolstva, uvedbi slovenskega uradnega jezika in slovenskih topografskih napisov.

Gozdno gospodarstvo Novo mesto

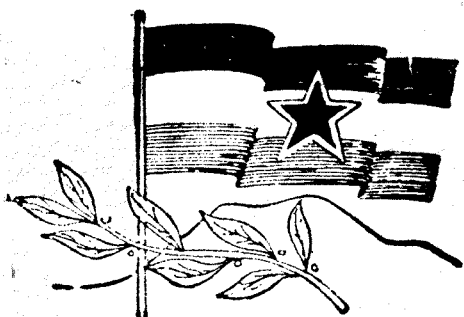
s svojimi obrati:

Novo mesto, Straža, Podturn, Črmošnjice, Črnomelj in Trebnje ter gradbenim obratom

čestita

za 29. november — dan republike

Republiki pozdrav iz dna srca!
Obliva sončna naj vse dni jasnina
vse narode, ki ena smo družina,
družina srečnih bratov in sestra;
da kamor pojdemo, gremo domov
in slednji kraj nam ljub je drage domo
vine,
saj morje, gore, reke in doline
naš dobri kruh so in svobodni krov!

Skupščina mesta Ljubljana

Skupščina občine Ljubljana-Bežigrad

Skupščina občine Ljubljana-Center

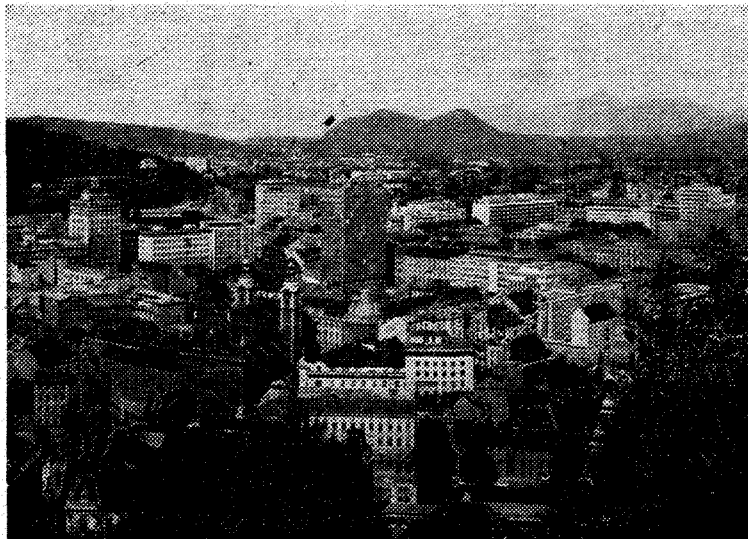
Skupščina občine Ljubljana-Moste-Polje

Skupščina občine Ljubljana-Šiška

Skupščina občine Ljubljana-Vič-Rudnik

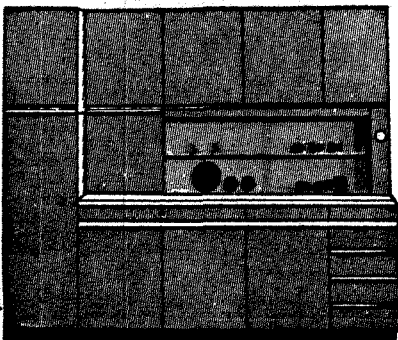
**z vsemi družbeno-političnimi organizacijami čestitajo za dan republike
29. november — vsem občanom in žele prijetno praznovanje.**

**Če se ozremo nazaj v preteklost, nam
oživi spomin na dneve, ki so pomenili —
čeprav so bili krvavi in polni bojnega
hrupa — zarjo naše velike pomladi.**

V SODOBNO KUHINJO — SODOBNO KUHINJSKO POHIŠTVO

kredenca izpeljanke
iz kuhinje VEGA 55

PODJETJE

**Dimnikar
BELTINCI**

čestita vsem delovnim ljudem
in poslovnim prijateljem ob dnevu republike —
29. novembru.

Opravljam dimnikarske usluge
hitro in solidno.

**HIGIENSKA
PAPIRNA KONFEKCIJA**

Taloma

**Sladkogorsku
SLADKI VRH**

**Mile Pavlin SKRIVNOST
SIMNOVE SMRTI
/ TORZO ROMANA /**

Prav nič ji nisem mogel. Tisto prijavo iz Srbije sem uporabil samo toliko, da smo družino zapisali v kartoteko sumljivih. Najdem si drugo stanovanje, poravnaj dolge s posojili obrtnikov. Ona pa hodi po cesti objeta z nekim fantalinom, oba se mi posmehujeta.

Srečujem tudi njene prijateljice, tiste, ki so je dle in pile na moj račun. Vabim jih, naj bi z mano šle v kako gostilno ali na izlet, pa ima vsaka kup izgovorov.

Tiste dni me nenadoma pokliče k sebi načelnik. Medeno je prijazen, tako me hvali, da se ustrašim, kaj tiči za vsem tem. Nazadnje mi pove, da sem premeščen v Ljubljano. Če je samo to, je dobro, si mislim. Kot nalašč, da grem prav zdaj proč, ko se mi posmehujejo že vse smrčije po cestah.

Toda v sebi ugibam, zakaj so me prestestili. Nikakor ne najdem pravega razloga. Če so kaj zvedeli, bi me zaprli. Takrat so naše ljudi kaj pogosto premeščali. Toda zakaj me je načelnik tako hvalil, ko moram proč?

Tako sem odšel v Ljubljano. Za stanovanje ni bilo težav, dobil pa sem mnogo manj odgovorno delo, kot sem ga imel v Mariboru. V glavnem naj bi ga opravljal v pisarni. Pomislil sem, da me bodo zdaj najbrž začeli nadzirati, ko so me tako ločili od vsakdanjih stikov z množico ljudi. Pazljivo sem opazoval vse okoli sebe, pa nisem opazil nič sumljivega. Ne, niso me nadzirali. Morda pa so me res premestili samo zato, ker so zvedeli za vrsto mojih neuspehov s ženskami, za neokusne šale kdove koga?

367

Brž sem ugotovil, da mi bo v Ljubljani glede žensk laže kot v Mariboru, ker sem v večjem mestu. Brž sem se začel ozirati okoli sebe. Najprej sem sklenil obiskati nekdanje znanke. Takrat sem zvedel, da je moja edina ljubezen, tista idealna skojevka, pokopana v Dalmaciji. Pa tista, ki je bila nekoč že moja, čeprav proti svoji volji, pa me je potem tako surovo zavrnila? Spomnil sem se, kako sem zanj povedal Nemcem, zanimalo me je, kaj se je izcimilo iz vsega tega.

Kmalu sem ugotovil, da živi doma in študira. Ni hotela v Državno ustanovo... Brskal sem po starih papirjih, brž našel nekaj namigov, da z njo ni bilo vse v redu. Ne vem, zakaj niso tega gradiva uporabili kdaj prej, ko je bilo vse to še bolj sveže. Najbrž niso imeli časa ali pa se jim je smilila. Morda jo je kdo tako kot jaz z grožnjami skušal prisiliti, da bi delala za nas ali kot jaz...

Zagrizel sem se v zadevo, maščevalnost me je kar razganjala. Zdaj ji bom plačal za vse svoje trpijenje. Čisto drugače bi se bilo zasukalo moje življenje, če bi ves čas vedel, kako me v Ljubljani čaka ljubeče dekle...

Kmalu sem imel dokazov več kot dovolj. Odločil sem se, da jo bom obiskal. Ne bom ji postavil nobenih pogojev, naj se mi sama ponudi, da pojde z menoj v posteljo, če ji pogledam skozi prste. Če je pred menoj drugim, naj še meni. Lahko jo spravim za precej let za zapahe...

Prvič je nisem našel doma, zato sem naročil služkinji, naj me dekle zvečer počaka. Od nje sem tudi zvedel za očetovo smrt.

Prišel sem, grdo sva se gledala. Ugotovil sem, da je še vedno lepa. Hitro sva se dogovorila. Zaman sem pričakoval, da mi bo padla okoli vratu, začela jokati in se stiskati k meni. Zato sem ji sam omenil možnost rešitve, če nam naredi nekatere usluge. Spet zaman. Od sovraštva jo je kar

368

razganjalo. Rekla je, da gre raje v zapor, da ne mara imeti z nami nobenih zvez. Enkrat se je že opekla, izdali so jo lastni ljudje, rada bi živela v miru. Dobro, da nisem od nje zahteval tistega, kar sem si najbolj želel.

Seveda so dekle zaprli, mene pa so celo pohvalili. Vse je priznala...

Zapadel sem v čudno zakrknjenost glede žensk. Nič več mi ni bilo toliko zanje kot prej. Morda sem spoznal, da me nobena ne mara, morda pa sem presodil, da bom katero našel tedaj ko bom kaj takega najmanj pričakoval. Sprevidel sem, da se ne kaže pehati in zaganjati od ene do druge, ker se tako osmešiš in onemogočiš, ne dosežeš pa nič.

Umrli mi je mati... Prav nič me ni ganila njena smrt, čeprav me je imela rada kot le kaj. Ob smrti sem ugotovil, da mi ni bilo nikoli kaj dosti zanj, da mi je bila celo nadležna s svojo vdano, vsiljivo ljubeznijo. Kar se je začela vojna, pa sem imel vse preveč opravkov sam s seboj in z našimi zadevami, da bi utegnil kaj dosti misliti nanjo. Povrh sva tudi skoraj vsa ta leta živela precej daleč drug od drugega.

Najbolj zoprne so mi bile pogrebne ceremonije. Prišli so nekakšni sorodniki s Primorske, svojat v ponošenih oblekah. Moški so vojno preživeli v angleških taboriščih, ženske pa so doma kuhale za partizane. Dobro pa je bilo to, da so imeli s seboj precej litrov žganja in vina. Pil sem kot za stavo, ves čas sem bil tako pijan, da sem se komaj držal na nogah. Ljudje pa so mislili, da žalujem za materaljo. Le ko so slavili našo družino kot partizansko, ki je dala dva borca, tretji pa je ostal živ in opravlja važne naloge v naši novi državi, mi je skoraj ušel grohot. Če bi vsi ti pogrebci vedeli, kakšen tič sem, koliko sem jih zagodel tej novi državi, bi me najbrž kar raztrgali.

[illegible]

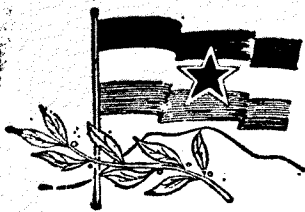
Nagradni razpis križanke „IMV“

V tej in naslednji številki sodeluje renomirana tovarna »Industrija motornih vozil« Novo mesto. Potrudite se in nam rešitve pošijte do 4. decembra 1970. Za reševalce smo pripravili 6 nagrad in to: po 2 ženski uri znamke Darwill — znamke Lady 71, dve moški uri znamke Lord 71 in 2 kolek-ciji knjig založbe Borec.

Skupaj z nagradnim kuponom številka 20 in vsako rešitvijo v svoji kuverti z označbo »Nagrada na križanka 20« — pričakujemo do petka opoldne, 4. decembra.

Izid žrebanja in rešitev bomo objavili v številki 50, 9. decembra 1970.

Uprava

SKUPŠČINA OBČINE RAVNE NA KOROŠKEM

Z DRUŽBENO-POLITIČNIMI ORGANIZACIJAMI

čestita vsem občanom, delovnim kolektivom in poslovnim prijateljem ob srebrnem jubileju proglasitve naše domovine za socialistično federativno republiko.

Naj živi 29. november — dan republike.

OBRATNO GRADBENO PODJETJE

GRADBENIŠTVO
STEKLARSTVO
SLIKOPLESKARSTVO
PARKET-PLASTIČNI TLAKI
ELEKTRO-VODOINSTALACIJE
MIZARSTVO

NOVA GORICA, SLOKARJEVA 6, TEL. 21263

INDUSTRIJA ZA PREDELAVO PLASTIČNIH MAS

VOLČJA DRAGA pri Novi Gorici

telefon 72-513 in 72-550

Proizvajamo:

polietilen in PVC embalažo
vrečke, prevleke, rokav s tiskom in brez tiska
brizgane artikle
za industrijo in široko potrošnjo

PVC profile

plastične rolete, plastične predele v raznih barvah in dimenzijah

umetne zobe

super Polident in Polident cross-linked in druge najnovjše proizvode za zobno protetiko

Za cenjena naročila se priporoča kolektiv podjetja!

Splošno gradbeno podjetje

ZIDAR
KOČEVJE

s svojimi enotami v Kočevju, Ljubljani in Reki opravlja in prevzema dela na nizkih in visokih gradnjah — adaptacije in fasadna dela.

Ob dnevu republike 29. novembru čestitamo delovnim ljudem in poslovnim prijateljem.

Stanovanjsko komunalno podjetje Grosuplje

opravlja z družbenimi stanovanji in izvršuje komunalne usluge; upravljanje, vzdrževanje in gradnja novih vodovodov.

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem priskrbo čestitamo za DAN REPUBLIKE.

Kovinsko obrtno podjetje

» TRENTA «

BOVEC

čestita vsem delovnim ljudem, poslovnim prijateljem in kolektivom ob 29. novembru — obletnici rojstva nove Jugoslavije.

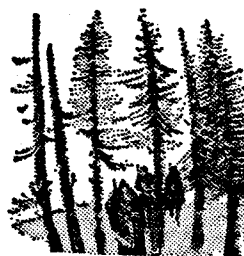
Elektro mlin

Lendava

čestita za dan republike poslovnim prijateljem in delovnim ljudem Jugoslavije

Skupščina občine ŽALEC

z vsemi družbeno-političnimi organizacijami čestita vsem delovnim ljudem, občanom in poslovnim prijateljem ob 25. jubileju proglasitve republike.

Gozdno gospodarstvo
KRANJ

Staneta Žagarja 27 a

z obrati

čestita vsem delovnim ljudem, kolektivom in poslovnim prijateljem za 25. obletnico proglasitve republike.

Spoštovani prijatelji!

Razumemo, da kljub vaši želji morda že dolgo, ali celo sploh še nikoli niste imeli prilike biti gost našega tristo let starega Zdravilišča Rogška Slatina in tako neposredno spoznati blagodejne lastnosti naših mineralnih vod.

Zato vas želimo opozoriti na njihove značilnosti, kar naj vam predvsem omogoči izbiro tiste vrste rogaške mineralne vode v vaši trgovini, ki vam osebno najbolj prija, bodisi po okusu, bodisi po učinkih delovanja na vaš organizem.

V Rogški Slatini namreč lahko nudimo svojim prijateljem odslej že preko 30 milijonov steklenic prirodne mineralne vode letno v nesporno najvišji evropski kakovosti. Vendar pri tem ne gre za vodo ene same vrste, temveč smo zaradi specifičnih hidrogeoloških razmer v srečni okolici, da lahko nudimo mineralno vodo dveh oziroma treh med seboj različnih vrst:

- mineralno vodo Donat
- mineralno vodo Tempel in
- mineralno vodo Styria.

Mineralna voda Donat

Ima skoraj petkrat več raztopljenih trdnih sestavin kot mineralna voda Tempel in se od nje razlikuje že po svojem značilnem okusu. Ima namreč skoraj 3 g/l raztopljene prirodne gredke soli, ki ji daje značilni grenki okus in ki predvsem vpliva na njene fiziološke učinke. Voda Donat zlasti ugodno vpliva na prebavo, zaradi visoke mineralizacije pa temni vina pri mešanju in se zato pije predvsem sama, v zdravilne svrhe. Mineralna voda Donat se po svoji sestavi uvršča na čelo kvalitete evropskih in svetovno znanih mineralnih vod ter je pijata, ki je primerna zlasti pri tegobah zaradi bolezni čira na želodcu, obolenja jeter in žolča, sladkorne bolezni, protinu in za pospeševanje prebave. Zaradi obilice magnezija preprečuje poapnenje žil — arteriosklerozo ter ščiti pred njenimi komplikacijami, zlasti srčnim infarktom. Ta voda torej spada predvsem v vsakodnevne obroke bolnikov in rekonvalescentov po navedenih boleznih, saj jo lahko smatramo kot vodo, ki pomaga pri vračanju zdravja. Zlasti je koristno, če se mine-

ralna voda Donat pije po zdravniškem nasvetu. V ta namen vam Zdravilišče Rogška Slatina na vašo željo rado pošlje pisмено priporočilo svojih zdravnikov specialstov o pravi načinu izvajanja pitnih kur — dopisnica z vašim naslovom in vašimi željami nam zadostuje.

Mineralna voda Tempel,

ki ima trinajst in pol kraj manj raztopljenih gredke soli in tudi petkrat manj raztopljenih trdnih sestavin kot mineralna voda Donat. Je tipična namizna mineralna voda osvežujočega okusa, z izravnavno strukturo mineralnih snovi. Ta voda zato ne temni vin pri mešanju, je prijetnega osvežujočega okusa in dovaja organizmu potrebne količine osnovnih mineralnih snovi. Od drugih vrst mineralnih vod se razlikuje zlasti po tem, da ima zelo nizko vsebnost kuhinjske soli. Pri rednem pitju krepi mineralna voda Tempel organizem, ohranja in pospešuje vitalne funkcije, tako da lahko upravičeno smatramo mineralno vodo Tempel kot namizno vodo vsakodnevne potrošnje, ki se zlasti prijetno pije v mešanici z vinom. Priporočila se

**ZDRAVILIŠČE
ROGAŠKA
SLATINA**

**300
LET**

za osvežitev in ojačanje delazmožnosti menagerjev in sploh ljudi, ki želijo ostati aktivni.

Ni odveč misel, da je namizna voda Tempel idealna pijata, ki ohranja zdravje.

Upoštevanje navedenih dejstev vam bo pomagalo presoditi, katera vrsta naših mineralnih vod je vašim potrebam primernejša, zato vam predlagamo sledeči polžkus:

Še danes kupite v trgovini steklenice Rogške mineralne vode »Donat« in »Tempel« ter se za redno uporabo odločite po svojem praktičnem preizkusu. Če pa ste rekonvalescent ali morda celo bolnik, pa takoj konsultirajte svojega zdravnika ali pišite nam, da vam lahko priporočimo najbolj ustrezno vrsto vode. Z navedenimi pojasnili smo vam želeti pomagati, zato bomo posebno zadovoljni, če bo redno pitje mineralne vode iz Rogške Slatine koristilo tudi vam prav tako, kot že stoletja koristi našim številnim obiskovalcem. Obenem z našim priporočilom in dobrimi željami pa vam želimo

nasvidenje v Rogški Slatini!

Tovarna glinice
in aluminija

**BORIS
KIDRIČ**

KIDRIČEVO

telefon: 31-095 Maribor
teleks: Kidričevo 221-16
Pošta Kidričevo,
železniška postaja Kidričevo

Proizvajamo:

surovi aluminij v valjarniških
formatih in ingotih,
kalcinirana glinica Al_2O_3 ,
aluminijске legure,
katran in mešanice fenola

Ob dnevu republike pošiljamo
vsem delovnim ljudem tople
pozdrave in najboljše želje

Industrija metalnih polizdelkov

IMPOL

SLOVENSKA BISTRICA

proizvaja:

pločevino, trakove, rondelice, palice, cevi in profile, žico, varilno žico in pletene elektro-vodnike, okna, vrata, fasade in nosilne konstrukcije iz aluminija in vseh standardnih aluminijških zlitin.

Ob dnevu republike — 29. novembru — čestitamo vsem delovnim ljudem!

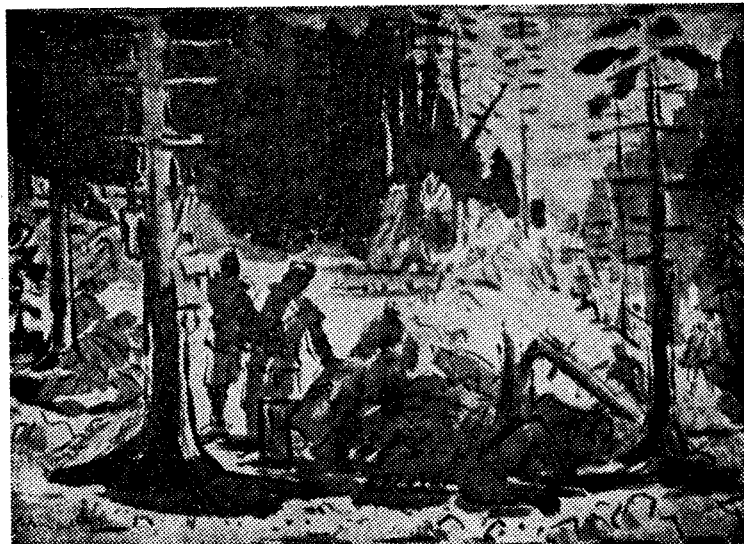

SKUPŠČINA OBČINE

RIBNICA

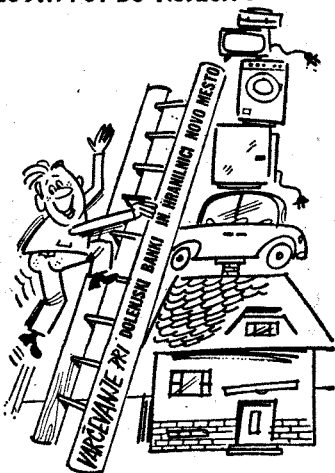
z vsemi družbeno-političnimi organizacijami in delovnimi kolektivi občine

čestita delovnim ljudem, kolektivom in poslovnim prijateljem ob jubileju jugoslovanskih narodov — 25. obletnici proglasitve republike

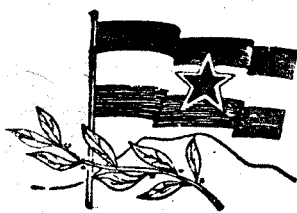

NJEJOVA POT DO VIŠJEGA STANDARDA:

Vaša banka je
**DOLENJSKA BANKA IN
HRANILNICA NOVO ME-
STO** s podružnico v Kr-
škem in ekspoziturama
v Metliki in Trebnjem.

Vse denarne posle oprav-
ljamo hitro, natančno, za-
upno in po najugodnejših
pogojih. Varčevalci z vloga-
mi nad 500 din so zavarov-
ani proti nezgodam!

SKUPŠČINA OBČINE GROSUPLJE

Občinski komite ZKS
Občinski odbor SZDL
Občinski komite ZMS
Občinski odbor ZZB NOV
Občinski sindikalni svet
Občinski odbor RK

čestitajo vsem občanom in nekdanjim borcev za 29. november — dan
republike

»ADRIACOMMERCE«

izvozno uvozno podjetje

JLA 25 a — KOPER

pozdravlja delovne kolektive in poslovne prijatelje, vse
nekdanje borce in delovne ljudi Jugoslavije ob obletnici
proglasitve republike — 29. novembru.

Živilski kombinat MARIBOR

MELJSKA 19

Delovnim ljudem in poslovnim
prijateljem priskrbo čestitamo za
obletnico proglasitve republike —
29. november.

Pri nakupu testenin
ni težav!

Povsod dobite kvali-
tetne testenine živil-
skega kombinata

INTES

KMETIJSKI STROJI

PÖTTINGER

V konsignacijskem skladišču v Žalcu imamo stalno na zalogi naslednje
Poettingerjeve kmetijske stroje:

- NAKLADALNE PRIKOLICE 10, 15, 17, 20 in 25 kub. m
- OBRAČALNIKE 200 in 220
- SAMOHODNE OBRAČALNIKE MBR 160 in 180
- SODE ZA GNOJEVKE PT 22 in PT 30
- SILAŽNE KOMBAJNE MEX II
- IZRUVACE ZA KROMPIR AP 100
- TRANSPORTERJE MASTER

ZASTOPNIK ZA JUGOSLAVIJO

KMETIJSKI KOMBINAT
ŽALEC

za vse stroje daje tovarna Poettinger
12-mesečno garancijo; rezervni deli in
servisno vzdrževanje strojev je zagotovljeno.

Zahtevajte ponudbe in
pojasnila:

Kmetijski
kombinat Žalec
uvozni oddelek;
telefon
71-820, 71-821,
ŽALEC

»ALMA«

obratno proizvodno podjetje
MARIBOR, Strossmayerjeva 26

proizvaja:

styropavno embalažo,
polietilen mreže in vrečke
ter galanterijske izdelke iz PVC folij.

»ŠOŠTANJ«

trgovsko podjetje z usnjem
LJUBLJANA, Trubarjeva 39

z delovnimi enotami in poslovalnicami

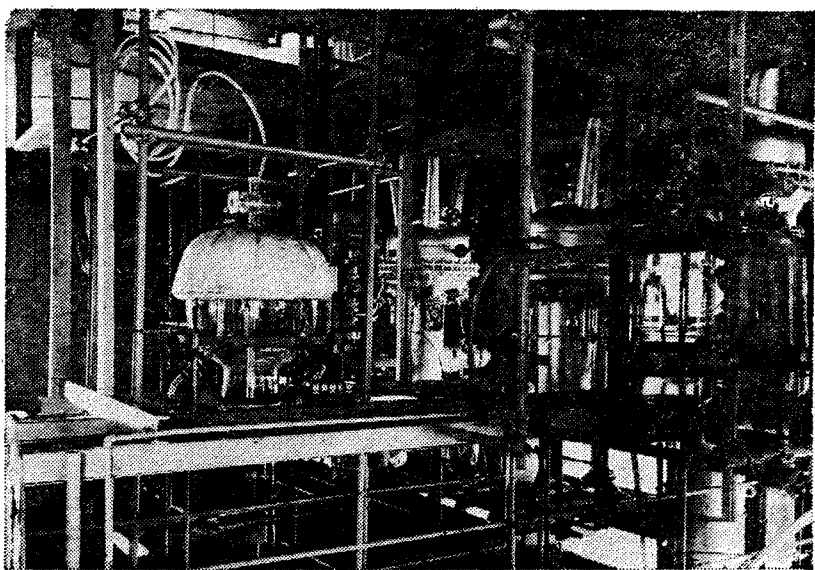
čestita delovnim ljudem in poslovnim prijateljem ob
29. novembru — dnevu republike.

I B T investicijski biroji Trbovlje

čestitajo ob srebrnem jubileju — dnevu proglasitve
republike z najboljšimi željami in prijetnim praznovanju
ob spominu na dosedanje prehojeno pot.

Gradbeno podjetje »MEGRAD« LJUBLJANA, Celovška c. 136

s svojimi proizvodnimi obrati
čestita vsem delovnim ljudem, kolektivom in poslovnim
prijateljem ob 25-letnici proglasitve republike.

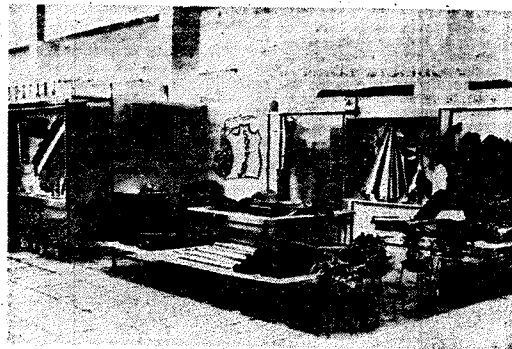

TOVARNA ZDRAVIL

KRKA
NOVO MESTO

PRIPOROČA SVOJE IZDELKE IN ČESTITA DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ZA DAN REPUBLIKE

TOVARNA USNJA ŠOŠTANJ

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem prisrčno čestitamo za DAN REPUBLIKE.

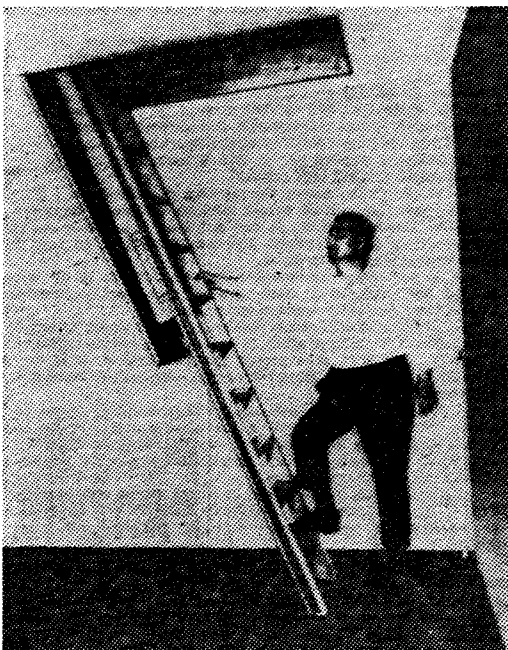
Kmetijska zadruga ŠOŠTANJ

vrši odkup in prodajo vseh kmetijskih proizvodov — pospeševalni odseki — kooperacijsko sodelovanje z individualnimi kmetijskimi proizvajalci.

Klavnica — železnina — strojni park.

Delovnim ljudem na vasi in v mestu, ter vsem poslovnim prijateljem želimo prijetno praznovanje 29. novembra — dneva republike.

OBRTNO PODJETJE OBRTNIK BOROVNICA

nudi zelo uporaben in praktičen izdelek — zlozljivo lestev za na podstrešje.

Gradbeno podjetje

» **BETON** «

ZAGORJE OB SAVI

Izvršuje vse vrste nizkih in visokih gradenj — gradi in nudi pod ugodnimi pogoji stanovanja za tržišče.

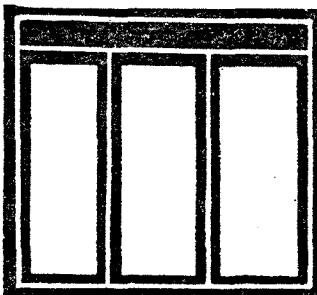
Naj živi dan republike — 29. november!

TONOSA — TOVARNA TRIKOTAŽE IN NOGAVIC
LJUBLJANA — SAVLJE 87 TEL. 341-074

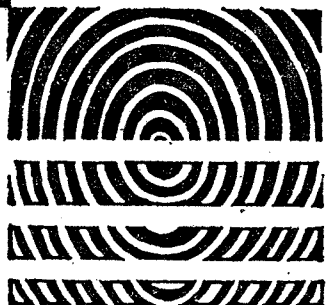
nudi cenjenim potrošnikom raznovrstno trikotažo iz sintetike primerno za otroke in odrasle, ter se za nakup toplo priporoča.

Delovnemu ljudstvu in vsem državljanom pošiljamo prisrčne čestitke za 29. november — srebrni jubilej proglastitve republike.

STAVBNO POHIŠTVO

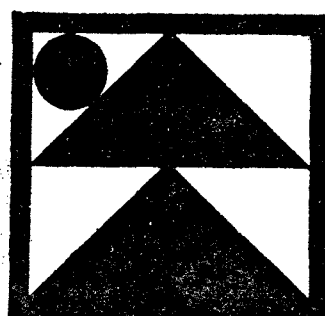
VISOKOKVALITETEN
ŽAGAN
LES

STREŠNE
KONSTRUK
CIJE

LADIJSKI POD

TRPEŽNE IZDELKE
IZ ODLIČNEGA LESA
VAM NUDI:

GLIN
NAZARJE
Gor.Savinjska dolina

PRAZNIK JUGOSLOVANOV
PRAZNIK JUGOSLOVANOV
PRAZNIK JUGOSLOVANOV

29.
XI.
29.
XI.
29.

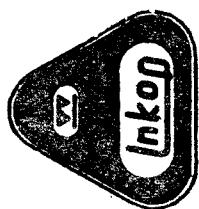
VSEM DRŽAVLJANOM, DELOVNIM KOLEKTIVOM IN
POSLOVNIM PRIJATELJEM NAJPRISRČNEJE ČESTI-
TAMO ZA OBLETNICO PROGLASITVE NAŠE DOMO-
VINE ZA REPUBLIKO.

NAJ ŽIVI 29. NOVEMBER – OBLETNICA URESNIČITVE
SNA NAŠIH NARODOV!

KOČEVJE

izdeluje kovinsko opremo —
za cenjena naročila se priporoča delovni
kolektiv.

inkop
INDUSTRIJA KOVINSKE OPREME

Delovnim ljudem, poslovnim prijateljem in
vsem državljanom Jugoslavije pristrčno če-
stitamo za obletnico proglasitve republike —
29. november.

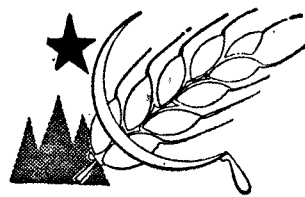
z ekspoziturami:

v Ajdovščini, Idriji in Tolminu

- obračajte se na nas v vseh vaših denarnih zadevah
- hranilne vloge, devizni računi, žiro računi, stanovanjsko varčevanje
vam omogočajo uresničitev vaših želja
- vse posle vam opravimo hitro, solidno in zaupno

Vsem varčevalcem in poslovnim prijateljem čestitamo za dan
republike!

Čestita delovnim ljudem, kolektivom,
poslovnim prijateljem in vsem nekda-
njim borcem, aktivistom in simpati-
zerjem NOV za DAN REPUBLIKE —
29. november

Trubarna
Trgovsko podjetje na veliko in malo
LJUBLJANA, TRUBARJEVA C. 29
Telefon 316 441, p. p. 473

Industrijski kombinat

KRANJ

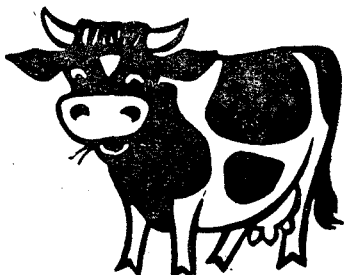
proizvaja:

vse vrste moških, ženskih in otroških čevljev.
Zastopani modeli so modni in praktični,
primerni za vsakega potrošnika.
Široki izbor obutve je cenjenim potrošnikom
na voljo v naših dobro založenih prodajal-
nah.

Za dan republike pristrčno čestitamo.

KMETIJSKA ZADRUGA
SELNICA ob Dravi

odkup in prodaja kmetijskih pridelkov
kooperacijsko sodelovanje z zasebnimi kmetovalci
živinorejski in pospeševalni odsek

Za dan republike čestitamo
vsem državljanom socialistične
federativne republike Jugosla-
vije.

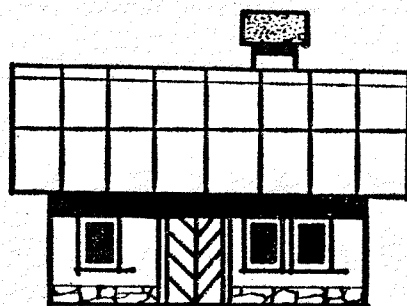
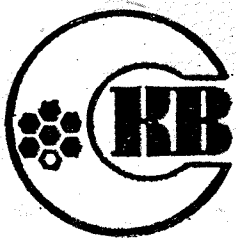

**SKUPŠČINA
OBČINE
MURSKA SOBOTA**

skupno z vsemi družbeno-političnimi orga-
nizacijami čestita za praznik

DAN REPUBLIKE — 29. NOVEMBER

vsem delovnim ljudem, delovnim kolektivom,
posebno pa borcem in aktivistom NOV.

Kapljice se zbirajo v potoke, potoki v mogočne reke... Tudi z dinarji je tako – zato varčujte!

Z denarjem, ki ga vlagate na hranilno knjižico, lahko uresničite mnogo želja. – Banka skrbi za varnost denarja, poleg tega pa daje lepe obresti.

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem pristrčno čestitamo za DAN REPUBLIKE

KREDITNA BANKA CELJE — PODRUŽNICA VELENJE

Steklarna »Boris Kidrič«

ROGAŠKA SLATINA

čestita vsem delovnim ljudem, poslovnim partnerjem in vsem državljanom naše domovine za srebrni jubilej — proglasitve republike — 29. november.

Naj živi socialistična federativna republika Jugoslavija — garancija enakopravnosti vseh naših narodov.

»PAPIROGRAFIKA«

trgovina s papirjem in grafičnimi potrebščinami na veliko

LJUBLJANA, Resljeva 30

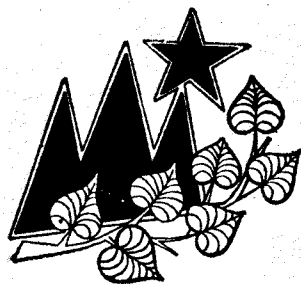
čestita delovnim ljudem in poslovnim partnerjem za 29. november — dan republike.

Trgovsko podjetje

JELŠA

s poslovalnico VERIGA
ŠMARJE pri Jelšah

čestita za dan republike in se priporoča za cenjeno naklonjenost vsem delovnim ljudem in občanom.

Brivsko-frizersko podjetje

LJUBLJANA, Trdinova 8

moško in damsko
frizerstvo

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem pristrčne čestitke za 25. jubilej republike.

Bogati asortiment damske jesenske konfekcije. Na oddelku damske konfekcije prodajamo ekskluzivne, visokomodne modele v omejenem številu.
V MODNI HIŠI razen damske tudi bogata izbira moške in otroške konfekcije in pletenin.

PRODAJNI SERVIS

modna hiša

LJUBLJANA — MARIBOR — OSIJEK

PECIVO

pekarna in slaščičarna

NOVA GORICA,
Delpinova 17

nudi potrošnikom na svojem območju vsak dan sveži kruh in pecivo.

Pristrčno čestitamo za DAN REPUBLIKE!

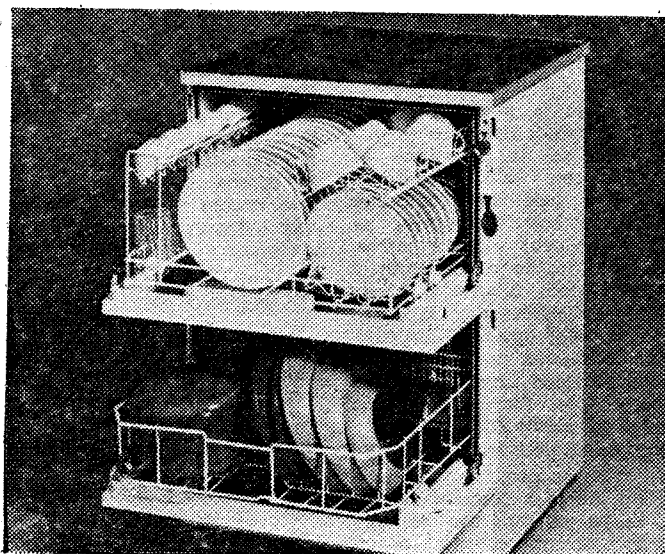
*Če gradite
pozrite na stroške!*

- PREDEN PRIČNETE GRADITI, OBIŠČITE TRGOVSKO PODJETJE »**GRAMEX**« Ljubljana, Kurilniška 10
● PREPRIČALI SE BOSTE, DA IMAMO NA ZALOGI BOGATO IZBIRO NAJRAZLIČNEJŠEGA GRADBENEGA MATERIALA.
● PRIPOROČAMO VAM NAKUP SANITARNE IN OBLOŽNE KERAMIKE IZ UVOZA PO KONKURENČNIH CENAH.
● OBIŠČITE NAŠA SKLADIŠČA V LJUBLJANI, NA LAVRICI IN VRHNIKI

Candy

BRAVA 8/4

Za družine od 4 - članov
Stroj za pomivanje posode -
najnovejša izvedba

ZASTOPSTVO INOZEMSKIH TOVARN IN KONSIGNACIJE

tehno union

LJUBLJANA, VOŠNJAKOVA 5

TELEFON komerc., uprava in računovodstvo
h. c. 320-855, skladišče 57-490, 57-498

STANOVANJSKO KOMUNALNO PODJETJE

Gornja Radgona

pozdravlja in čestita delovnim ljudem in poslovnim prijateljem za dan republike -
29. november

Cestno podjetje Maribor

IZTOKOVA 30

z vsemi svojimi obrati

čestita vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem
za dan republike

Vzdrževanje, rekonstrukcije in novogradnje cest I. II. in
III. reda.

odslej
kupujem
tudi živila
V NAMI

Vse blago v eni hiši!

Široko izbiro blaga v Nami že dobro poznate.
Za vas smo uredili tudi samopostrežno etažo, kjer
so na voljo: delikatese, meso in mesni izdelki, vse
vrste živil, sadje, zelenjava in velika izbira pijač.
Vabimo vas tudi v naš mini bar.

N nama

DARWIL

TRST, Piazza S. Antonio Nuovo 4/I; II

s p o r o č a

PRVIČ BODO VSE TRGOVINE ODPRTE V TRSTU NON-STOP

v soboto, 28. novembra in v ponedeljek, 30. novembra
ODPRTE V NEDELJO VES DOPOLDAN 29. novembra

»USLUGA BEŽIGRAD«

obratno podjetje

LJUBLJANA, Smoletova 16

čestita delovnim ljudem in
poslovnim prijateljem za
29. november — dan re-
publike.

PROJEKT BIRO GORICA

NOVA GORICA,

Delpinova 17

svojim strankam in poslov-
nim prijateljem čestita za
praznik republike in se pri-
poroča za nadaljnje sodelo-
vanje.

POMAGAJ SI SAM
IN **UNIOR**
TI BO POMAGAL

IZ KNJIGE POGOVORI S HITLERJEM

Po požigu Reichstaga

Tik pred začetkom druge svetovne vojne je prodrla v svet knjiga »Pogovori s Hitlerjem« (Gespräche mit Hitler), ki je izšla tudi v slovenskem jeziku, a je prišla le malokomu v roke. Njen avtor je HERMANN RAUSCHNIGG, ki je bil sprva Hitlerjev privrženec in nacistični voditelj v Gdansk, kasneje pa je nacionalsocializmu pokazal hrbet ter emigriral v Švico in nato v Anglijo. V navedenem delu je skušal razgaliti obraz nacionalsocializma, žal malce prepozno, da bi se vse človeštvo seznanilo z njegovim grozljivim opisom. (Op. ur.)

Kmalu po požaru Reichstaga je zahteval Hitler od mene poročilo o položaju v Gdansk. Kakor v Reichu naj bi bile tudi v Gdansk nove volitve. Forster me je spremljal. Preden so naju spustili v kancelarjevo pisarno, sva imela priložnost, da sva poslušala pogovore raznih nacističnih veličin. Göring, Frick, Himmler in nekaj gauleiterjev z zapada se je pogovarjalo pred Hitlerjevo pisarno. Göring je pripovedoval podrobnosti o požaru. V stranki so takrat še zelo čuvali skrivnost tega požara. Jaz sam sem bil trdno prepričan, da so zažgali komunisti ali pa vsaj ljudje, ki jih je plačala kominterna. Šele iz pogovora sem zvedel, da so uprizorili ta požig nacistični voditelji sami. Način, kako so govorili o tem dejanju, je bil kar čuden. Slišal sem zadovoljen smeh, cinične šale, bahanje. Göring je pravil, kako so njegovi »fantje« prišli po podzemeljskem hodniku iz predsedniške palače v Reichstag, kako malo časa so imeli in kako bi jih bili skoraj odkrili. Obžaloval je, da ni pogorela vsa »bajta«. V naglici niso mogli vsega dovolj temeljito opraviti. Göring, ki je največ govoril, je končal svoje poročilo z res pomembnimi besedami. »Nimam vesti. Moja vest se imenuje Adolf Hitler!«

Čudno je, da ta veliki zločin, čigar očete so naposled razkrili tudi v širokih krogih, ni med meščani izzval ostrejšo obsodbo. Mnogi so to »junaštvo« celo odobraval. In še bolj značilno je, da si je požigalec do nedavnega ohranil precej simpatij v tujini. Res je bil Göring zmerom v nasprotju s Hitlerjem. Toda v odločilnih težavah je bil zmerom poleg Hitlerja in za njim. On je dal zažgati Reichstag! On je prevzel nase tudi odgovornost za umore 30. junija 1934, kar je bil po njegovem mnenju Hitler preveč mehak in neodločen. In to je tudi razlika med Hitlerjem in Göringom: Hitler se mora zmerom dvigniti iz svojih dvomov in letargije, preden lahko kaj ukrene. Göring pa je amoralnost že prirojena.

Poklicali so naju k Hitlerju. Pogovor je bil kratek. Začel se je s položajem v Gdansk in s težav. Nim stališčem Adolfa Hitlerja v vladi. Toda Hitler je upal, da bo

vse težave odstranil. Očitil je Forsterju, da Gdansk ni držal koraka z Reichom. Najprej se je treba zadržati, vse drugo pa pride s potrebno brezobzirnostjo samo.

»Odsvetovali so mi, da bi sprejel kancelarsko mesto pod pogoji, ki jih je stavil stari gospod (Hindenburg). Kakor bi bil utegnil čakati, da me bo bog obdaril s tem mestom in mi izpolnil vsako željo!« Planil je izza pisalne mize in začel nemirno hoditi po sobi. »Vem, kaj sem storil! Odprl sem vrata. Zdaj je dolžnost stranke, da iz tega začetka ustvari novo zmago.«

V tisti dobi je bilo iz navidezne moči nacionalsocializma, ki je bila zelo omejena, treba šele ustvariti resnično oblast. »Reakcionarji mislijo, da so me priklenili na verigo. Nastavljali mi bodo pasti, kolikor jih bodo mogli. Toda mi bomo delali hitreje od njih. In mi ne poznamo obzirnosti. Nimam malomeščanskih pomislekov! Od vsakega izmed vas zahtevam, da postanemo vsi skupaj ena sama četa zarotnikov. Prevzeti sem moral nase obveznosti, ki so trde. Držal jih bom tako dolgo, dokler jih bom moral držati.«

Hitler je potem prešel na požar. Ali sva že videla Reichstag? Zanimala sva. »Le oglejta si to,« nama je rekel. »Po tem požaru se začneja nova doba svetovne zgodovine.« Dejal je, da bo zdaj lahko nastopil proti opoziciji. »Staro tetko Hugenberga in njegove tovariše (misli je meščanske nacionalne ministre v svoji prvi vladi) sem vznemiril in prestrašil. Pripisujejo mi, da sem zadevo sam pripravil. Mislijo, da sem sam neobdajal. Dobro je tako.«

Hitler se je norčeval iz težkih strokovnjaških govorov in ugovorov svojih tovarišev v ministru. Pravil je, kako se zabava, ko gleda njihovo ogorčenost. Oni mislijo, da so visoko nad njim. »Pravijo, da sem neizobražen, da sem barbar!«

»Da! Mi smo barbari! Hočemo biti. To je časten naslov. Mi smo tisti, ki hočemo pomladiti svet. Ta svet je pri koncu! Naša naloga je, da netimo nemire.« Hitler

se je izgubil v razblinjenem govoru o zgodovinski potrebi, da morajo v umirajoče civilizacije vdreti barbarske sile, da iztrgajo življenje iz splošnega zamačenja in gnilebe. Potem je začel govoriti o ravnanju s komunisti in socialnimi demokrati. »Ljudje so pričakovali, da jih bomo prijeli z rokami ali pa, da se bom zadovoljil z govori. Mi pa nismo v takšnem položaju, da bi se lahko ozirali na človekoljubne občutke. Tudi ne morem delati dolgotrajnih preiskav, ali je kdo dobrih misli in nedolžen. Otresti se moramo vseh sentimentalnih občutkov. Če bom kdaj vodil vojno, ne bom smel premišljevali o desetih milijonih mladih mož, ki jih bom poslal v smrt. Smešno je od mene zahtevati,« se je razburil Hitler, »da bom lovil samo resnične zločince med komunisti. To je strahopetna meščanska nedolžnost, ki si s sodnimi razpravami pere vest. Samo ena pravica je, življenjska pravica naroda. In svet je mogoče vladati samo s strahom.« Nisva več prišla do besede.

STRAH

Hitler naju je potem odpustil. Njegov pomočnik Brückner je prišel. Mutilo se je. Popoldne bi morali odpreti šolo nacističnih voditeljev v neki bivši socialno demokratiški šoli. Nadaljeval pa se je ta pogovor kasneje jeseni. Prišlo so pritožbe o mučenjih v koncentracijskih taboriščih. Spominjam se primera v Stettinu, kjer so v neki opuščeni ladjedelnici na strahoten način trpinčili ugledne meščane, med njimi tudi nekateri Žide. Zadeva je prišla Göringu na ušesa. Zdelo se mu je vredno, da jo preišče.

Takrat so se nacisti opravičevali s tem, da je v Nemčiji revolucija, ki pa se odigrava na zelo nekrvav in prizanesljiv način. Slučajno se pač včasih zgodi, da kdo v ravnanju s političnim nasprotnikom nekoliko pretirava. V resnici pa je šlo za nekaj čisto drugega. To, kar so uganjale enote SA in SS takrat in pozneje, se je dogajalo po čisto določenem načrtu. Nesocialne, dedno obremenjene osebnosti za nadzorovanje v koncentracijskih taboriščih so bile že vnaprej skrbno odbrane. O tem sem marsikaj zvedel. Nalšač so izbrali notorične pijance in zločince iz vojaških oddelkov stranke in sestavili iz njih posebne odrede za vodstva taborišč.

Slučajno sem bil navzoč, ko so Hitlerja opozorili na dogodke v Stettinu in drugih krajih. Značilno je, da se ni Hitler prav nič razburil nad grozotnimi dejanji svojih ljudi. Bolj se je razjezil nad tistimi, ki so ga opozorili na take »smešne« dogodke.

Takrat sem prvič slišal Hitlerja kričati in besneti. Obnašal se je kakor neizobražen kmet. Drl se je, razbijal s peto po tleh, butal s pestmi po mizi in stenah. Pena se mu je pokazala na ustih, globoko je sopesl in nazadnje je izdaval iz sebe: »Ne maram tega! Vsi stran! Vsi stran! Izdajalci!« Kar strahotno ga je bilo gledati. Lase je imel razkuštrane, buljil je z očmi, obraz je imel spačen in rdeč je bil kakor puran. Bal sem se, da ga ne bi zadela kap.

Iznanada pa je bilo vsega konec. Šel je po sobi. Pretegnil se je, popravi si je lase, plašno, nezavestno se je ozrl in pozorno naju je pogledal. Zdelo se mi je, da hoče videti, ali se mu kdo ne smeje. In priznati moram, da me je od nervoznosti res dražilo na smeh.

»Smešno!« je začel Hitler s hripavim glasom. »Ali ste že kdaj videli, kako se natepe množica, če se dva človeka javno na cesti točeta? Okrutnost je ljudem vseč. Okrutnost in surova sila. Tudi ženskam in otrokom je vseč. Ljudje potrebujejo zdravilnega strahu. Hočejo se nečesa bati. Hočejo, da jim vlijemo tesnobo, hočejo se v strahu komu podvreči. Kaj gobeždate potem o okrutnosti in se razburjate zaradi muk?

Množica to hoče. Nečesa potrebuje, da jo je groza!«

Potem je nadaljeval: »Prepovedujem, da bi se kaj zgodilo. Zaradi mene naj le kaznujejo nekaj ljudi, da se bodo ti nemško-nacionalni osli pomirili. Ne maram pa, da bi napravili iz koncentracijskih taborišč hotele. Nasilje je najučinkovitejše politično sredstvo. Ne bom ga opustil, ker se nad njim zgražajo meščanski cimeravci. Moja dolžnost je, da uporabim vsako sredstvo, ki more vzgojiti nemški narod k trdnosti in ga pripraviti na vojno.«

Hitler se je spet razburil. »Tudi v vojni ne bo nič drugače. Najokrutnejše vojskovanje je najmilejše. S presenetljivo uporabo vseh sredstev bom razširil strah. Vse je odvisno od nenadnega, strašnega, smrtnega strahu. Zakaj bi ravnal s svojimi političnimi nasprotniki drugače? Te tako imenovane grozote mi prihranijo stotisoče posameznih postopkov proti upornikom in nezadovoljnim. Vsakdo si bo premislil nastopiti proti nam, če bo vedel, kaj ga v taborišču čaka.«

Nihče si ni upal kaj vprašati. »O teh rečeh ne maram več slišati. Vaša skrb naj bo, da se ne bo več zbiral material o 'prestopkih'. S temi smešnimi malenkostmi si ne moram obteževati dela. Kdor je takšna šleva, da ga boli, če kdo zraven njega trpi, naj gre k usmiljenkam, ne pa v mojo stranko.«

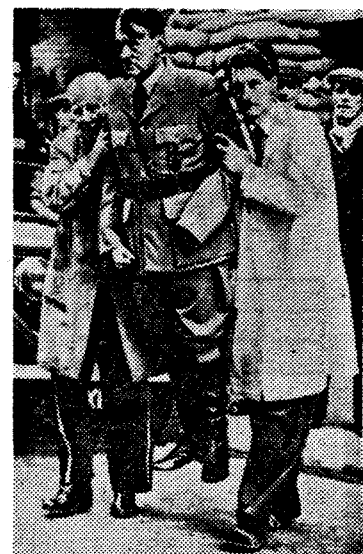
OBOGATITE SE!

Hitler pa je dobro vedel, da človek ne more živeti samo od sovraštva in maščevanja. Ta mož, ki je zavestno izrabljaj najslabše nagone človeka, je dobro poznal slabosti in pohlep svojih ljudi.

»Počakajte z ženitvijo, da pridem na oblast,« je Hitler svetoval svojim sodelavcem, ki so se hoteli vdati udobnemu družinskemu življenju. »Zasedati je treba položaje!« To je bilo Hitlerjevo geslo kmalu po prevzemu oblasti. »Vse pritegniti k sebi, kar se le da doseči — to je bilo osnovno pravilo, ki so ga vsi držali. Veselite se življenja, dokler še lučka gorja, je hripavo prepeval pijanec dr. Ley, vodja delovne fronte. »Uživajte in bogatite se, je prihajal ukaz z vrha.

»Ne bomo kvarili igre! Da se iz dimnika kadi, je treba kuriti,« so šepetali na hodnikih pred Hitlerjevo pisarno. »Ustvariti si moramo položaje!« To je bila parola prvih tednov in mesecev po Hitlerjevem prihodu na oblast. »Svojim ljudem ne gledam na prste,« se je nekoč izrazil Hitler pri kosilu. »Delajte, kar hočete, toda pazite, da vas ne ujamejo!« Hitler je sam gnal svoje ljudi k jaslim. In tega si niso dali dvakrat reči. Takrat sem slišal značilne besede o »načrti korupcije«. Res je bila pripravljena ta korupcija po načrtu. Nekateri ljudje so zaradi tega upali, da bo nacionalsocializem kmalu propadel. Hitler pa je vedel, da mora svojim ljudem nekaj nuditi. Namesto prave revolucije jim je dal vsaj koristiti takšne revolucije: prosto pot za tiste, ki so imeli dovolj dolge prste.

Res ni originalno, da reče revolucija svojim otrokom: »Obogatite se!«, toda tu se je to zgodilo s tako nesramno hitrostjo, da je človek izgubil sapo, če je opazoval samo to hitrost. Ena, dve, tri, štiri vile, posestva na deželi, palače, biserne ogrlice, starinske dragocenosti, drage preproge, slike, tučati avtomobilov, šampanjec, kmetiška posestva, tovarne! Od kod je le prišel denar? Ali niso bili ti ljudje siromašni? Ali niso imeli čez glavo dolgovi? Dobili so po tri, šest, dvanaest služb naenkrat, pa še katero povrh. Mesta vseh vrst... Postali so nadzorni svetniki. Tekle so divdende, posojila, nagrade. Vsi so se trudili, da bi bili uslužni. Vsaka banka, vsako trgovsko podjetje je potrebovalo višjo glavo iz stranke za svojo varnost. Führer pa se je odpovedal kanclerski plači. Z dobrim zgledom je šel

Zverina Adolf Hitler le še kot voščena lutka v znanem londonskem muzeju Madame Tussand

naprej... Sicer pa ničesar ni potreboval. Čez noč je postal najbogatejši založnik sveta. Milijonar, najbolj čitan pisatelj, čeprav na ukaz. Lahko si je dovolil to, da je tožil nad Göringom in njegovim razuzdanim življenjem. Demonstrativno, za pomirjenje nekaterih ljudi. Da je Hitler zelo žalosten zaradi Göringovega življenja, mi je takrat dejal Forster. »Neizprosno se moramo držati svoje obljube, da ne bo nihče izmed nas imel nad tisoč mark na mesec.« Forster je lahko govoril tako. Najmanj pet služb je imel. Zaslužil pa je do dvanaest tisočakov na mesec. Kmalu je bil lastnik dveh, treh hiš v Gdansk. Dve leti prej pa je prišel praznih rok v mesto.

V Berlinu ni bilo nič drugače. Za 90.000 mark si je dal novi državni tajnik na državne stroške opremiti stanovanje, kakor mi je potožil neki višji uradnik v finančnem ministru. Göring si je dal kopalnico v enem svojih številnih uradnih stanovaj obložiti z zlatimi ploščicami. Hitler je tožnim uradnikom naročil, naj plačujejo novopečenim državnim upraviteljem vsote, ki jih dotlej nemško uradništvo ni bilo vajeno...

Hitler se je na svoj način izrazil o tem razvoju. Da mu lastni ljudje še ne ležejo čez glavo. Nekdo je pred njim tožil, da se zaman trudi z neupravičenimi korupcijskimi procesi proti prejšnjim mogotčikom in njihovim tovarišem, medtem ko si njegovi lastni ljudje polnijo žep. »Jaz pa sem temu tepcu odgovoril, da moram izpolniti upravičene želje svojih tovarišev po odškodnini za nečloveška leta njihovega boja. Vprašal sem ga, ali bi mu bilo ljubše, če bi člane SA spustil na cesto. Sicer pa tudi to še lahko storim. Meni je vseeno. In za vse bi bilo bolj zdravo, če bi nekaj tednov tekla kri. Hitro je umolknil s svojimi bedastimi očitki,« se je nasmešnil Hitler. »Potrebno je, da ljudi včasih nekoliko prestrašim. To sem dolžan svojim tovarišem v stranki. Pravico imajo do udobja. Saj so se naposled borili tudi za to, da zlezejo iz svojega blata. Smešno bi bilo, če bi tega ne bi mogel javno reči. Moja tovariška dolžnost je, da bo vsak izmed njih lahko živel. Moji stari borci so si to zaslužili. Če bomo Nemčijo dvignili, smemo misliti tudi nase. Ni se nam treba držati meščanskih predsodkov o časti in ugledu.«

Hitler se je začel razburjati in kričati: »Ali naj tem gospodom potegnemo voz iz blata, potem pa nas bodo spet praznih rok poslali domov? To bi jim prijal! Kako naj utrdim svojo moč, če ne bom dal zasesti vseh važnih mest? Gospodje naj bodo zadovoljni, da jih ne postrelim, kakor so delali v Rusiji!«

To je bila torej načrtno dovoljena korupcija. Hitler pa je pri tem mislil še na nekaj drugega. Vedel je, da nič ne družijo ljudi bolj kakor skupni prestopki. Pozneje sem zvedel, kako so si hoteli nekateri voditelji pridobiti nezanesljive tovariše s tem, da so zahtevali od njih kaznivih dejanj v korist stranke. Potem so jih imeli v rokah. Isti uspeh, le na lepši način, so dosegli z udeležbo pri službah. Nihče ni bil potem več sam svoj gospodar. To je bil zaželeni uspeh gesla: »Obogatite se!«

DREST
POHISTVO

dnevna soba

CLAUDIA

cerknica
jugoslavija
telefon 79-080
telex 31-167

Več kot nerazumljivo

Nadaljevanje z 9. strani

klopek nekaj manj hlač kakor jaz. Začutil je, da se me najbrž ne bo kar tako rešil in da me ganljiva pesmica o šolah, šolah in fakulteti le ne zadene preveč v živo, zato se je na koncu le moral sprijazniti z mojo pripombo, da je verjetno, kar se tiče šole, nase pozabil. Obrnil je besedo. Nekaj časa sem ga še poslušal. Kakor da je našel salomonsko rešitev, je na koncu povedal, da bi bilo najbolje in edina možna rešitev, če si sam pri kakšnem podjetju ali ustanovi poiščem službo in mu potem javim, da bo lahko zaželel, da imam zaposlitev. Na koncu je še pripomnil, da zame ne bo težko, ker poznam dosti vodilnih ljudi...

MI NISMO KRIVI...

Na tista vrata, kjer je delovala komisija, nisem več potrkal. Kar hitro in jasno sem spoznal, da je bila komisija ustanovljena iz čisto formalnih razlogov in le zaradi tega, da bi nam še enkrat dokazali, kako je bilo v resnici »vse pripravljeno« in da je kakršnokoli upiranje, ko zapuščamo aktivno službo v armadi, nepotrebno. Doživel pa sem še eno razočaranje. Še enkrat sem potrkal. Tokrat se na višja vrata v naši republiki. Tudi tega tovariša sem nadvse dobro poznal in seveda tudi on mene. Tudi on me je zelo prijazno sprejel. Prav tako z radostnim nasmehom in polnim razumevanjem, da pri svojih letih ne morem biti brez dela. Med pogovorom je nekočkrat povedal, da ne ve, kaj bi storil, če bi moral pri teh letih v pokoj, in da bi najbrž prišel od pamet, če bi ga to doletelo. »Nič si ne beli glave! Prav gotovo bomo našli zate kakšno pametno službo,« je odkrito in odločno povedal. Še trikrat sva se dobila. Pogovor je potekal vsakič nekako tako kot prvič, ali to je bilo vse. Po teh obiskih mi je marsikatera stvar postala bolj jasna.

To, kar je napisano v gornjih vrstah, sem moral omeniti, da se vidi, koliko so se družbeni organi potrudili za zaposlitev upokojenih oficirjev. Nikdar in nikjer nisem postavljaj zahteve za kakšno direktorsko ali po položaju podobno mesto. Toliko sem že pаметen in stvaren, ker vem, da morajo take položaje zasedati strokovno usposobljeni in izkušeni ljudje. Zraven pa lahko zatrdim, da podjetja, kjer bi mi zaupali odgovoren položaj, ne bi zavozil, kot ga je marsikdo in se mu zaradi tega ni nič zgodilo, da je še vedno spoštovan in družbi »potreben« državljani. To je bilo tako in nič drugače. Kako zaboji človeka, ko mora zaradi svoje prisilne upokojitve požreti marsikakšno grenko na ta račun. Ali je morda malo primerov, da predvsem mlajši ljudje zaradi nevednosti usekajo po nas z besedo: »Glej ga, tako mlad in zdrav, pa upokojen, in še kakšno pokojnino ima! Prav nič čudno ni, če naš gospodarstvo drsi navzdol.« Zares smo v zavidi vsem položaju.

Na silo in proti svoji volji odtrgani od dela, in to v tisti starosti, ko bi po svojih življenjskih izkušnjah in zrelosti družbi največ dali. Kriv si, da tavaš brez dela in sam ne veš, kako bi si skrajšal dan, ki ti zjutraj poka skozi okno v stanovanje. Zdrav in sposoben vlečeš denar iz socialne blagajne, čeprav je tonaš upokojenski denar, saj smo ga dolga leta tam nalagali. Če so ga strokovnjaki socialnega zavarovanja ali pa kdo drug zapravljali za druge stvari, nismo mi prav nič krivi. Ali morda kdo misli, da nam je lahko, če preberemo v časopisih ali slišimo iz virov kakšnih drugih javnih informacij, da so spet morali do kraja pomesti v tej ali oni blagajni, da so lahko izplačali pokojnine, ki z vsakim letom kopnijo kot sneg na pomladnem soncu?!

Dobro je znano, koliko je med upokojenimi oficirji mladih in zdravih z nepreskrbljenimi otroki in nezaposlenimi ženami, ki prav zaradi takega položaja hočeš nočeš morajo poprijeti za vsako delo. Ali je malo oficirjev majorjev in podpolkovnikov, ki so poveljevali bataljonom med revolucijo in preden so zapustili aktivno službo, polkom, danes pa so vratarji, kurirji, skladiščniki, prodajalci srečk in na tem sličnih poslih?

PODPOLKOVNIK — VRATAR V PODJETJU...

S solzami v očeh mi je pripovedoval podpolkovnik, ki je vratar v nekem podjetju, kakšna poniževanja mora požirati dan za dnem ob prinašanju malic in drobnih zasebnih uslugah, ko mu nekateri, ker vedo, kaj je bil, še s posebnim veseljem ukazujejo, on pa se mora uklanjati ljudem s posli, ki jih navadno opravljajo nedorasli fantiči. Drug podpolkovnik, nekdanji komandant vojnega odseka, sedaj kurir v podjetju, star 48 let, med vojno dvakrat ranjen v nogo, sedaj pa se mora kot šolarček poditi sem in tja po mestu. Še drug podpolkovnik prodaja srečke. V mrzlih dneh cepeta v mrazu, zavrt v oguljeno bundo, in kadar se mu približa kakšen znan obraz, ki je nekdanji v njegovi enoti služil svoj kadroviski rok ali pa mu je bil sicer podrejen, se kot otrok skriva za debel steber, da ga ne bi prepoznali in s tem odkrili, kakšno delovno mesto zaseda v naši družbi. Ali pa podpolkovnik, nekdanji komandant vojaške garnizije, ki dela sedaj pri zasebnem obrtniku, koplje vodovodne jarke in čisti dvorišče...

GESLO »ZNAJDI SE« SE NAM UPIRA.

Lahko bi navedel veliko veliko takih primerov, ki nam marsikaj razkrijejo. Če pomisli človek malo globlje, potem mu res ni težko priti do sramotnega razodetja, v kaj silimo te ljudi, ki so danes v opisanem položaju brez najmanjše svoje krivde, v tako stanje pa so bili prisiljeni samo zaradi tega, ker so disciplinirano ubogali ukaz svojih nadrejenih. Ali je

morda malo primerov, ko naši upokojeni oficirji odhajajo na delo v Zahodni Nemčijo, kjer se morajo lotiti vsakega dela? Ali ni huda in strahotna odločitev, da se morajo zateči po kruh k tistemu, ki so ga s svojo lastno krvjo prepodili s svoje zemlje? Morda bo kdo dejal, da so sami krivi, ker so trdi in neokretni ter se ne znajdejo. Tudi v tem je nekaj resnice. Pri nas je zadnje čase rabo gesla »znajdi se« vedno bolj priljubljena. To geslo in njegova uporaba v vsakdanjem življenju pa se upirata tem ljudem, ki so vedno delali pošteno in ne znajo pa tudi nočeno krmari v motnih vodah iz čisto preprostega razloga, ker so bili tako vzgojeni in so vedno igrali z odprtimi kartami. Nič ni čudno, če se zaradi takega položaja nekateri zatekajo v gostilno in v pijači utapljajo razočaranost. Potem pa tisti, ki mi niso hoteli o pravem času priskočiti na pomoč, kažejo s prstom nanj, češ glej ga pijanca, saj mu ne moreš zaupati nobenega dela. Je pač tako, daraje odkrivamo in kažemo na posledice, pred vzroki pa sramežljivo zamižimo.

Ne bi rad, da bi me kdo napačno razumel, da podcenjujem delovna mesta, kakor so zgoraj navedena. Ravno nasprotno. Vsako delo, pa naj bo kakršnokoli, ima svojo družbeno vrednost. Ali kdo in zakaj ga opravlja in kakšen človek je to, pa vendar ni vseeno. Dosti ljudi je v naši družbi, ki so ob zaupanem jim delu marsi-

V spomin Francu Krenu

Drganja sela ležijo nekako v sredi območja, ki ga na eni strani omejuje Krka, na drugi strani železnica Novo mesto—Semič in na tretji Rog. Vasica leži sredi gozdov, nedaleč je hrib Ljuban. Tod mimo je vodila ena izmed važnih partizanskih poti. Po njej so hodile brigade, terenci in patrolje zlasti potem ko je postala pot čez Brezovo reber in mimo Soteske zaradi belogardističnih zased nevarna. Mimo Drganjih sel si prišel z Roga do Krke, nato pa mimo Prečne in Kamenc na Trebelno, kjer je bilo središče osvobojenega ozemlja severno od železnice Novo mesto—Ljubljana. Kasneje, v zimi 1944 na 1945, pa so bila Drganja sela oporišče naše vojske tik za bojno črto, ki je potekala ob Krki.

Celotno območje okoli Dolenjskih Toplic je bilo osvobojeno že spomladi 1942 in je tako tudi ostalo razen kratkih presledkov ob roški in med nemško ofenzivo. Tam ni bilo bele garde, podobno kot v Beli krajini so bili ljudje vso vojno na strani partizanov.

Eden izmed tistih, na katere se je tik pred vojno naslanjala politika naše partije glede kmetov, je bil tudi pokojni Franc Kren z Drganjih sel. Pol kmet, pol delavec je že zelo zgodaj spoznal, kaj prinaša kapitalistični družbeni red. Bil je za tiste čase razgledan veliko bolj kot mnogi drugi nje mu enaki, med sovaščani in daleč po okolici je užival ugled skrbnega družinskega očeta, poštenjaka in garača. Zaradi tega je imel mnogo prijateljev, ki so ga spoštovali in ga spravevali za nasvete.

Zaradi tega se je partija obrnila nanj, ko je začela iskati med kmeti svoje zaupnike in somišljenike. Kasnejši dogodki so pokazali, da se je obrnila na pravega človeka. Da so bila Drganja sela z okolico tako enotna v boju za svobodo, je v marsičem prav Krenova zasluga.

Ko se je začelo osvobodilno gibanje, je postal Kren njegov aktivist. Kaj kmalu mu je pri delu pomagala vsa družina. Imel je šest hčera, starejše so postale članice mladinske organizacije, mlajše pa so sodelovale pri pionirjih. Skratka, le redke partizani, ki je kdaj prišel skozi Drganja sela, se ni ustavil pri Krenovih, prijazni hiši na lepi trati sredi vasi. Tam se je vedno kaj našlo za pod zob, tam si vedno dobil najbolj tehtne napotke za pot v

kje pokazali, da zanj niso sposobni ali primerni ali pa so s svojim delom prizadejali družbi veliko škodo zaradi neznanja, nedelavnosti ali kakšnih drugih škodljivskih razlogov, zato bi bilo nujno, da jim onemogočimo nadaljnje povzročanje škode in jih nadomestimo z delavoljnimi poštenimi delavci.

Ali morda s takim odnosom do zaposlovanja mlajših, za delo sposobnih upokojencev ne delamo tudi naši armadi medvedje usluge in je ne spravljamo v dokaj čuden, da ne rečem dvomljiv in smešen položaj? Saj s tem njen aktivni kader uvrščamo med nekakšne manj sposobne ljudi, čeprav še zdaleč ni tako. Kdor stvari pozna malo bolje in je živ in delal z njimi, lahko potrdi, da je ravno narobe prav. Nikjer niso delovne navade pa red, točnost in natančnost tako dosledno izbrušeni kot ravno v armadi. To bi morale biti vrline vsakega delovnega človeka, s čimer se pa v službah zunaj nje prav gotovo ne moremo pohvaliti.

Tega sestavka nisem napisal toliko zaradi sebe, da ne bi kdo rekel, kako ne vem kaj početi brez dela, temveč zaradi nas vseh, ker poznam tistiko, ki nastaja zaradi večletnega ravnodušnega odnosa do opisanih vprašanj, malo bolje kot tisti, ki so poklicani, da te probleme rešujejo in vendar enkrat že rešijo.

Skraini čas je, da odgovorni družbeni dejavniki resno razmislijo o teh vprašanjih in se jih na vseh ravneh dejansko lotijo. Obljub in čakanja je več kot preveč.

KAREL LESKOVEC

to ali ono smer, tam si vedno našel zvezo, če si jo izgubil.

Taljo je Krenova hiša kaj kmalu zaslovela po vsej Dolenjski. Kajpak so zanj vedeli tudi sovražniki. Zato se je Kren začel skrivati. Zdaj se je še bolj posvetil delu za osvoboditev, hiša pa je postala javno shajališče naših ljudi.

V zadnjem vojnem letu, ko se je začelo spet razmahnilo v novomeški okolici domobranstvo, pa je za Krena kot enega izmed vodilnih postalo na domačem območju nevzdržno. Tako vneto so ga zasledovali kot mačkoka, zato se je moral umakniti. Kot petdesetletnik je postal borec naše vojske. Zaradi velikih političnih izkušenj in aktivistične prakse je kaj kmalu tudi v vojski postal politični delavec. Medtem so domobranci večkrat vdrl v domačo hišo, streljali po sobah in grozili ženi in otrokom.

Po vojni je bil še nekaj časa v službi, potem pa se je vrnil na svojo zemljo. Vse do svoje smrti je ostal to kar je bil prepelj, spoštovan človek in ugleden družbenopolitični delavec. Vrsto let je bil vnet lovec, veliko je naredil za napredek lovstva. Zdravje ga je še kar nekam služilo kljub poznemu letom, čeprav je v življenju živel sila skromno in naporno delal. Bil je pač eden tistih slovenskih mož, ki jim pravimo »korenine« zaradi trdega zdravja, šega vesti in življenjske modrosti.

S Francem Korenom je odšel v grob del naše zgodovine, človek, ki bi zaslužil, da bi o njem napisali knjigo ali posneli film kot o značilnem predstavniku zavednih kmečkih ljudi v naši revoluciji.

MP

Dobro je če veste...

MARKOS — ZIVI. Človek, ki je poveljeval grški partizanski vojski in ki so ga razglasili za mrtvega, ko se je končala grška državljanska vojna, legendarni grški junak Markos Vafijades — živi v nekem majhnem kraju na Uralu. To je pred nekaj tedni povedal grški komunist Teodorakis. Tako je omenjeni skladatelj doživel, o čemer je vse življenje sanjal — pravi sam — srečal je pri ljudstvu povečevanega grškega junaka Markosa. Ob srečanju v Moskvi je Teodorakis ugovarjal, da je Markos, ki živi že 22 let kot upokojenec v ZSSR, videti izredno čil in zdrav.

ISTRAN BERNARDIČ JE SODELOVAL PRI ATENTATU NA — HITLERJA. Po desetdnevnem bivanju v Istri in Slovenskem primorju je odpotoval iz Kopra znani avstrijski publicist Josef Toch, ki je že vdrugič zbiral pri nas podatke za svoje delo o atentatu na Hitlerja 20. julija 1944. I., ki ga je pripravilo nekaj višjih oficirjev tretjega reicha. Toch je bil namreč na osnovi zbranih podatkov ugotovil, da je bil eden glavnih zarotnikov Robert Bernardič, čigar ded in oče sta se rodila v Kopru ter nekaj let živela v Poreču in Pulju. Toch trdi, da je bil polkovnik Robert Bernardič, ki je zaradi neuspelega atentata tragično končal svojo kariero, sin skromne in preproste istrske družine. Njegov ded Peter in oče Nikolaj Bernardič sta na začetku tega stoletja nekaj let delala v puljski ladjedelnici »Ulanik«. 1907. leta so Nikolaja Bernardiča prenesli iz Pulja v Innsbruck, kjer se mu je 1908. rodil sin Robert, nesojeni atentator na nemškega fuderja. Osmega avgusta, ko je Robert Bernardič dopolnil natančno 36 let, je bil obesen hkrati s drugimi nemškimi visokimi oficirji, ki so bili obtoženi, da so skušali ubiti fuderja.

V VASI TRSTENO PRI DUBROVNIKU RASTETA DVE VELIKANSKI PLATANI, stari več ko 800 let. Na začetku XIII. stoletja so darovali trije bratje mornarji vasi Trsteno tri sadike platan, ki so jih bili pripeljali iz neke daljne dežele. 1520. l. so uredili okrog platan park precejšen park, konec XVIII. stoletja pa so morali eno platano odstraniti, ker so prav tam zgradili cesto. Drugi dve platani sta ostali in se lepo razvijali. Danes sta pravi orjakinji. Pod eno platano je nekaj vodnjakov (izvirne vode) »najboljšo vodo na vsem Jadranu«, pod drugo pa so postavili kavarne, bare, prodajalne, delavnice, kratko in malo pravo pravico — čaršijo. Platan sta največja zanimivost za vse turiste.

PRIJATELJ PTIC. Roberta Schlegla, 16-letnega gimnazialca iz Monakovega v Zahodni Nemčiji, štejejo vsi, ki ga poznajo, za prav posebnega živinozdravnika, pa čeprav še vedno guli hlače v šolski klopi neke srednje šole. Ta fante je v hiši svojih staršev uredil pravo pravcato zdravilišče za ptice, v katerem se zdravijo sove, sokoli, kanarčki, papagajčki, golobje itd. Prijatelji in ljubitelji ptic iz bavarskih krajev okrog Münchna ga neprenehoma kličejo po telefonu: »Doktor, kaj naj napravim...« Samo lani se je v Robertovem »sanatoriju« zdravilo 117 ptic. Vse te ptice so se, po strokovni negi, žive in zdrave vrnile k svojim lastnikom. Robert žrtvuje ves svoj prosti čas in vso svojo žepnino za svoje bolne operjene prijatelje, pomagata pa mu tudi mati Matilda in oče Elmar, poštni uslužbenec. Samo v primeru, ko je potrebna kakšna težja operacija, zaprosi Robert za pomoč svojega sosedu, živinozdravnika. V vseh drugih primerih pa se mladi »ptičji doktor« kar sam prav dobro znajde. »Kakor hitro jamejo ptice padati ter se s slastjo lotijo jedi, vem, da so ozdravele, ter jih vrnem lastnikom ali spustim na svobodo,« je dejal častnikarjem ta mladi samorastniški strokovnjak.

MOLJI SPODRIVAJO — MOLJE. V cesarstvu, kjer so stoletja vladali molji, ki žo obleke, se je — sodijo žukoslovci — zgodil čudež. Tem žuželkam močno podobni, toda precej manjši in drobnejši molji, ki unicujejo preproge, so spodrinili svoje večje sorodnike. V Zahodni Nemčiji in Veliki Britaniji so te drobne žuželke letos povzročile dvakrat večjo škodo kot molji, ki napadajo krzno in obleko. Vsa zadeva je še neprimerno nevarnejša, ker se ti drobni molji ne zadovoljujejo samo z volnenim blagom, marveč se lotevajo tudi sintetičnih vlaken, celo takšnih, s katerimi so izolirani telefonski in električni vodi.

Komunalno podjetje DOMŽALE

s svojimi storitvenimi obrati priporoča kvalitetne komunalne usluge

Za dan republike pristrčno čestitamo vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem.

Dom VVI v Strunjanu bo treba povečati

Problematika doma VVI v Strunjanu je bila pravzaprav edina točka seje komisije vojaških vojn invalidov pri republiškem odboru ZZB NOV. Seji, ki jo je vodil Ivan Jenko, so prisostvovali tudi člani upravnega odbora doma.

Stvarna in temeljita razprava tako o poročilu o oddihu in zdravljenju VVI v Strunjanu v letu 1970, kakor tudi o programu razvoja doma v Strunjanu, je pokazala, da je še mnogo zadev, vprašanj pa tudi problemov, ki ovirajo normalno poslovanje in nadaljnji razvoj doma. Doslej doseženi uspehi so sicer kar lepi, toda odpraviti bo treba še precej pomanjkljivosti in napak ter povečati kapacitete in urediti še to in ono, da bo dom v celoti ustrezal tistemu namenu, za katerega je bil zgrajen.

Po daljši razpravi o vsem tem so sprejeli program razvoja doma v Strunjanu. V njem so predvidena povečanja kapacitet in izpolnitve doma in to:

Zgradili naj bi pokrit bazen s toplo morsko vodo in z ustreznimi prostori za fizioterapijo, dalje savno, klubske prostore ter manjšo telovadnico, pa tudi prostore za namizni tenis in kegljišče.

Povečali naj bi posteljno kapaciteto doma za 60 ležišč z zgraditvijo enega ali dveh novih objektov in novih prostorov za recepcijo.

Zgradili naj bi mali golf ter

primeren prostor za odbojko in tenis.

V programu je rečeno tudi, da bo treba zgraditi še manjši stanovanjski objekt za sezonske delavce doma ter zagotoviti varen dostop invalidov do kopališča.

V. M.

Razprava o varstvu borcev in invalidov

Na svoji zadnji seji je komisija Skupščine SR Slovenije za vprašanja borcev NOV obravnavala osnutek zakona o republiških priznavalnih. Zakonski osnutek uveljavlja tista načela, ki jih je sprejela komisija in s katerimi je soglašal tudi odbor Zveze združenj borcev NOV Slovenije. Priznavalnina je po osnutku opredeljena kot socialna kategorija in se bi podeljevala v načelu zaslužnim občanom; najnižja naj bi znašala 200, najvišja pa 800 novih dinarjev na mesec.

Skupščinska komisija za vprašanja borcev NOV je razpravljala tudi o predlogu proračunskih izdatkov za varstvo vojaških vojn invalidov in borcev NOV za leto 1971. Po tem predlogu naj bi izdatki za to varstvo v prihodnjem letu znašali 137.693.000 novih dinarjev, kar pomeni v primerjavi s predvideno porabo v letu 1970 povečanje za 25,1 odstotka. Predlog proračunskih izdatkov se nanaša le na pravice, ki jih borcev in invalidom priznava zakon.

Z mnogimi ugotovitvami je komisija sprejela tudi izčrpano informacijo o republiškem dodatku zaposlenim udeležencem NOV. Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo predvideva, da bo osnova za določanje borčevskega dodatka v letu 1971 nekaj več kot 1500 novih dinarjev; pri tej osnovi se bo število udeležencev v letu 1971 povečalo za okrog 1100. Sekretariat je tudi poročal, da so njegovi sodelavci obiskali 12 večjih gospodarskih organizacij v Sloveniji in ugotovili, da v veliki večini primerov osebni dohodki vseh zaposlenih prekoračujejo znesek zveznega in republiškega dodatka za borce NOV.

Zanimiva razprava se je razvila tudi o poročilu o vojaških upokojencih, ki ga je pripravil republiški odbor Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije. Poročilo je zveza dodala tudi niz tehtnih predlogov za ureditev položaja upokojenih vojaških starešin. Poročilo je komisija sklenila posredovati izvršnemu svetu in komisiji za vprašanja borcev zvezne skupščine.

žč.

Opozorilo vsem nekdanjim internirancem v taborišču Natzweiler-Struthof

Ob 25-letnici osvoboditve iz nacističnih koncentracijskih taborišč je Mednarodni komite bivših internirancev in deportirancev v Parizu izdal posebne spominske značke. Kako izgledajo, lahko vidite v 29. številki »TV 15«, ki je izšla 15. julija 1970.

Dobili smo take značke za internirance iz nekdanjega koncentracijskega taborišča Natzweiler — Struthof. Mnogi od njih so jih že dvignili. Ostale pa so še značke tistih, ki ne vedo, da jih lahko dobijo, a predvsem tistih, ki so jih pomrli. Zato opozarjamo njihove svojece, da oni lahko dvignejo te značke, če pa gre za socialno šibke ljudi, naj bi značke odkupili občinski odbori ZZB ali krajevne ZB. Kjer pa ne živi nihče od svojcev, naj bi organizacije odkupile značke in jih oddale v Muzej ljudske revolucije.

Vsaka značka stane 30 din, dvignete pa jih lahko pri komisiji za biveše zapornike internancev in konfinirancev pri republiškem odboru ZZB NOV v Ljubljani, Beethovnova 10, 1. nadstropje soba štev. 15 v torkih sredah, četrkih in petkih, od 8. do 12. ure.

Priobčujemo spise še ne dvignjenih značk:

Abram Dušan, Adleršič, Albert Anton, Arko Bogomil, Avbelj, Bahum Jože, Barbarovič Peter, Benčič Vinko, Berhomovič S., Bezeljak Janez, Bezalaj Janez, Bežan Miro, Bonča, Božič, Brence Franc, Brumen, Brumskele Matija, Čič Franc, Colnar, Čudrič, Campa Jože, Černič Stane, Dermota Milan, Deržak, Divjak Bogdan, Dolinar, Duganija, Filipič Anton, Fink Karel, Florjančič Luce, Fortuna Ivan, Gancner Franc, Gams Ivan, Gartner Franc, Grazišič Lev, Gliha Maks, Goloz, Grčar Jože, Grčar Stane, Gregorin Alojz, Grčelj, Hrovat, Helmič Dušan, Ivanov Mihael, Indihar Alojz, Jakšič Drago, Jamšek Marjan, Jeraj Ciril, Jerančič Franc, Jeršin Tone, Jevc Andrej, Jevselnik, Kastelic Karel, Kavčič Zvone, Kenk Avgust, Kervišar Janez, Keršič Franc, Kink Franc, Klavs Janez, Korosec Jože, Košir Franc, Kovač Jože, Kovačič, Kranjc Marjan, Kranjc Mirko, Kržnar Mirko, Kumše Anton, Kovačič Miro, Lehan Franc, Ledinek Ivan, Levec Janez, Lužina A, Majcen, Mali Ludvik, Marčec, Marinkšek Franc, Martelane, Medved Ludvik, Medved Milan, Modrijan Lojze, Murgelj Zilko, Miklavčič Evgen, Nabergoj Danilo, Nazčija J. M., Novak Tone, Oblak Drago, Osepčev Jože, Osretkar Ciril, Oven Miro, Ovin Milan, Parkelj Ludvik, Pavišar, Pavšič Boris, Pavšič Miloš, Peršan Viktor, Perhart Josip, Perko Bogomir, Petrovič Veljko, Pintar, Piš Dušan, Podboj Pavel, Poznik Lojze, Prelec Boris, Pudgar Franc, Ravbar Avgust, Ravbar, Rebernik Franc, Reberšek Franc, Rihar Leopold, Rupnik Srečko, Samotornjak Franc, Samsa, Savenc Franc, Savnik, Selan Jožef, Sliokan Avgust, Puri, Sotovski Stanko, Snoj Franc, Stanič Stjepančič, Sterle Stane, Strnad Janez, Stržaj Stane, Strček, Susman Alojz, Susman Ivan, Susman Tone, Sirok L., Skrabar Franc, Skrabar Peter, Skrij Lojze, Sorn Maks, Skulj Franc, Stihrič Franc, Stok, Strkelj Karel, Strkelj Matija, Svigelj Albin, Šubert Tone, Štucin Franc, Tavčar Lojze, Tavčar, Troha Avgust, Trtnik, Turšič Alojz, Urbanc Tine, Uršič, Uršič Stane, Usenik Stane, Usenik Jože, Valedič H., Velkavrh Anton, Vertel Marjan, Vidovič Jože, Vinšek Ivan, Volk Anton, Volk Franc, Volk Lojze, Vrabec Ivan, Vrabec, Zadnikar Janez, Zajc Janez, Zakošek Lojze, Zakraček Jože, Zalaznik, Zupanc Franc, Zupančič Avgust, Zagar Tone, Željani Jože, Židan, Živec, Žužek Milan.

Politični razgledi

Afriški gverilci na rodezijskih mejah bijejo čedalje močnejši boj zoper beli režim Iana Smitha, zoper enega največjih nesmislov sodobnega sveta, se pravi zoper vladavino petih odstotkov prebivalstva na 95 odstotki: Južna Rodezija je zaradi nemoči sveta (predvsem pa Velike Britanije, ki je v obravnavanju te svoje nekdanje posesti še zmerom bolj naklonjena zaostalim pogledom) tako rekoč v fevdalni dobi. Toda znotraj države afriška opozicija še zmerom ni tako organizirana, da bi mogla ogroziti režim. Druženopolitični in gospodarski položaj afriškega prebivalstva je eden največjih razlogov za slabosti nacionalne opozicije, upoštevati pa je treba tudi moč sredstev, s katerimi razpolaga 250.000 belcev, ki branijo svoje privilegije, ter seveda tudi razcepljenost afriškega nacionalističnega gibanja.

Afriško prebivalstvo Južne Rodezije je sestavljeno iz izkoriščanega ljudstva (deli se v naroda šona in Matabele), razdeljeno na kmete in delavce, bolj rečeno, na nekdanje kmete, ki so se preselili v predmestja. Pri tem je poglavito, da 82 odstotkov črncev še zmerom živi v razstresenih vaseh, v katerih je zelo težko organizirati odporiško gibanje. Voditelji odpora so doslej vse premalo računali s tem dejstvom: v »rezervate« in »plemenska ozemlja« zaprti kmetje se ne smejo shajati na političnih shodih, kakršnoli politična dejavnost pa je prepovedana. Afriški kmetje so še toliko bolj ločeni od modernega življenja, ker bela vlada noče izrabljati njihove proizvodilne moči: razvoj afriških ozemelj bi povzročil konkurenco na evropskem kmetijskem trgu, katere si beli režim ne želi, razen tega pa bi nenadoma pognal dva in pol milijona kmetov v politično življenje.

Beli režim se seveda zaveda nevarnosti, ki jo zanj predstavlja odhajanje kmečkega prebivalstva v mesta: mladi kmetje se hočejo šolati ali pa vsaj boljše služiti; obenem pa s tem, ko odhajajo v mesta, povzročajo še večjo revščino na kmetih. Vlada je zaradi tega znova okreplila določbe iz zakona imenovanega Land Apportionment Act, ki velja že od leta 1930 in po katerem je nacionalno ozemlje razdeljeno na »evropska ozemlja« in »afriška ozemlja«. Po tem zakonu, ki velja za temelj rodezijskega apartheida, ima 5 odstotkov belcev prav toliko zemlje kot 95 odstotkov črncev, pri čemer pa je treba upoštevati še določbe, da črnci ne smejo najemati in kupovati zemlje ali živeti na ozemlju, ki ni »afriško«, se pravi, da so belci lastniki vse zemlje.

Prebivalstvo, ki je stoletja živelo na svoji zemlji, se je moralo zaradi tega zakona izseliti. Danes pa nameravajo takšne selitve obnoviti in okrepiti, tako da bi Afričane zbrali na velikih površinah: po zgledu Bantustana v Južni Afriki. Črnski kmetje se temu upirajo.

Prebujanje črncev v Južni Rodeziji

in njihovo jezo lahko uporabijo nacionalna odporiška gibanja. Toda pri tem je veliko težav. Tisti črnski kmetje, ki nočejo zapustiti svoje zemlje, pa se vendar tudi nočejo upreti, sklepajo tako imenovane plemenske pogodbe z belimi veleposestniki, samo da bi ostali na »svoji« zemlji. Tako dobiva bela Rodezija zelo poceni delovno silo: za kakšnih 15.000 starih dinarjev na mesec morajo ti »pogodbeni« delavci delati po enajst ur na dan. Beli režim slabi odpor domačinov tudi s tem, da najema kmečke delavce iz sosednjih dežel, zlasti iz Malavija. Ti uvoženi delavci so prav zaradi tega, ker so emigranti, politično popolnoma pohlevni. (Znano je, da v velikih industrijskih središčih Južne Afrike izvajajo enako politiko.)

Vsako afriško mesto je obkroženo s policijskimi postajami in gostilnami, zgrajenimi z občinskimi denarjem. Prostitucija cvete. Vsi prebivalci — industrijski delavci, v terciarnih dejavnostih zaposleni črnci (v deželi je kar 91.000 služabnikov) in brezposelnosti — živijo v za silo urejenih naseljih iz lesa in pločevine ali pa v predmestjih industrijskih središč, kjer imajo na voljo hišice z dvema ali tremi sobami: v njih živi po nekaj deset ljudi.

Resnični afriški meščani so potemtakem edinole otroci, ki so se rodili v teh naseljih: ti so resnična zasnova afriškega proletariata. Največji uspeh ljudi iz teh naselij je, da lahko otroke pošljejo v šolo. Toda šolanje je slabo, brž ko se neha osnovna šola: industrija ne potrebuje izobražene črnske delovne sile, ker so vsa dobra mesta namenjena belcem. Tako je v Južni Rodeziji le dvesto črnskih študentov, ki pa nimajo pred seboj velike izbire: lahko se odločijo za plačo, ki ne ustreza njihovi izobrazbi, ali pa se izselijo v Anglijo ali druge afriške dežele, ki so že neodvisne.

Če kmečko afriško prebivalstvo nima razredne zavesti, pa tudi velja, da med kmetom in meščanom ni nikakršnih skupnih čustev. Razlika med njimi je v tem, da si kmetje trenutno ne želijo drugega kot ukinitve zakonov, ki omejujejo njihove običajne svoboščine, medtem ko si črnci iz mest, ki so zavestno zrelejši, želijo odprave kolonializma. Če se niso mogli temeljiteje organizirati, je tega kriva tudi politika nacionalističnih gibanj, ki se je uveljavila po letu 1957.

Po letu 1963 je nacionalistično gibanje razdeljeno v dve smeri: ZAPU (Zimbabwe African People's Union), katerega voditelj je danes zaprti Joshua Nkomo, ter ZANU (Zimbabwe African National Union), ki je nastal iz ločine v ZAPU in ki ga vodi Ndabaningi Sithole. Političnih akcij, ki sta jih izpeljali ti gibanji, je malo, nekaj uporov kmetov je bilo prej spontanah kot organiziranih.

Vendar pa gverilci že nekaj časa bijejo boj v obmejnih področjih. Oboroženi odpor v Rodeziji je bolj podoben boju Palestincev proti Izraelu kot pa osvobodilnemu boju Afričanov v portugalski Gvineji. V manjših skupinah (pet do deset borcev) prodirajo v Rodezijo iz Zambije ter opravljajo sabotaže in napadajo patrulje rodezijske vojske.

Zdaj si gverilci prizadevajo, da bi delovali skupaj z nekdanjimi nacionalističnimi strukturami, ki še obstajajo med afriškim prebivalstvom. Težko je napovedovati, kakšno obliko bo dobil osvobodilni boj v prihodnjih letih. Marsikaj se lahko spremeni zaradi novih razmerij sil, ki nastajajo v odnosih med Južno Afriko in Zambijo, poglavitnim oporiščem vseh osvobodilnih gibanj v južnem delu črnega kontinenta.

KOMENTATOR

LJUBLJANSKA BANKA

čestita vsem delovnim ljudem, kolektivom, poslovnim prijateljem in varčevalcem za srebrni jubilej proglasitve republike — 29. november!

Imeli smo ljudi

Ivan Figar

Kojskega, rodilo se mu je šest otrok, izmed katerih je eden umrl kot otrok. Sam pa je služboval do konca I. svetovne vojne v arzenalu v Pulju.

Ko so Pulj zasedli Italijani, so ga hoteli prisiliti, da bi jim služil. Tega pa kot zaveden Slovenec ni hotel. Zato so ga skupaj z družino izgnali. Šest tednov se je vozil z otroci med Puljem, Ljubljano, Belovarjem in Zagrebom. Tam je družina ostala, on pa je nastopil službo v Tivtu. Od tam so ga na lastno prošnjo premestili v Slovenijo v Go. rčane. Toda kaj kmalu je spoznal, kaj pomeni biti orožnik v Jugoslaviji. Zato je bil med prvimi, ki so zavihteli plamenice borbe. Organiziral je zbiranje orožja, razmnoževanje in razpečevanje ilegalne literature, v obveščevalne posle je pritegnil policijskega uslužbenca pa tudi orožnika. Bil je politkomisar narodne zaščite na terenu in član VOS, a njegovo stanovanje je bilo javka in v njem so se vršili mnogi sestanki.

Ze v letu 1942 so ga sprejeli v članstvo KPS. Toda izdajstvo je presekalo Slavkovo zahtevano pot in aretaciji so sledili zapor, mučenja in obsodba na 30 let zapor.

V italijanskih zaporih je bil do decembra 1943, po vrnitvi pa se je takoj vključil v organizirano aktivno delo OF na terenu, a že v maju 1944 so ga ponovno aretirali in okusiti je moral tudi strahote nacističnega taborišča, od koder pa je v februarju 1945 pobegnil.

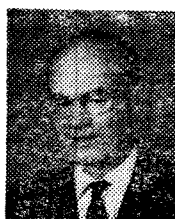
Po osvoboditvi je pokojni Slavko Višnar poleg svojega službenega dela opravil še neštete funkcije v ZZB in v SZDL v občini na terenu.

V svojem poklicnem delu in tudi v svoji družbeno politični dejavnosti je bil ne samo vsestransko sposoben, marveč tudi zredno pošten in pravičen.

S smrtjo Slavka Višnara smo izgubili zelo delavnega znanca, zvestega tovariša in dobrega prijatelja.

Spomin nanj bo ostal trajno v naših srcih.

Slavko Višnar

Neizprosna smrt je nenadoma izrgala iz naših vrst Slavka Višnara, višjega komercialista v pokloju. Zaprepašeni nad krutostjo stvarnosti smo se od njega zadnjic poslovili na ljubljanskih Zalah.

Ko je leta 1941 vzplamtel vseljudeški odpor proti nasilju zavojevalcev, je bil med prvimi, ki so zavihteli plamenice borbe. Organiziral je zbiranje orožja, razmnoževanje in razpečevanje ilegalne literature, v obveščevalne posle je pritegnil policijskega uslužbenca pa tudi orožnika. Bil je politkomisar narodne zaščite na terenu in član VOS, a njegovo stanovanje je bilo javka in v njem so se vršili mnogi sestanki.

Ze v letu 1942 so ga sprejeli v članstvo KPS. Toda izdajstvo je presekalo Slavkovo zahtevano pot in aretaciji so sledili zapor, mučenja in obsodba na 30 let zapor.

V italijanskih zaporih je bil do decembra 1943, po vrnitvi pa se je takoj vključil v organizirano aktivno delo OF na terenu, a že v maju 1944 so ga ponovno aretirali in okusiti je moral tudi strahote nacističnega taborišča, od koder pa je v februarju 1945 pobegnil.

Po osvoboditvi je pokojni Slavko Višnar poleg svojega službenega dela opravil še neštete funkcije v ZZB in v SZDL v občini na terenu.

V svojem poklicnem delu in tudi v svoji družbeno politični dejavnosti je bil ne samo vsestransko sposoben, marveč tudi zredno pošten in pravičen.

S smrtjo Slavka Višnara smo izgubili zelo delavnega znanca, zvestega tovariša in dobrega prijatelja.

Spomin nanj bo ostal trajno v naših srcih.

Jožko Klančar

Vaščane Osredka in okolišnih vasi je presunila vest, da je nenadoma umrl Jožko Klančar, zadet od kapi. Dne 5. decembra bi namreč praznoval še le svoj 44. rojstni dan. Pokopališče v Žilcah nad Cerkljico 5. novembra letos z vsemi častmi.

„TV 15“ ZA MLADINO

Pozdravljam te, domovina!

BLIZA SE TVOJ SEDEMINDVAJSETI ROJSTNI DAN! MESTA SE BODO ODELA V ZASTAVE, VSEPOVSOD BODO ODMEVALI ZVOKI DOMAČIH PESMI IN NASI OČETJE SE BODO SPOMINJALI DNE, KO SE JE 29. NOVEMBRA 1943 V JAJCU RODILA NOVA JUGOSLAVIJA. VEM, DA SO BILI TEŽAVNI DNEVI IN DA JE SMRT JEMALA NAJBOLJŠE, KAR SI PREMOGLA... POVEDALA BI TI RADA, DA LJUBIM SLEHERNO PRGIŠČE TVOJE ZEMLJE IN DA SI ZAME LEPSA KOT STO DRUGIH DEZEL. POZDRAVLJAM TE, ČESTITAM IN OBLJUBLJAM, DA TE NE BOM NIKOLI POZABILA; NE TEBE IN NE TISTI, KI SO SE ŽRTVOVALI ZA TE.

KAJ NAJ TI SE ZAZELIM, DOMOVINA? SREČO IN MIR, TEBI IN NAM! ALENKA

NAGRAJENI PRISPEVEK

V izgnanstvo

Pred kratkim sem se seznanil z nekdanjim internirancem in poznejšim borcem NOV tovarišem Mihom, ki mi je pripovedoval o svojih doživetjih iz vojnih dni.

Tovariš Miha izhaja iz revne delavsko-kmečke družine. Njegov oče je imel poleg čevljarke delavnice še malo zemlje. Na revni kmetiji je zraslo osem otrok, od katerih je bil Miha najmlajši. Njegov oče se je kljub obilici dela politično udejstvoval, bil naprednjak. V mladosti je sodeloval tudi pri telovadnem društvu Sokol. Zaradi tega je imel v prejšnji Jugoslaviji večkrat opraviti s policijo. V takem duhu je vzgajal tudi svoje otroke, pet hčera in tri sinove.

— Dobro se še spominjam tistih aprilskih dni, ko so nad naše kraje prvič priletela letala. Otroci smo jih radovedno opazovali, saj takih jeklenih ptic dalečje še nismo videli. In kako smo zavidali pilotom teh letal s klju-kastimi križi na krilih! — Neki dan pa je bilo veselja konec. Med preletom letala, ki smo ga otroci burno pozdravljali, je pristopil k nam moj oče. Položil mi je roko na rame, me mrko pogledal in nato vsem skupaj dejal: »Prenehajte s tem, to so sovražna letala, ki sejejo smrt!« Preplašeni smo zrlili vanj, saj nismo čisto douneli njegovih besed. Kako naj bi te majhne igračke na nebu prinašale smrt? smo

se nemo vpraševali. Kakor da bi bil uganil naše misli, je pristavil: »Ta letala so porušila Beograd in mnogo vaših vrstnikov je takrat izgubilo življenje!« Od tedaj dalje nismo več pozdravljali letal, saj smo spoznali, da so v njih naši sovražniki, taki kot v mestnih kasarnah.

Neko noč nedolgo zatem smo zaslišali na vratih močno ropotanje. Vsi prestrašeni smo planili iz postelj. Pred vrati smo zaslišali mešano nemško in slovensko govorico ter rožljanje orožja. Oče je bil medtem že odprl vrata. Ukazali so nam, naj se v pol ure pripravimo za pot. Nismo mogli verjeti besedam tolmača, ki se je posmehljivo rezal iz temnega kota, kamor se je bil skril, da bi ne spoznali njegovega obraza. Kljub temu smo dobro vedeli, da je to zloglasni Habe, ki je že nešteti Slovencem pokazal pot v taborišče. Z jekom smo se odpravili od doma, le oče se je mrko držal in ni spregovoril niti besedice. Dobro pri vsem tem je bilo samo to, da starejših bratov Franceta in Poldeta tisto noč ni bilo doma.

Odpeljali so nas v mestne zapore, kjer smo prenočili. Zjutraj naslednjega dne so nas strpali v živinske železniške vagonce, ki so nas odpeljali neznano kam. Bilo nas je kakih petdeset in med njimi tudi žene z majhnimi otroki, ki so neprestano jokali. V kotu vagona je stokal stariček. Vojaki so mu polomili rebra, ker se je upiral. Žene so mu hotele lajšati bolečine z mokrimi krpami. Poprosile so stražarja za vodo, a so jih samo grdo ozmerjali. Vedeli smo, da mu brez zdravniške pomoči ni rešitve. Okoli poldneva je re-vež izdihnil. V moji otroški glavi se je v teh nekaj urah nabralo toliko sovraštva do stražarjev, da bi bil skoraj planil nanje. Ko je stariček umrl in so ga obkrožili jokajoči sorodniki, nisem več zdržal. Iztrgal sem se sestram iz rok in skočil na bližnjega vojaka. Ta me je sprva samo presenečeno pogledal, saj ni pričakoval tolikšne drznosti petnajstletnega fantiča. Nato je vzdignil puško in me z njenim kopitom večkrat udaril po glavi. Zavrtelo se mi je in onesvestil sem se. Čez dobre pol ure sem se prebudil. Ležal sem v naročju matere, ki mi je brisala kri z obraza. Naposled sem se vsega spomnil in spet sem hotel planiti na osvobođenega tujca, a so me zadržale materine roke. Počasi sem se umiril in začel snovati načrte za beg. O tem nisem domačim nič povedal. Mati in sestra sta bili že tako preveč zaskrbljene, ker sem bil planil na stražarja, oče pa vso pot ni nič govoril, le strmel je predse in nekaj tuhtal. Tako mi niti na misel ni prišlo, da bi kogarkoli izmed svojih nagovoril.

Po nekaj dnevih vožnje smo se znašli v taborišču in z njim so bile pokopane tudi moje sanje o begu.

JANEZ KALIŠNIK

IVO KRŽIŠNIK

En dan s kurirjem Smelijem

Leta 1943 se je na Slovenskem Primorju narodnoosvobodilno gibanje močno razmahnilo. Tako so bile že v prvem polletju tod ustanovljene mnoge brigade in med njimi tudi Gradnikova, ki se je pretežno bojevala na kobariskem, bovskem in tolimskem območju. Bila sem še majhna, ko sem nekega dne ogledovala fotografije v knjigi o tej znani primorski brigadi. Posebno pozornost mi je zbudila slika na štirinajstdeseti strani, na kateri je bila skupina borcev in besede: »Na tleh kot prvi z leve sedi najmlajši borec Gradnikove brigade...« Ker je bil v tej brigadi tudi moj očka, sem ga poprosila, naj mi pove kaj o njem.

puškinim kopitom kar naprej suval v hrbet. To je kurir mirno prenašal in koval načrte, kako bi jo pobrisal. Med potjo je prišel k njemu tudi italijanski major v spremstvu izdajalca. Začelo se je spraševanje. »Od kje si?« je zakričal. »Iz Ajdovščine!« se mu je zlagal kurir. »Da, blizu Vipave, kajne?« je nadaljeval izpraševalec. Veš, Zlatica, kurir pa se je rodil v Vrsnem. (Šele sedaj sem uvidela, da je bil to pravzaprav moj očka — kurir s partizanskim imenom Smeli!)

Nekako v istem času se je vnel tudi boj v taborišču, to se pravi kakih 1500 metrov od kraja, kjer je bil naš kurir. Partizani so se junaško bili, prizadevali sovražniku precej izgub in se potem po-

Ko se je brigada Ivana Gradnika 17. julija 1943 okoli poldnevi premaknila iz Tolminskih Raven in se zatekla v taborišče Strmole pod Krnom, je komandant Danilo Sorovič poklical svojega kurirja in mu ukazal: »Takoj se vrni v Tolminsko Ravno. Na mestu, kjer je bil štab brigade, boš dobil pri terencu pištolo in nekaj municije, ki smo jo ob odhodu pozabili!« Čeprav utrujen, je kurir Smeli takoj odšel na pot.

Na prvem ovinku se je mladi kurir ustavil. Ozrl se je nazaj proti taborišču in v strme vrhove Krna, nato pa nadaljeval pot proti Mrzlemu vrhu. »Stoj!« je nekdo nenadoma kričnil. »Razumem!« je naš junak glasno odgovoril, ko je kakih deset metrov daleč ugleдал slabo oblečenega človeka s puško v roki. Vesel, da je srečal tovariša, mu je pomahal z roko v pozdrav. Pot sta nadaljevala skupaj. Bilo je že v zgodnjih urah in blizu Mrzlega vrha, ko je izza grmovja skočila četa oboroženih Italijanov. Kurirja so zgrabili, mu pretresli žepa in zvezali roke. To se je zgodilo tako hitro, da ni utegnil uporabiti ročne bombe, ki jo je vedno nosil s seboj. Izdajalec! je pomislil in se vdal v usodo.

Čez nekaj časa je četa krenila naprej. Smeli je hodil pred italijanskim stražarjem, ki ga je s

časí umikali iz taborišča proti Krnu.

Kurir Smeli in njegovi spremljevalci so se kmalu priključili premaganim Italijanom, ki so se bili medtem zbrali v večje skupine. Nato so vsi skupaj nadaljevali pot proti Tolminu. Prvič so se ustavili v vasi Volarje. Kurir je bil ves čas močno zastražen in mu nikakor ni uspelo pobegniti. V Volarjih so Italijani položili ob cesti, po vrbovih, travnikih in dvoriščih. Tu je tudi kurir slišal, da pričakujejo kamione iz Tolmina. Zdaj ali nikoli! je dejal, saj je dobro vedel, da bo naslednji postanek šele v tolimskih kasarnah. To zadnjo možnost je kurir Smeli tudi izkoristil. Ko se je stražar malo umaknil, je hitro skočil na stransko stezo, ki je vodila proti visečemu mostu na Soči. Stražar je takoj opazil njegov beg. Sprva je samo tekel, da bi ga ujel. Kurir pa je bil hitrejši in že se mu je skril v koruzo, desno od mostu. »Partizan je pobegnil!« je kričnil stražar na ves glas. Začelo se je streljanje, da je bilo groza. Nobena krogla ga ni zadela! Tako je Smeli kar v eni sapi srečno prišel do potoka Volarice ter se ob njem vrnil v vas Krn, kjer so ga njegovi brigadni tovariši veselo sprejeli.

ZLATICA KRAGELJ

KRAMLJANJE

Spoštovana tovarišica Milena!

Priloženo zgodbo sem napisal že pred mesecem dni prav za mladinsko stran »TV 15«. V šoli sem bil vedno dober v pisanju, samo slovnica mi je delala preglavice. Sicer pa me že dolgo muči žilica za pisanje. Kako težko se je upirati notranji želji, pa gotovo sami dobro veste. Navadno vse, kar napišem, vržem v peč. Ali naj s pisanjem še nadaljujem? se vprašujem dan za dnem. Mi boste vi odgovorili na to vprašanje? V glavi mi roji kup misli z željo, da bi jih strnil v daljši zapis. Zgodba, ki vam jo danes pošiljam, je plod moje domišljije in jo boste zaradi tega — saj vas poznam, Milena — verjetno odklonili. Opravičilo: napisal sem to, kar čutim ob grobovih padlih! Veste, vsak spominski kamen, pa naj bo še tako preprost, mi govori. Moja želja je, da vzamete zapisano zgodbo v roke in iz nje izluščite vse, kar je dobro. Najbolj vesel pa bom vaše kritike. Torej, presodite in odločite — ne bo nič hude krvi, če bo prispevek romal v koš. Samo to vas prosim, da mi v rubriki »Kramljanje« posvetite nekaj stavkov, ki bodo vodilo v prihodnje. Še nekaj o mojih načrtih, ki so kaj blizu uresničenja. Kmalu vam bom poslal spis o kurirju, ki je padel nedaleč od moje rojstne vasi, in o zve-rinskem uboju partizana sredi Ljubljanskega barja. Ne vem, če vam je slednji zločin znan, a zgodba je strašno žalostna. Podrobnosti o njej mi je pripovedovala mama. O tem dogodku priča tudi majhen nagrobni kamen ob Curnovcu. Prosim, preglejte spis »Povej mi zgodbo, junak!« in svetujte, v katero smer naj krenem. Obljubljam vam, da bosta najavljena prispevka kmalu prispela. Govorim in govorim, predstavil pa se še nisem. Ne zamerite, o tem ne bi veliko govoril. Premalo je bilo še storjenega z moje strani, da bi že vnaprej vpil, kdo sem. Sem preprost fant, ki ima za seboj poklicno šolo, zdaj pa hodi na srednjo tehnično šolo.

Prejmite lepe pozdrave!

Janez Kališnik
Kozarška 19
p. Ljubljana

Dragi Janez!

Ni vas veliko, zato pozdravljen v društvu tistih, ki so jim spominski kamni delček domovine. Tudi v tem je tvoja in tvojega peresa vrednost. Kot vidim, si si življenjsko pot že izbral in pisanje naj ti bo le dopolnilo. Moj odnos do prispevkov, napisanih po domišljiji, dobro poznaš in tudi to veš, da komaj čakam tvojih zapisov o padlem kurirju in mučenem partizanu. Zato samo še: ne, prenehati s pisanjem pa nikar!

MILENA

Povej mi, junak!

Lep jesenski dan je. Lahkotno hodim po gozdu, odtem v živopisno oblačilo. Tam v daljavi zagledam sivo skalo, z mahom poraščeno. Na njej je izklesana peterokraka zvezda in komaj čitljiv napis: TU JE PADEL ZADET OD SOVRAŽNIKOVE KROGLE PARTIZAN...

Povej mi svojo zgodbo, junak! sem tiho dejal.

● Dvanajst let mi je bilo, ko se je začela vojna. Nemci so mi požgali rojstno vas, mater in brate odpeljali ter očeta ubili. Postal sem kurir, da bi branil domovino in maščeval drage.

»Teta Mina, danes moram na javko!«

»Tonček, pazi se — samo tebe imam!«

Teta, pri kateri sem bil že skoraj leto dni, mi je dala lepo za-pečen hlebec kruha in malo oreh-ov za popotnjo. Oblekel sem ponošeni suknjič, skril pismo pod velik očetov klobuk in jo mahnil na pot. Hodil sem po gozdu, nič hudega sluteč. Vse je bilo tiho, spremljalo me je le petje ptic in šelestenje lista pod nogami. Nenadoma je zaregljala strojnica...

Okrogle in oglate

PREDLOG... Predrag Petrović, direktor valjevske »Srbijanke« se pritožuje, da nimajo več ne zasebni kmetje ne poljedelske zadruge zadosti sodov, katere bi lahko napolnili s slivovko iz letošnjega obilnega pridelka sliv. Morebitno rešitev iz te zagate bi bila v tem — meni valjevski »Napred« — da bi iz sodov čimprej zlili vse umetno pridelano žganje.

HUDA OBTOŽBA... Niške »Narodne novine« so objavile: V zavodu za zaposlovanje imajo uslužbenci, ki so končali samo osnovno šolo, večje plače kot tisti, ki so diplomirali na fakultetah. »Ali vam je zdaj jasno, kdo pošilja ljudi z diplomami v tujino?« sprašuje člankar.

ZAKONSKA ZVEZA... Milenko Bojanić, predsednik IS SR Srbije, se je nedavno pogovarjal s subotičkimi gospodarstveniki. Na pripombo, da v nekaterih združenih podjetjih se vedno kaj škripa, ter se kdaj pa kdaj oglašajo prizadevanja po razdruževanju, je menil predsednik republiške vlade: »Naposled mora imeti zakonska zveza kot eno izmed dveh izključujočih se možnosti tudi — ločitev.«

V PODJETJU, KJER GLEDAJO DRUG DRUGEMU V LONEC... V nekem obratu »PIK Vrbas« so na seji upravnega odbora razpravljali o vprašanju, kdo naj bi dobil enosobno, kdo dvosobno in kdo trisobno stanovanje. Nekaj cvetk iz te razprave: »Jaz pri Grgu in Darinki sploh ne pričakujem prirastka...« »Ne verjamem, da bi utegnili Mica roditi, jalova je...« »Onadva dejansko nimata otrok, vendar pa je njegova žena že trikrat splavila...« Nemara se utegne v glavi kakšnega bistrega člana upravnega odbora spočeti misel, da bi nesrečnim tovarišem morali določiti pomagace...

NEPRIJAVLJENO GASILSKO DRUŠTVO... Janez Stanovnik, izvršni tajnik ekonomske komisije Združenih narodov za Evropo in bivši član ZIS, je dejal na nedavnem sestanku zagrebških gospodarstvenikov: »Predsedniku vlade Ribiču sem rekel, da bi člani njegove vlade morali biti oblečeni v gasilske uniforme, saj stalno gasijo tu in tam požar ter ne utegnejo delati kaj drugega.« Potrebno je samo še, da — po tej izjavi — pristojni organi ukrepajo proti neprijavljenemu društvu!

ZGODOVINA SE PONAVLJA... Guverner Kalifornije, ki jo preplavljajo beatniki in hipiji, je dejal v nekem govoru: »Ko so bili prišli prvi naselelci v Kalifornijo, so zagledali popolnoma nage divjake, ki so kadili listje neke opojne rastline. Tudi danes je moč, zlasti ob sobotah zvečer, v Hollywoodu in na bulevarjih srečati in videti še vedno isto podobo...«

DVE MERILI. Nixonov glavni svetovalec za zunanje politične zadeve je takole povzel dogodka v Jordaniji: »Gverila zmaguje, če ne izgublja, redna vojska izgublja, če ne zmaguje.«

NEVARNOSTI APLAVZA. Poljski satirik Stanislaw J. Lec je napisal v nekem kramljanju: »Gorje mu, komur ploskajo, pa mu glava zaide med ploskajoče dlani!«

CE HOČES ZBEŽATI PRED SAMIM SEBOJ ALI SKRITI PRED DRUGIMI SVOJ OBRAB, se spomni starega arabskega pregovora, ki pravi: »Močno zmoči s palico bistro vodo, da bo priplavala umazanija z dna na površino! Tedaj ne boš več videl svojega obraza, ki se je zrcalil v bistri vodi.«

NAJLEPSA GLASBA... Člankar Henry Kwaltinger je napisal: »Ali je kaj lepšega, kot poslušati bedaka, kadar molči?«

KDO JE PRIJATELJ IN KDO SO VRAŽNIK? Poljski satirik Stanislaw J. Lec je napisal v »Aforizmihi«: »Cezarja ubijejo ponavadi njegovi prijatelji, ker je njihov sovraženik.«

UBOGI BURDUS! Jovan Janićijević Janačko je potožil po številnih priznanjih za vlogo v televizijski seriji »Muzikanti«: »Spričo vseh teh številnih priznanj sem zgubil veliko število svojih stanovskih tovarišev. Kadar jih srečam, obrnejo glavo na drugo stran, kakor da se nismo nikdar v življenju srečali. Zaradi tega sem prav žalosten, saj nisem nikomur med njimi napravil nič žalega! Nič žalega? Zrasel je, da se pritikavci ne vidijo...«

Velike tankovske bitke

9

Ameriški poveljniki so bili torej prepričani, da Nemci nikakor ne bodo napadli, saj patrolje tudi niso prinašale vznemirljivih sporočil: ni bilo slišati bobnenja tankov, oklopnikov ali traktorjev, ki bi vlačili za seboj topove. Vendar pa nečesa niso vedeli: Nemci so se resnično pripravljali na ofenzivo, kakor je napovedoval general Strong. Že nekaj časa so s konji vlačili topove na položaje (zbrali so okoli 2.000 topov). Prav tako so topove porivali vojaki, inženirskim enotam pa je bilo naročeno, da morajo vsako noč nastlati ceste s slamo, zjutraj pa vso slamo pobrati. Čez dan so Nemci negibno tičali v skrivališčih, niso smeli ne kuriti

ognjev ne kaditi cigaret, da se ne bi izdali.

Precej težje je bilo spraviti na položaje tanke. To težavo so premagali tako, da so pošiljali lovška letala nad sovražnikove položaje, hrum letalskih motorjev je za nekaj ur preglasil bobnenje tankov.

V noči s 14. na 15. december 1944 so bili opravljeni zadnji premiki. Tedaj so šele nemški poveljniki zvedeli, za kaj so se pripravljali. Hitlerjev cilj je bil takšen: prekoračiti reko Meuse, prodreti do Antwerpna, ga zasesti ter odrezati zaveznike od tega pomembnega oporišča. Nemške oklopne divizije naj bi ob enem

Ameriški tank na zmagovitem pohodu v Ardenih

Angel smrti

To je eden izmed naslovov, pod katerim objavljajo te dni časniki širom po svetu članke o najhujšem še živčnem in še nekaznovanem nacističnem zločincu. To je Josef Mengele, ki je odgovoren za smrt okrog sto tisoč ljudi.

Josef Mengele se je rodil leta 1911 v mestecu Günzburg ob Donavi kot sin bogatega industrijalca. V Frankfurtu je študiral medicino in iz nje doktoriral, potem je študiral še filozofijo v Münchnu in tudi iz nje doktoriral. (Po vojni sta univerzi njegova doktora razveljavili.)

Kot nacistični oficir je bil leta 1943 na vzhodni fronti ranjen, in ko si je opomogel, je zaprosil, da ga postavijo na položaj šefa medicinskih in vivo eksperimentov v taborišču Auschwitz. Ugodili so njegovi želji. Tako je ta lepotec postal pravi angel smrti v Oswieci: v dveh letih je na najokrutnejši način pokončil okrog 100.000 ljudi, starih in mladih, žensk in otrok... Med drugim je dokazano, da je z injekcijami fenola osebno pomoril nekaj tisoč trpinov, da je »z medicinskimi poskusi« pobijal židovske otroke; še posebno se je »specializiral« na dvojčke, ker je hotel ugotoviti »mehanizem« njihovega nastajanja, da bi »nemške matere za fuhrerja in domovino rodile čimveč dvojčkov.«

Zaradi takšnih zaslug se je dokopal do čina SS-Hauptsturmführerja in do reda železnega križa.

Do leta 1951 je ta človek-pošast živel v raznih mestih Bavarske pod svojim pravi imenom. Potem je pobegnil, a šele dve leti

zatem so razpisali za njim tiralico. Leta 1957 so ga odkrili v Buenos Airesu, kjer je bil zastopnik tvrdke »Karl Mengele in sinovi«, ki jo v Günzburgu vodi njegov brat Alois. Leta 1959 se je izmuznil v Paragvaj, kjer živi pod zaščito

generala Stroessnerja 30.000 Nemcev, zvečine nacistov. Že nekajkrat so ga ujeli (podobno kot Eichmanna), pa se mu je zneraj posrečilo pobegniti.

Zdaj ga spet lovijo in svet se sprašuje, ali bo tega »angela smrti« naposled le zgrabila roka pravice...

Svetovni tisk o AVNOJ

»Titovo ime bo ostalo v zgodovini. Njegove čete zdaj vežejo skoraj prav toliko divizij kakor sile generala Eisenhowerja. To pa še ni vse. Partizani so organizirali svet, v katerem so pravilno izvoljeni ljudski predstavniki. Mnogi med temi ljudmi so zavzemali visoke položaje v Jugoslaviji. Vsak poznavalec te dežele priznava, da imajo pravico imenovati se suvereni organ. Ta ministrski svet je ljudska fronta, ki jo sestavljajo demokratične stranke Jugoslavije. To je prva zares ljudska vlada, ki jo je ustanovilo resnično splošno ljudsko gibanje v okupirani deželi. Tako je kairska vlada v opoziciji proti vsemu, kar je junaško in življenja sposobno v tem ljudstvu.«

»NEW STATESMAN AND NATION« — 12. XII. 1943

»Eden od največjih vojnih misterijev je razvozlan, potem, ko so objavili Titovo identiteto in ko so politični predstavniki njegovega gibanja sklenili, da ustanove na osvobojenem ozemlju začasno vlado.«

Nenavadne skupščine se je udeležilo 140 delegatov, predstavnikov različnih ljudskih slojev. Tedaj so jim prvič povedali, kar se jim je že zdavnaj zdelo, da je njihov poveljnik general Tito, nekdanji hrvatski kovinar.

Ob viharjem ploskanju so mu podelili naslov maršala Jugoslavije ter ga izbrali za predsednika jugoslovanskega narodnoosvobodilnega odbora, ki je prevzel funkcije začasne vlade do dokončne osvoboditve države.

»NEW YORK TIMES« — 12. XII. 1943

»Jugoslovansko ljudstvo, ki je že pokazalo brezmejno vztrajnost in hladnokrvnost kljub nenehnim napadom in žalitvam, ki jih je doživljalo od reakcionarnih klik v Londonu in Kairu, je prejšnji teden sklenilo vzeti usodo dežele v svoje roke.«

»TRIBUNE« — 12. XII. 1943

tudi stisnile v klešče Zavezniško 21. armadno skupino.

Dne 16. decembra ob 5.30 uri se je začel nemški topniški ogenj, potem pa je pehota planila v napad. Ko so razbili prvi ameriški odpor, so se premaknile tankovske enote: sedem divizij, ki so bile odlično opremljene, je sodilo v 6. esesovski armado, ki ji je poveljeval fanatični in stremuški nacist Sepp Dietrich, trem nepopolno opremljenim divizijam iz 5. armade pa so poveljeval von Manteufel. Vendar so Američani kmalu prešli v oster nasprotni napad, Nemci pa so spoznali, kako težko se premikajo po slabih cestah tistega področja. Pomanjkanje podatkov o razvoju bojev je hromilo zavezniško poveljstvo, da ni moglo učinkovito ukrepati. Videti je bilo, kot da se teži Tigri II pojavljajo na vseh straneh in da napadajo v vse smeri. Pred vsemi je po stranskih cestah napredoval Dietrichov oficir polkovnik Peiper: hitel je proti Meusi. Vmes so ga napadali ameriški težki tanki, pa tudi lahki in oklopniki, pa pehota in tudi inženirci so mu delali težave. Vendar je prodrl do Meuse. To je bila tudi najbolj oddaljena točka 6. esesovske armade.

Na vzhodu so se Manteuflove enote prebijale proti Bastognu. Umikajoče se ameriške enote so ga zadrževale, vendar Manteufel še ni vedel, da ga nameravajo Američani prehiteti in braniti Bastogne. Američani so pohiteli proti mestu in prišli vanj komaj uro pred Nemci. Ko so se Manteuflovi tanki približali predmestju, jih je pozdravil slaboten, vendar dobro merjen ogenj protitankovskih topov. Nekaj dni so Nemci skušali streti branilce, vendar se jim ni posrečilo, tako da se je Manteufel odpovedal osvojitvi Bastogne, pohitel naprej, okoli mesta pa pustil nekaj oblegovalcev.

Položaj vojakov v mestu ni bil tako slab. Utrdili so se v hišah, veliko pomoč pa so dobili iz zraka: zavezniška letala so zmetala v mesto tone in tone živeža in streliva. Razen tega so ameriški lovci Thunderbolt v nizkih preletih z bombami in raketami obstreljevali nemške tanke Panther in Mark IV.

Dne 26. decembra je bil položaj še nejasen. Ameriško vrhovno poveljstvo je nadzorovalo robove nemškega prodora in ga omejevalo. Medtem je Montgomery, ki je po razkolu ameriške fronte prevzel poveljstvo nad celotnim severnim sektorjem, začel zbirati rezerve, da bi omajal moč odločilnega udarca. Nemci so sicer prišli do Cineya, kakšnih 100 km od izhodiščne točke napada, vendar je bilo to tudi najdlje, do koder so prišli. Pred Meuso so se zaustavili, tako da so oficirji lahko z daljnogledi opazovali velikanske zaloge goriva z zavezniških skladišč, ki so bili le nekaj kilometrov od njih. Nemškim tankom je namreč začelo primanjkovati goriva: rezerve so porabili in čakali so novih dobav. Med napadom niso poskrbeli za preskrbo, potem pa so ameriška letala tolkla po cisternah, ki so vozile za tanke.

Medtem je iz Posarja hitel general Patton. Na področje, ki so ga zasedli Nemci, je v brezhibnem manevru poslal tri armadne korpusse, v katerih je bilo šest divizij. Manever se je začel 22.

decembra, za božič pa je že bil v bližini Bastogne. Od 26. decembra do Novega leta je pregnal oblegovalce mesta. Njegovi tanki so se dokaj lahko premikali zunaj cest po zasneženih pokrajini, saj so ceste nadzorovali Nemci.

Zavezniške klešče so se začele stiskati: 2. oklopna divizija pod poveljstvom generala Harmona se je v bližini Meuse spopadla z Dietrichovimi tanki. S 76 mm protitankovskimi topovi oboroženimi Shermani so se lotili nemških tankov, katerih gibljivost je bila omejena zaradi pomanjkanja goriva. 2. oklopna divizija je bila enota veteranov, ki so se bojevali takorekoč povsod. (Izkuseni vojaki so se bojevali z Nemci že v Tuniziji). V hudih bojih so Američani zaustavili Dietricha, ki je pustil na bojišču 81 tankov. Pot k Meusi je bila zaprta, z njo pa je bilo tudi konec stremuškega nemškega načrta da bi se prebili do morja.

Nemci so se začeli umikati. Po kolonah, ki so se gnetle po cestah, so tolkli zavezniški lovski bombniki ter lahki bombniki. — Teži Tigri II (tehtali so 68 ton), ki so jih bili v naglici izdelali poleti, so se kvarili, na kraju samem pa jih ni bilo mogoče popravljati. Tako so bile nemške oklopne enote prisiljene, da so se odrekle najboljšemu orožju. Med 4. in 5. januarjem je bil Bastogne popolnoma osvobojen, 20. januarja pa so bili Nemci spet na položajih, s katerih so bili napadli. Obupni poskus, da bi prebili zavezniško fronto in prišli do morja, je stal nemško vrhovno poveljstvo (OKW) 120.000 vojakov in 1400 tankov in samohodk. Po tem porazu si Nemci niso nikoli več opomogli.

Kupujte srečke partizanske darne loterije — pomagajte graditi osnovno šolo — spomenik NOB v Cerknem.

48 - 49

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga zavod Borec, Ljubljana, Beethovnova 10 kot glasilo ZZZB NOV Slovenije in ZRVS Slovenije — Tisk in klišej CGP »Delo« Ljubljana, Tomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 22 dinarjev — Posamezna številka stane 50 par — Za inozemstvo stane 50 dinarjev — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova ulica 10, poštni predal 598/XI, ali na tekoči račun št. 506-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo